

YAZAR ADI-SOYADI: EROL ÇELİK

BAŞLIK: MEZÎD-ZÂDE AYINTABÎ NAZMÜ'L-FERÂİD METİN
SÖZLÜK İNDEKS TIPKIBASIM

ÖZET

Bu tezde 1109/1697 yılında Mezîd-zâde Ayıntabî tarafından kaleme alınan Nazmü'l-Ferâid adlı Arapça-Türkçe manzum sözlük incelenmiştir. Çalışmada, Milli Kütüphane'de Yz.A 507 arşiv numarasıyla kayıtlı olan ve 1710 yılında Süleyman Bin Veli Davud tarafından istinsah edilen nüsha esas alınmıştır.

Çalışmamızın birinci bölümünde sözlükbilim hakkında genel bilgiler sunulmuş, ikinci bölümünde manzum sözlük üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde yazar ve Nazmü'l-Feraid hakkında bilgi verilmiştir. Tezimizin ana kısmını oluşturan dördüncü bölümde Nazmü'l-Ferâd'in transkripsiyonlu tam metni verilmiştir. Beşinci bölümde arkaik kelimeler sözlüğü hazırlanmıştır. Altıncı bölümde ise Arapça ve Farsça kelimeler için iki farklı indeks düzenlenmiştir.

Sonuç bölümünde ise konu hakkında ulaştığımız bazı noktalar üzerinde durulmuştur. Ayrıca çalışmanın sonuna Nazmü'l-Ferâd'in tıpkıbasımı eklenmiştir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER

Sözlük, Manzum Sözlük, Nazmü'l-Ferâid, Mezîd-zade-Ayıntabî

NAME AND SURNAME: EROL ÇELİK

TITLE: MEZÎD-ZÂDE AYINTABÎ NAZMÜ'L-FERÂİD TEXT DICTIONARY
INDEX FACSIMILE

SUMMARY

In this thesis, Mezîd-zâde Ayıntabî's Arabic-Turkish verse dictionary Nazmü'l-Ferâid written in 1109/1697, is elaborated. The study is based on Süleyman Bin Veli Bin Davud's manuscript written in 1710 and recorded by the Yz.A 507 in National Library.

In the first chapter of this study, a general information on lexicology is set forth. In the second chapter, it is focused on the verse dictionary. In the third chapter, some information about the author and his book is spelled out. In the forth chapter the main part of the thesis, it is presented the transcription of full text of the Nazmü'l Ferâid. In the fifth chapter, archaic words dictionary is prepared. In the sixth chapter, two different indexes for the words in Arabic and Persian are ordered and arranged.

In conclusion, it is reflected upon the results from the part of view of this study. In the facsimile of the Nazmü'l Ferâid is also annexed at the end of the thesis.

KEYWORDS: Dictionary, verse dictionary, Nazmü'l-Ferâid, Mezîd-zade-Ayıntabi

ÖN SÖZ

Türk sözlükçülük geleneği içinde manzum sözlük yazma düşüncesinin ayrı bir yeri vardır. Manzum sözlüklerin en güzel örnekleri Türk Edebiyatı'nda verilmiştir diyebiliriz. Bu eserleri pratik yönü ağır basan ve fonksiyonel ürünler olarak değerlendirmemiz mümkündür. Çünkü sadece bir eserle yani manzum sözlükle öğrenciye hem vezin öğretilmekte hem kelime ezberletilmekte hem de öğrencinin aruz veznine ait teknik meselelerin farkına varması sağlanmaktadır.

Son dönemlere kadar fazla dikkat çekmeyen bu eserler Klasik Türk Edebiyatı'nın en ilginç örnekleri arasında yer alır. Giriş bölümünde de anlattığımız gibi bu konuda yapılan çalışmalar çok sınırlıdır. Biz bu konuda yapılan çalışmalara küçük de olsa bir katkıda bulunma düşüncesiyle bu tezi hazırladık.

Çalışmam sırasında hiçbir yardımını esirgemeyen değerli hocam sayın Prof. Dr. Ahmet NAHMEDOV'a, lisans dönemindeki eğitimimizden bugüne gelinceye kadar hiçbir fedakarlıktan kaçınmayan ve üzerimizde sayısız emeği olan çok kıymetli hocalarım sayın Prof. Dr. Adnan İNCE ve sayın Yrd. Doç. Dr. Şahin BARANOĞLU'na en kalbî saygılarımı sunar, teşekkür ederim.

EROL ÇELİK

Transkripsiyon Alfabeti

Sesliler

Uzun

ا, آ : ā

ى : ī

و : ū,

Kısa

ا : a, e, ı, i, o, ö, u, ü

و, و : u, ü, o, ö

Sessizler

ب b, p

پ p

ت t

ث s

ج c, ç

چ ç

ح h

خ h

د d

ذ z

ر r

ز z

ژ j

س s

ش ş

ص ş

ض ḍ, ḏ

ط ṭ

ظ ṣ

ع ʿ

غ ğ

ف f

ق k

ك k, g, ŋ

ل l

م m

ن n

ه h

و v

ی y

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
ÖN SÖZ.....	III
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	VI
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
SÖZLÜKBİLİM.....	3
1.1.TANIMI.....	3
1.2 TARİHÇESİ.....	3
1.3. TÜRKLERDE SÖZLÜKÇÜLÜK.....	5
İKİNCİ BÖLÜM	
MANZUM SÖZLÜK.....	7
2.1. TANIMI VE TARİHÇESİ.....	7
2.2. YAZILMA SEBEPLERİ.....	7
2.3. TÜRKLERDE MANZUM SÖZLÜK YAZMA GELENEĞİ.....	8
2.4. TERTİP ÖZELLİKLERİ.....	9
2.5. TÜRK EDEBİYATINDAKİ ÇEŞİTLERİ.....	10
2.5.1. Arapça – Türkçe.....	10
2.5.1.1 Nazmü'l-Ferâid.....	10
2.5.1.2. Lugat-ı Ferišteoğlu.....	10
2.5.1.3. Nazmü'l-Leâl.....	10
2.5.1.4. Tuhfe-i Asım.....	10
2.5.1.5. Cevâhirü'l- Kelimât.....	11
2.5.1.6 Nuhbe-i Vehbî.....	11
2.5.1.7 Sübha-i Sıbyân.....	11
2.5.2. Farsça – Türkçe.....	11
2.5.2.1. Tuhfe-i Hüsâmî.....	11
2.5.2.2. Tuhfe-i Şâhidî.....	12
2.5.2.3. Tuhfe-i Vehbî.....	12
2.5.2.4. Tuhfe-i Lâmî (Lugat-ı Manzûme).....	13
2.5.2.5. Bahrü'l-Garâib.....	13
2.5.2.6. Kân-ı Meânî.....	13

2.5.2.7. Şâdiye.....	13
2.5.2.8. İlm-i Lugat.....	14
2.5.2.9. Lugat-ı Manzûme.....	14
2.5.2.10. Tuhfetü'l Hâfız.....	14
2.5.2.11. Tuhfe-i Şemsî.....	14
2.5.2.12. Güher-Rîz.....	15
2.5.2.13. Tuhfetü'l-Manâ.....	15
2.5.2.14. Nazm-ı Bedî.....	15
2.5.2.15. Tuhfe-i Remzî.....	15
2.5.3. Arapça - Farsça – Türkçe.....	15
2.5.3.1. Ucubetü'l-Garâib Fî Nazmi'l-Cevâhiri'l-Acâyib.....	15
2.5.3.2. Manzûme-i Keskîn.....	16
2.5.3.3. Tuhfetü'l-İhvân ve Hediyyetü's-Sıbyân.....	16
2.5.3.4. Menâzîmü'l-Cevâhir.....	16
2.5.3.5. Nazmü'l Cevâhir.....	16
2.5.3.6. Müselles-Nâme-i Şâkir.....	17
2.5.3.7. Dürrü'n-Nizâm.....	17
2.5.3.8. Genc-i Leâl.....	17
2.5.3.9. Tuhfe-i Zîbâ.....	17
2.5.3.10. Lugat-ı Abdülkerîm.....	18
2.5.3.11. Tevfiye.....	18
2.5.3.12. Se-Zebân.....	18
2.5.3.13. Tuhfe-i Nushî.....	18
2.5.3.14. Hayrü'l-Lugat.....	19
2.5.4. Arapça-Farsça.....	19
2.5.4.1. Ukûdü'l-Cevâhir.....	19
2.5.4.2. Mirkatü'l-Edeb.....	19
2.5.4.3. Zühretü'l-Edeb.....	19
2.5.4.4. Silkü'l-Cevâhir.....	19
2.5.5.5. Nasîbü'l-Fıtyân.....	19
2.5.5. Türkçe – Fransızca.....	20
2.5.5.1. Miftâh-ı Lisân.....	20
2.5.6. Türkçe – Rumca.....	20
2.5.6.1. Tuhfetü'l-Uşşâk.....	20

2.5.6.2. Tuhfe-i Rumî.....	20
2.5.7. Türkçe – Bulgarca.....	20
2.5.7.1. Tuhfe-i Sabrî An Lisan-ı Bulgarî.....	20
2.5.8. Türkçe – Ermenice.....	20
2.5.8.1. Manzûm Lugat-ı Ermeniyeye.....	20
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
YAZAR ve ESER.....	21
3.1. YAZAR.....	21
3.2. ESER.....	21
3.2.1. Eser Hakkında Genel Bilgi.....	21
3.2.2. Vezni.....	27
3.2.3. Nazmü'l-Ferâid - Tuhfe-i Şâhidî İlişkisi.....	28
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
HAZÂ KİTÂBU NÂZİRE-İ ŞÂHİDÎ.....	30
BEŞİNCİ BÖLÜM	
ARKAİK KELİMELELER SÖZLÜĞÜ.....	133
ALTINCI BÖLÜM	
İNDEKS	
6.1. ARAPÇA KELİMELELER İNDEKSİ.....	143
6.2. FARŞÇA KELİMELELER İNDEKSİ.....	199
SONUÇ.....	203
KAYNAKÇA.....	204
EK 1 TIPKIBASIM.....	206
ÖZ GEÇMİŞ.....	243

GİRİŞ

Mübtedî olarak nitelenen sıbyan mektebi öğrencilerine kelime ezberletmek, edebî sanatları ve aruz veznini öğretmek gibi sebeplerle kaleme alınan manzum sözlükler, Klasik Türk Edebiyatı'nda üzerinde yeteri kadar inceleme yapılmayan önemli alanlar arasında yer alır. Türk edebiyatında şu ana kadar tespit edilebilen altmış civarındaki¹ manzum sözlüğün ancak on ikisi üzerinde bilimsel çalışma yapılmıştır. Bu eserlerden biri Sünbülzâde Vehbî'nin *Tuhfe*'sidir ki Turgut Karabey ve Numan Külekçi tarafından neşredilmiştir. Diğer bir çalışma Atabey Kılıç tarafından hazırlanan Osman Bin Mustafa Keskin'in *Manzûme-i Keskîn*'idir. Ahmet Kartal tarafından hazırlanan *Tuhfe-i Remzî* ve Cemal Muhtar tarafından hazırlanan *İki Kuran Sözlüğü Lugat-ı Ferišteoğlu ve Lugat-ı Kânûn-ı İlâhî* adlı eserler de üzerinde durulması gereken önemli çalışmalardır. Bunlara Ahmet Hilmi İmamoğlu'nun doktora tezi olarak hazırlayıp daha sonra Muğla Üniversitesi Yayınları arasında neşrettiği *Tuhfe-i Şâhidî* ve Bekir Çınar tarafından yayımlanan *Miftâh-ı Lisân* adlı Türkçe Fransızca manzum sözlüğü eklemek mümkündür.²

Bu konuda, İsmail Çubukçu'nun 2004'te Kocaeli'de hazırladığı *Menâzîmü'l-Cevâhir* adlı yüksek lisans tezini, Necmettin Yurtseven'in 2003 yılında Ankara'da tamamladığı *Türk Edebiyatında Arapça-Türkçe Manzum Lugatlar ve Sünbülzâde Vehbî'nin Nuhbesi* adlı doktora çalışmasını, Dursun Ali Türkmen tarafından 1995'te Samsun'da yapılan *Mütercim Asım Efendi ve Tuhfe-i Asım* adlı yüksek lisans tezini ve Seyfettin İlhan tarafından 1997 yılında Elazığ'da hazırlanan *Şemsî Cevâhirü'l-Kelimât* adlı yüksek lisans tezini anmak yerinde olacaktır.

Bu çalışmalara ek olarak 2004 yılında İbrahim İmran Öztahtalı tarafından yayımlanan *Lâmi Çelebi ve Lugat-ı Manzumu* ve 2007 yılında Atabey Kılıç tarafından yayımlanan *Türkçe Arapça Manzum Sözlüklerden Subha-ı Sıbyan* adlı çalışmaları saymamız mümkündür

Görüldüğü gibi bu konuda yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Manzum sözlük şerhleri üzerine yapılan çalışmaların da yeterli düzeyde olmadığını göz önüne alırsak manzum sözlüklerden yeteri kadar istifade edemediğimiz ortaya çıkar. Buradan hareketle

¹ İmamoğlu, Ahmet Hilmi, *Farsça- Türkçe Manzum Sözlükler ve Şâhidî'nin Sözlüğü*, Doktora Tezi, Erzurum, 1993 s, 3-12

² Gümüş, Zehra, *Pîrî Paşa-zâde Mehmed Bin Abdü'l-Bâkî El-Cemâlî'nin Tuhfe-i Şâhidî Şerhi: Tuhfe-i Mîr*, Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları Volume 2/3 Summer 2007

manzum sözlüklerin ve manzum sözlük şerhlerinin disiplinli bir şekilde tenkitli metinlerinin hazırlanmasının edebiyatımıza ve Türk sözlükbilimine ciddi anlamda katkıları olacağını söyleyebiliriz.

1. SÖZLÜKBİLİM

1.1. TANIMI

Sözlük, bir dildeki kelimelerin tümünü ya da bir bölümünü söylenişleri, işlevleri, kökenleri, anlamları, söz dizim özellikleri, çeşitli yazılışları, kısaltmaları, eş anlamlıları, zıt anlamlıları veya bir başka dildeki karşılıklarıyla veren eserdir.³

Sözlük, bir dilin bütün dönemlerinde ya da belli bir döneminde kullanılmış olan kelimelerini ve deyimlerini, alfabe sırasına göre ele alarak tanımlarını yapan, açıklayan ya da başka bir dildeki karşılığını veren esere denir.⁴

Sözlükbilim, bir dilin veya karşılaştırmalı olarak çeşitli dillerin söz varlığını sözlük biçiminde ortaya koymaya yönelik, bu amaçla yöntemler koyarak uygulama yollarını gösteren bir bilim dalıdır.⁵

1.2. TARİHÇESİ

Bu konuda ilk ve önemli eserler Çinliler tarafından hazırlanmıştır. Doğu'da M.Ö. XI. yüzyılda Bavya isimli bir Çininin kırk bin kelimelik bir sözlük hazırladığı bilinmektedir. Yine bir Çinli olan Kuyu Wang tarafından hazırlanmış olan sözlüğün de M.Ö. 530 yılında o dönemin imkânlarına göre basıldığından bahsedilir. Ayrıca Hushin isimli bir kişinin hazırladığı ve 150 yıllarında basıldığı söylenen *Shwo Wan* adındaki sözlüğün de Çinliler ve Japonlar tarafından kullanılan temel sözlüklerden olduğu belirtilmiştir.⁶

M.S. I. yüzyılda İskenderiyeli Pamphilus'un yazdığı 95 kitaptan oluşan Yunanca sözlük ve Marcus Verrius Flaccus'un Latince olan eseri bu alandaki önemli örneklerdir.⁷

İskenderiye Müzesi yöneticisi Bizanslı Aristophanes tarafından M.Ö. II. yüzyılda hazırlanan, Yunanca'da seyrek kullanılan ve açıklaması güç bazı sözcükleri bir araya getiren sözlük günümüzdeki sözlüklere benzer ilk eserdir. Bu sözlükte aynı zamanda tanımlara da yer verilmiştir.⁸

³ Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi 28. Cilt s, 215

⁴ Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, Ankara, 2005

⁵ Çubukçu, İsmail, *Menâzîmü'l-Cevâhir*, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli 2004

⁶ Alpak, Mehmet Nuri, *Arap Dilinde Sözlük Çalışmaları ve Nazım Efendinin Tercümanü'l-Lügat Adlı Eserinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Van, 2006 s, 6

⁷ Bingöl, Zekeriya, *Sözlük ve Sözlükçülük Üzerine Bir Araştırma*, Akademik Bakış, 9. Sayı s, 201

⁸ Bingöl, a.g.e. s, 200

Doğu dünyasında da sözlükçülüğün köklü bir geçmişi vardır. Doğu dünyasının önemli sözlükçülerinden Cevherî'nin *Tacü'l-Luğa* ve *Sihahü'l-Arabiye*'si Arapça sözlükler arasında çok önemli bir yere sahiptir. XIV. ve XV. yüzyıllar arasında yaşamış olan İran asıllı Arap dilcisi Firuzabadî'nin 60 ciltten oluşan *El Kamusü'l-Muhit* adlı Arapça sözlüğünden de bahsetmek gerekir. Bu eser, yine büyük bir sözlükbilimci Mütercim Asım tarafından XVIII. yüzyılda Türkçeye çevrilmiştir.⁹

Batıda sözlükçülükteki ilk önemli gelişme Rus Çariçesi II. Katarina'nın emriyle Alman gezgin Pallas'a yaptırılmıştır. Aslında dünya dillerinin tanınması ve karşılaştırmasına yönelik olan bu çalışmada, Pallas Rusya sınırı içindeki dillere ait kural, kaide ve çekimleri belirlemiş ve bunlardan faydalanarak 285 kavramı temel alarak 200 Asya ve Avrupa dilinde bu kavramların karşılıklarını vermiş, böylece ilk defa çok dilli sözlüklerin örneği ortaya çıkmıştır. Pallas'ın çalışması 1787 yılında *Linguarum Totius Orbis, Vocabularia Comparativa* adıyla yayımlanmıştır. Ayrıca sözlük olarak tam kabul edilip edilemeyeceği şüpheli olan, Latince bazı cümle ve duaları içeren, Adelung ve Vater'in ortak çalışması olan *Mithridotes* adlı eser dört ciltten oluşmaktadır. 1806–1817 yılları arasında yazılan bu eser, 500 kadar dille ilgilidir.¹⁰

Sözlükçülükte en önemli gelişme XIX. yüzyılda olmuştur. Bu bilim dalının Almanya'da kurucusu olarak sayılabilecek Jakob Grimm ile kardeşi Wilhelm Grimm'in 1895'de Leipzig'de çalışmasına başladıkları ve 16 cilt olarak düşündükleri sözlük birkaç bölümü eksik kalsa da birçok bilim adamının büyük desteğiyle 1961 yılında *Deutsches Wörterbuch* adıyla yayımlanmıştır. En eski kaynaklardan başlayarak bir sözcüğün, geçtiği metinlerdeki biçimini ve anlamını, değişik lehçe ve dillerdeki değişikliklerini, her türlü kullanımını ve içinde geçtiği söz öbeklerini veren bu çalışma bundan sonraki çalışmalara örnek olmuş, Avrupa'da benzerlerinin hazırlanmasını sağlamıştır.¹¹

Fransız dil bilimcisi, düşünür, filozof ve fizikçisi olan Emile Littre'nin *Dictionnaire De La Langue Française* adındaki sözlüğü otuz yıllık bir çabanın, son derece geniş ve derinliğine bir incelemenin ürünüdür. Bugün de güvenle yararlanılan bu eser 1873'te Paris'te basılmıştır. Bu sözlüğün 1989 baskısı çok küçük punto ile dizilmiş dört büyük ciltten oluşmakta ve bu sözlükte kelimenin değişik anlamları, bu anlamda geçtiği yerler

⁹ Bingöl, *a.g.e.*, s, 201

¹⁰ Bingöl, *a.g.e.*, s, 201

¹¹ Bingöl, *a.g.e.*, s, 201, 202

üzerinde geniş bilgi verilmekte, sonra ayrı bir paragraf halinde sözlüğün tarihi ve kökeni açıklanmaktadır. Bunlardan başka Grimm ve Littre sözlükleri türünde hazırlanan İngilizlerin *The Oxford English Dictionary* adlı ünlü sözlüğü de 1933'te 13 cilt halinde yayımlanmıştır.¹²

1.3. TÜRKLERDE SÖZLÜKÇÜLÜK

Kaşgarlı Mahmud'un *Dîvânü Lugati't-Türk'ü* ve Muhammed Bin Kays'ın *Tıbyanü'l-Lugati't-Türkî Alâ Lisâni'l-Kanklı* adlı eseri Türkçe için yazılmış ilk sözlüklerdir.¹³

Kaşgarlı Mahmud *Dîvânü Lugati't-Türk'ü* 1072'de yazmaya başlamış 1074 yılında Bağdat'ta tamamlayarak muhtemelen 1077 yılında Ebu'l-Kâsım Abdullah'a takdim etmiştir. Kaşgarlı Mahmud, sözlüğüne malzeme toplamak için Türk illerini bir bir dolaşmış, eseri için doğrudan doğruya kendisinin derlediği dil malzemesini esas almıştır. *Dîvânü Lugati't-Türk* Araplara Türkçeyi öğretmek maksadıyla kaleme alındığı için Türkçe-Arapça olarak düzenlenmiştir.¹⁴

Türk diline ait içerdiği ve işlediği malzeme itibariyle bir diğer önemli sözlük Zemahşerî'nin *Mukaddimetü'l-Edeb*'idir. Türkçenin tarihi seyrine ışık tutması bakımından büyük önem taşıyan *Mukaddimetü'l-Edeb* Arapçayı değişik kavimlere tanıtmak gayesiyle kaleme alınmıştır. Eser bilhassa Oğuz, Kıpçak, Kanklı, Türklerinin lehçeleri hakkında aydınlatıcı bilgiler vermektedir.¹⁵

XIII. yüzyılda Cemaleddin İbn-i Mühennâ tarafından yazılan ve daha çok *İbn-i Mühennâ Lugati* diye bilinen ve asıl adı *Kitâbu Hılyetü'l-İnsân ve Halbetü'l-Lisân* olan eser de *Dîvânü Lugati't-Türk'ü*le benzerlik gösterir. Çünkü bu sözlük de kısmen Araplara Türkçe öğretmek için yazılmıştır. Kısmen diyoruz çünkü eser Farsça, Türkçe ve Moğolca olmak üzere üç bölüme ayrılmış ve Araplara bu üç dili öğretmek için yazılmıştır.¹⁶

Araplara Türkçeyi öğretme amacı güden diğer bir sözlük Gırnatalı Ebû Hayyân'ın 1312 yılında yazdığı *Kitâbu'l-İdrâk Li Lisâni'l-Etrâk*'tır. XIV. yüzyılda kaleme alınan *Codeks Cumanicus* adlı eser ise Kırım civarında yerleşmiş olan Kıpçak Türkleriyle

¹² Bingöl, a.g.e. s, 201, 202

¹³ Öz, Yusuf , *Tarih Boyunca Farsça-Türkçe Sözlükler*, Doktora Tezi, Ankara, 1996, s, 37

¹⁴ Öz, a.g.e s, 38

¹⁵ Çubukçu, a.g.e. s, 4

¹⁶ Kudret, Cevdet, *Örnekli Türk Edebiyatı Tarihi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2000, s, 130

ticaret ilişkisi bulunan İtalyan kolonilerine Kumanca öğretmek için yazılmıştır.¹⁷ Arap sözlükçülük geleneğine uygun olarak XVI. yüzyılın başında Anadolu’da yazıldığı sanılan *Abuşka Lugatı*, Çağatayca kelimelerin Anadolu Türkçe’sindeki karşılıklarını vermektedir.

Türkçe için Anadolu’da telif edilmiş ilk sözlük XIII. Yüzyılda Fahrüddin Hasan-ı Salgûrî tarafından yazılmıştır. Türkçenin başlıca kurallarını ve kelimelerini kaside halinde toplayan bu sözlüğün adı kaynaklarda *Kavâidü Lisânit-Türk* ve *Kasîde Fi’n-Nahv* şeklinde geçmektedir. Anılan bu eser Batı Türkçesi için büyük bir önem taşımaktadır. Fakat Salgûrî’nin bu manzum eserinin bir nüshası tespit edilememiştir.¹⁸

Ahmet Vefik Paşa’nın 1876 yılında iki cilt halinde yazdığı *Lehce-i Osmanî* adlı sözlükte o dönemin Türkçe söz varlığı Arap alfabe sistemi içindeki tanımları ve örnek cümleleriyle verilmektedir. XVIII. yüzyılda Esat Mehmet Efendi tarafından yazılan *Lehçetü’l-Lugat* adlı sözlükte Türkçe kelimeler temel alınmış ve bu kelimelerin Arapça ve Farsça karşılıkları verilmiştir. Muallim Naci’nin 1890 yılında yazdığı *Lugat-ı Naci* ise Osmanlıca bir sözlüktür. Bu sözlük Osmanlıcadaki Arapça ve Farsça sözcüklerin tanım ve karşılıklarını içerir. Dönemin en başarılı sözlüğü Şemsettin Sâmî tarafından hazırlanan *Kamus-ı Türkî*’dir.¹⁹

¹⁷ Kudret, *a.g.e.* s, 223

¹⁸ Öz, *a.g.e.* s, 43

¹⁹ Bingöl, *a.g.e.* s, 203

2. MANZUM SÖZLÜK

2.1. TANIMI VE TARİHÇESİ

Manzum sözlük, herhangi bir dildeki kelimenin başka bir dildeki karşılığının manzum halde verildiği sözlüklerdir.²⁰

Bilindiği kadarıyla manzum sözlükler ilk olarak Arap edebiyatında başlamış, ardından Fars edebiyatında gelişmiş ve nihayet en geniş ve belki de en güzel örneklerini Türk edebiyatında vermiştir.²¹ Manzum sözlüklerin İslâmî edebiyattaki ilk örneği XIII. yüzyıl yazarlarından Ferâhî'nin *Nisâbu's-Sıbyân* isimli Arapça-Farsça sözlüğüdür.²²

2.2. YAZILMA SEBEPLERİ

Vezinli ve kafiyeli, nazım şeklinde yazılmış, şiir olarak ifade edilmiş, nizama konmuş gibi anlamlarda kullanılan *manzûm* kavramı daha çok şiir için söz konusu edilmiştir. Bununla birlikte İslâm medeniyetine dahil olan Araplar ve Farslar gibi Türkler de şiir dışındaki bazı eserleri de manzum olarak telif etmeye önem vermişlerdir. Türk edebiyatında tefsir, fıkıh, akaid, hadis, tezkire, gramer, tarih, astronomi, musiki, tıp konusundaki birtakım eserlerin yanı sıra bazı lügatler de manzum olarak telif edilmiştir. Bunun da esas sebebi, manzum olarak yazılan eserin vezin ve kâfiye gibi bir takım ahenk unsurlarını taşımış olma özelliği ile okumayı zevkli bir faaliyet hâline getirmesi ve okunan metnin hafızada daha kolayca kalmasını sağlamasıdır. Manzum sözlük yazmanın yabancı dil eğitimine katkı sağlayacağı hususu, dikkate alınmış ve bu yolda hizmet kabilinden birçok eser vücuda getirilmiştir.²³

İslam kültüründe çoğu çalışma gibi sözlük çalışmalarının da Kuran-ı Kerim ve hadisleri doğru anlama gayretleriyle ortaya çıktığını biliyoruz. Manzum sözlüklerin de mühim bir kısmında daha çok Kuran-ı Kerim'de yer alan kelimelere ağırlık verilmiştir.²⁴

Manzum sözlüklerin esas yazılma amacı Kuran-ı Kerim'de bulunan ve manası tam olarak anlaşılamayan *garîb* kelimelerin karşılıklarını vermek veya ezberlenmesini

²⁰ *Türk Dili Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergah Yayınları, İstanbul, 1986, 6.Cilt s, 144

²¹ Kılıç, Atabey, *Denizlili Mustafa Bin Osman Keskin ve Eseri Manzûme-i Keskin* Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları Volume 2/3 Summer 2007 s, 342

²² Kılıç, Atabey *Klasik Türk Edebiyatında Manzum Sözlük Yazma Geleneği ve Subha-i Sıbyan* Turkish Studies Sayı 20, 2006/1 s, 67

²³ Kırbıyık, Mehmet, *Miftâh-ı Lisân Adlı Manzum Fransızca-Türkçe Sözlük Üzerine*, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı:11 – 2002, s, 182

²⁴ Kılıç, Atabey *Klasik Türk Edebiyatında Manzum Sözlük Yazma Geleneği ve Subha-i Sıbyan* Turkish Studies, Sayı 20 2006/1 s, 67

sağlamaktır. Daha sonra bunlar arasına Hz. Peygamber'in hadislerinde bulunan ve yine manası tam olarak anlaşılamayan kelimelerin karşılıklarını vermek dahil olmuştur. Fars ve Türk edebiyatlarında ise bu amaçlar arasına Mevlâna'nın *Mesnevî*'sinde geçen bazı müşkül kelimelerin Farsça, Türkçe ya da Arapça karşılıklarını vermek de katılmıştır. Buraya kadar verdiğimiz bilgilerden de anlaşılacağı üzere manzum sözlüklerin hazırlanmasının temelinde İslâm kültürü yatmaktadır. Temelde Kuran-ı Kerim, hadisler ve Mesnevî bulunmakla beraber Türk edebiyatında karşımıza çıkan manzum sözlüklerin sadece Arapça, Farsça ve Türkçe için hazırlanmadığını, Fransızca, Ermenice gibi diller için de manzum lügatler tertip edildiğini ifade etmeliyiz. Belirtilmesi gereken bir diğer önemli husus da manzum sözlüklerin önemli bir kısmının küçük çocuklar için hazırlanmış olduğudur.²⁵

Bilindiği gibi medreselerde okunan kitaplardan birçoğu da ezberleniyordu. İslâmî bilimler çoğunlukla nakle dayalı olduğundan bilginin olduğu gibi korunması ve daha sonraki kuşaklara bozulmadan aktarılması son derece önemli idi. Tabi bunun en sağlam yollarından biri de eserlerin âlimlerce yazıldığı gibi aynen ezberlenmesi idi. Bir kitabı ezberlemenin en kolay yolu ise, oradaki bilgileri manzum hâle getirmektir. Bu sebeple, sadece belli konular üzerindeki ders kitapları değil, bu kaleminden olmak üzere Arapça ve Farsça sözlükler de manzum olarak yazılmıştır. Fatih devrinden Kanunî devrine, oradan yakın zamana kadar nazmedilmiş *Tuhfe-i Şâhidî*, *Tuhfe-i Vehbî*, *Nuhbe-i Vehbî* ve *Sübha-i Sıbyân* gibi eserlerin eğitim tarihimizdeki önemi inkâr edilemez.²⁶

2.3. TÜRKLERDE MANZUM SÖZLÜK YAZMA GELENEĞİ

Manzum sözlük geleneğinin edebiyatımızdaki ilk örnekleri Arapça-Farsçadır. Bunlar, Şükrüllâh Bin Şemsüddîn Ahmed Bin Seyfüddîn Zekerîya'nın 1242-3'te telif ettiği *Zühretü'l-Edeb*'i, Hüsameddin Hasan Bin Abdülmü'min el-Hoyî'nin *Nasîbü'l-Fityân ve Nesîbü't-Tıbyân*'ı, Abdülhamîd el-Engürî'nin 1356 yılında hazırladığı *Silkü'l-Cevâhir*'i, Germiyanlı Ahmedî'nin 1360-1377 yılları arasında nazmettiği *Mirkatü'l-Edeb*'i ve Ahmed-i Dâî'nin *Ukûdu'l-Cevâhir*'idir.²⁷

İlk Arapça-Türkçe manzum sözlük Abdülatif İbn-i Melek'in 1392 yılında nazmettiği *Lügat-i Feriştioğlu*'dur. Buna daha sonra meydana getirilen Şemsî'nin

²⁵ Kılıç, Atabey *Denizlîli Mustafa Bin Osman Keskin ve Eseri Manzûme-i Keskin* Turkish Studies Türkoloji Volume 2/3 Summer 2007 s, 341

²⁶ Kılıç, Atabey *Klasik Türk Edebiyatında Manzum Sözlük Yazma Geleneği ve Subha-i Sıbyan* Turkish Studies Sayı 20, 2006/1 s, 69

²⁷ Kırbıyık, *a.g.e* s, 182, 183

Cevâhirü'l Kelimât'ı, Şeyh Ahmed'in 1635 yılında yazdığı *Nazmu'l-Leâl*'i, Asım'ın 1798'de tamamladığı *Tuhfe-i Asım*'ı, Vehbi'nin 1799'da meydana getirdiği *Nuhbe-i Vehbî*'si ve Mehmed Fevzî'nin *Tuhfe-i Fevzî*'sini de ekleyebiliriz.²⁸

Hüsâm Bin Hasan Konevî'nin 1399 da nazmettiği *Tuhfe-i Hüsâmî* adını taşıyan eser, Anadolu'daki Farsça-Türkçe manzum lügatlerin ilk örneği olarak kabul edilmektedir. Bunu Şâhidî İbrahim Dede'nin *Tuhfe-i Şâhidî*, Lâmi Çelebi'nin *Lügat-i Manzûme*, Vehbî'nin *Tuhfe-i Vehbî*, Süleyman Dürri'nin *Güher-rîz* ve Ahmed Remzî Akyürek'in *Tuhfe-i Remzî*'si gibi birçok eser takip etmektedir.²⁹

Bazı manzum sözlüklerimiz ise, Arapça-Farsça-Türkçe olarak hazırlanmıştır. Bu tür eserlere Bahâüddin İbn Abdurrahman-ı Malkaravî'nin *Ucubetü'l-Garâyib*, Abdülkerîm'in *Lügat-i Abdülkerîm*, Hâkî Mustafa Üsküdarî'nin *Menâzîmü'l-Cevâhir* ve Hasan Aynî'nin *Nazmü'l-Cevâhir* adlı lügatlerini örnek olarak verebiliriz.³⁰

2.4. TERTİP ÖZELLİKLERİ

Manzum sözlüklere verilen isimlerin önemli bir kısmında *armağan* anlamına gelen *tuhfe* kelimesi kullanılmıştır. Hüsâm Bin Hasan El-Konevî tarafından Anadolu sahasında yazılmış ilk Farsça-Türkçe manzum lügat olan *Tuhfe-i Hüsâmî*'de biz bu ismin kullanıldığını görmekteyiz. Yine *Tuhfe-i Şâhidî*, *Tuhfe-i Vehbî*, *Tuhfe-i Şemsî* gibi manzum sözlüklerimizde de bu isimlendirmenin yaygın olarak kullanıldığını görmek mümkündür. Manzum sözlüklerin isimlendirilmesinde *tuhfe* kelimesi haricinde *nazm*, *manzûme* veya *lügat* kelimeleri de kullanılmıştır.³¹

Manzum sözlüklerin hemen hepsinde genellikle mesnevi nazım şekliyle yazılmış esasen hamdele ve salvele görevini icra eden bir mukaddime, sebep-i telif kısmı, asıl sözlük ve yine mesnevi şeklinde yazılmış bir hatime bulunur. Asıl sözlük kısmı çoğunlukla *kıt'a* ya da *bahirlere* ayrılmıştır. Kıt'a ve bahir isimlerinin hemen tamamının Arapça olduğunu söylemek yanlış olmaz. Arapça başlıklar aynı zamanda o bölümde kullanılan vezin hakkında da bilgi verecek mahiyettedir. Farsça başlıklar ise asıl sözlük kısmı dışında kalan bölümlendirmeler için kullanılmıştır.³²

²⁸ Kırbıyık, *a.g.e* s, 183

²⁹ Kırbıyık, *a.g.e* s, 183

³⁰ Kırbıyık, *a.g.e* s, 183

³¹ Kılıç, Atabey Denizlili Mustafa Bin Osman Keskin ve Eseri *Manzûme-i Keskin Turkish Studies Türkoloji* Volume 2/3 Summer 2007 s, 341

³² Kılıç, Atabey *Klasik Türk Edebiyatında Manzum Sözlük Yazma Geleneği ve Subha-i Sıbyan Turkish Studies* s. 20, 2006/1 s, 67

2.5. TÜRK EDEBİYATINDAKİ ÇEŞİTLERİ

2.5.1. Arapça – Türkçe

2.5.1.1 Nazmü'l-Ferâid

Tezimin konusu olan bu eser hakkında ileride bilgi verilecektir.

2.5.1.2. Lugat-ı Ferišteoğlu

Ferišteoğlu Abdüllatif tarafından 1392 yılında kaleme alınan eser yirmi kıtadan meydana gelmekte ve eserin büyük bir kısmında Kuran-ı Kerim'de geçen 1528 Arapça kelimenin Türkçe karşılığı verilmektedir. Türkçe-Arapça manzum sözlüklere öncülük eden eser bazı âlimler tarafından şerh edilmiş ve alfabetik şekilde düzenlenmiştir.³³

2.5.1.3. Nazmü'l – Leâl

Nazmü'l-Leâl 1641 yılında Antepli Şeyh Ahmed tarafından *Tuhfe-i Şâhidî*'ye nazire olarak yazılmıştır. Eseri bilim dünyasına kapsamlı bir şekilde tanıtan Ömer Asım Aksoy'dur. Aksoy hem *Hasan Aynî ve Nazmü'l-Cevâhir* hem de *Şeyh Ahmed ve Nazmü'l-Leâl* isimli eserlerinde Şeyh Ahmed'in *Nazmü'l-Leâl* adında manzum bir lügati olduğunu fakat bu eseri on altı yıldır aramasına rağmen genel özel hiçbir kitaplıkta bulamadığını, sonunda eserin eksik bir nüshasını Ankara'da eski kitaplar satan birinde görüp satın aldığını yazar³⁴

2.5.1.4. Tuhfe-i Asım

Antepli Mütercim Asım tarafından yazılan Arapçadan Türkçeye manzum sözlüktür.³⁵ *Tuhfe-i Asım* 1213'te yazılmıştır. Müellif söz konusu eserini *Burhân-ı Kâatı*'yı çevirdikten bir yıl sonra yazmıştır. Bu tarihte Vehbî'nin *Nuhbe*'si henüz kaleme alınmış değildi. Asım Efendi'nin eseri *Tuhfe-i Vehbî* kadar ün kazanmamıştır. Bunun en önemli sebebi *Tuhfe*'de dilimizde çok az kullanılan kelimelerin çoğunlukta olması, *Nuhbe*'de ise çok kullanılan kelimelere yer verilmesidir. Ayrıca *Tuhfe*'nin her kıtası özel bir konuya ayrılmış ve o konuyla ilgili kelimeler o bölümde verilmiş de değildir.³⁶

³³ *İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999 20. Cilt s, 176

³⁴ Aksoy, Ömer Asım Şeyh Ahmed ve Nazmü'l-Leâl Türk Tarih Kurumu Basımevi Ankara 1960 s, 205

³⁵ *Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara ,1995, 1.cilt s, LXI

³⁶ Türkmen, Dursun Ali, *Mütercim Asım Efendi ve Tuhfe-i Asım*, Yüksek Lisans Tezi, Samsun, 1995, s, 17

2.5.1.5. Cevâhirü'l- Kelimât

Şemsî tarafından XVII. yüzyılda kaleme alınan eser bir mukaddime, 61 kıta ve 643 beyitten meydana gelir.³⁷

2.5.1.6 Nuhbe-i Vehbî

Sünbülzâde Vehbî tarafından 1799 yılında tamamlanıp Padişah 3.Selim'e sunulmuştur. Tamamı 1948 beyit olan *Nuhbe* 83 kıtadan oluşmaktadır. Eserde 3800 Arapça kelimenin Türkçe karşılığı verilmiştir.³⁸

2.5.1.7 Sübha-i Sıbyân

Sübha-i Sıbyân adlı Türkçe-Arapça manzum sözlüğün, ne telif edildiği zamana ne de müellifinin kimliğine dair elimizde yeterli bilgi bulunmaktadır. Müellifinin ismi yazma nüshalarda belli değildir; matbu nüshalarda ise Mehmed Bin Ahmed Er-Rumî, Ebu'l-Fazl Muhammed Bin Ahmed Er-Rumî ve Er-Rumî Bosnavî Ebu'l-Fazl Muhammed Ahmed gibi farklı şekillerde verilmektedir. Bazı manzum sözlüklerde gördüğümüzün aksine *Sübha-i Sıbyân*'ın metin kısmında müellif kendisi hakkında herhangi bir bilgi vermemektedir. Müellif mesnevi nazım şekliyle yazılmış 16 beyitlik giriş manzumesi ile klâsik kitap tertibine uygun olarak hamdele ve salvele vecibesini yerine getirmekte, ardından yine aynı nazım şekliyle sebep-i telifi izah etmekte, 5 beyitlik bir münacattan sonra ise asıl esere yani sözlük kısmına geçmektedir.³⁹

2.5.2. Farsça – Türkçe

2.5.2.1. Tuhfe-i Hüsamî

Tam adı *Tuhfe-i Hüsamî ez-Müeltekât-ı Sami* olan bu eser *Tuhfe-i Hüsam* kısa adıyla meşhurdur. Hüsam-i Hoyî tarafından 802/1399–1400 tarihinde Sultan Orhan Bey adına Hüsameddin Hasan Bin Abdülmümin'in *Nasîbü'l-Fıtyân ve Nesîbü't-Tıbyân* adlı Arapça–Farsça sözlüğü örnek alınarak ve ona nazire olarak yazılmıştır. Anadolu'da yazılan ilk manzum Farsça–Türkçe sözlük olan *Tuhfe-i Hüsam* Farsça manzum mensur

³⁷ İlhan, Seyfettin *Şemsî Cevâhirü'l- Kelimât*, Yüksek Lisans Tezi Elazığ 1997 s, viii

³⁸ Yurtseven, Necmettin, *Türk Edebiyatında Arapça-Türkçe Manzum Lügatler ve Sünbülzâde Vehbî'nin Nuhbesi*, Doktora Tezi, Ankara, 2003, s, 25, 227

³⁹ Atabey Kılıç *Klasik Türk Edebiyatında Manzum Sözlük Yazma Geleneği ve Subha-i Sıbyan* Turkish Studies Sayı, 20, 2006/1 s, 70

bir mukaddime ile 20 kıta bir hatimeden oluşmaktadır. Sözlük kısmı 300 beyit hatimesi de 5 beyit olmak üzere 305 beyittir.⁴⁰

2.5.2.2. Tuhfe-i Şâhidî

Tuhfe-i Şâhidî, Mevlevî şeyhlerinden Şâhidî İbrahim Dede tarafından Yavuz Sultan Selim Han devrinde 921/1515 yılında nazmedilmiştir. Hüsam Bin Hüseyin El-Konevî'nin *Tuhfe-i Hüsam* adlı sözlüğüne nazîre olarak yazılan *Tuhfe-i Şâhidî* bir mukaddime, beyit sayıları 5 ile 20 arasında değişen toplam 27 kıta ve bir hatimeden meydana gelmektedir. Eser toplam 455 beyittir. Şâhidî, *Tuhfe-i Hüsam*'da nazmedilen Farsça kelimelerin önemli bir bölümünü eserine almış nadir olarak kullanılan kelimeleri ise eserine dahil etmemiştir. *Tuhfe-i Şâhidî* yazıldıktan sonra büyük bir şöret kazanmıştır. Bunda Farsça kelimelerin vezne uygun bir şekilde nazmedilmiş olması büyük rol oynamıştır. Eser bu özelliğinden dolayı gerek medreselerde gerek diğer eğitim kurumlarında hem aruz hem dil öğretiminde uygulamalı ders kitabı olarak okunmuş ve ezberletilmiştir.⁴¹

2.5.2.3. Tuhfe-i Vehbî:

Tuhfe-i Vehbî, Farsça – Türkçe sözlükler arasında *Şâhidî*'den sonra en fazla ilgi gören ve okunan manzum sözlüklerden biridir. *Tuhfe-i Vehbî* Sünbülzâde Vehbî'nin resmi bir ziyaret için gittiği İran'da edindiği bilgileri bir eserle değerlendirmek özellikle de oğlu Lütfullah'a yararlı bir kitap hediye etmek arzusuyla 1197/1783 yılında kaleme alınmıştır. Eserde 93 beyitlik bir mukaddime, 57 kıta, *ıstılâhât-ı acem* başlıklı 201 beyitlik sözlük kısmı ile 5 beyitlik bir tarih kıtası yer alır. Eserde nazmedilen kelimelerin şiir ve inşaaya uygun kelimeler olmasına dikkat edilmiştir. Bu manzum sözlük için de şerh, alfabetik tertip, fihrist ve nazire türünde eser ve risaleler yazılmıştır.⁴²

Bu eser kaleme alındıktan sonra, o zamana kadar medreselerde ders kitabı olarak okutulan *Şâhidî*'nin yerine geçmiştir. Vehbî'nin bu eseri kendisi hayatta iken Ahmet Hayatî tarafından şerhedilmiştir.⁴³

⁴⁰ Kartal, Ahmet *Tuhfe-i Remzi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2003 s, 25

⁴¹ Kartal, *a.g.e* s, 27, 28

⁴² Kartal, *a.g.e* s, 36, 37

⁴³ Yurtseven, *a.g.e*, s, 19

2.5.2.4. Tuhfe-i Lâmî (Lugat-ı Manzûme)

Bursalı Lâmî Çelebi tarafından yazılan eser 169 beyitten müteşekkildir. 933/1527 yılından önce telif edilmiştir. 15 beyitlik bir mukaddime ile 10 kıtadan oluşmaktadır. Eserde yaygın olarak kullanılan ve öncelikle öğrenilmesi uygun görülen 500 civarında Farsça kelime mevcuttur.⁴⁴

2.5.2.5. Bahrü'l-Garâib

Bugünkü bilgilere göre Anadolu sahasında yazılmış manzum Farsça – Türkçe sözlüklerin ikincisidir. Bu sözlük Halimî adıyla meşhur Lütfullah Halimî Bin Ebi Yusuf tarafından 850/1446 yılında nazmedilmiştir. Eser üç bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölüm manzum Farsça –Türkçe sözlük, ikinci bölüm muhtelif konulara nazım türleri ve edebi sanatlara dair tanımlar ve temel bilgiler, üçüncü bölüm ise aruz ve Farsçanın gramerine dairdir. Üçüncü bölümde sadece Farsça fiillerin muzari kökleri ve fiil çekimleriyle ilgili kısımlar mensurdur. Eserin sözlük kısmı 756 beyit olup 19 kıtaya taksim edilmiştir. Eserin sadece isim ve isim türünden kabul edilen kelimeleri ihtiva eden sözlük kısmında 2930 civarında Farsça kelime nazmedilmiştir.⁴⁵

2.5.2.6. Kân-ı Meânî

Hasan Rızayî tarafından 1082/1671 tarihinde yazılmıştır. *Kân-ı Meânî* hem her kıtada ilk harfleri aynı olan Farsça kelimelerin nazmedilmesi hem de kıtaların kafiye rediflerine göre alfabetik sıralanmasından dolayı diğer manzum sözlüklerden ayrılmaktadır. Her kıtası mesnevi nazım şekliyle yazılan eser 716 beyittir. Eserde 2319 Farsça kelime nazmedilmiştir. Kelimelerin bir kısmı *Tuhfe-i Şâhidî* bir kısmı *Uknûm-ı Acem*'den derlenmiştir.⁴⁶

2.5.2.7. Şâdiye

Nisâbü's-Sıbyân örnek alınarak Mehmed Bin Yahya-yı Konevî tarafından 889/1484 tarihinde yazılmış manzum Farsça-Türkçe bir sözlüktür.⁴⁷

⁴⁴ Kartal, *a.g.e* s, 28, 29

⁴⁵ Kartal, *a.g.e* s, 26

⁴⁶ Kartal, *a.g.e* s, 33

⁴⁷ Kartal, *a.g.e* s, 27

2.5.2.8. İlm-i Lugat

İmâd-zâde Velî Bin Yusuf-ı İmâdî tarafından yazılan eserin, telif tarihi belli değildir. Eser kafiye ve rediflerine göre tertip edilen 71 kıtadan oluşmaktadır.⁴⁸

2.5.2.9. Lugat-ı Manzûme

Osman Bin Hüseyin-i Bosnevî tarafından 991/ 1583 tarihinde yazılmıştır. Kolay ezberlenmesi için basit vezinlerle ve hacim olarak küçük yazılmıştır. Eser mesnevi nazım şekliyle yazılmış 42 beyitlik bir mukaddime ile 19 kıtaya taksim edilmiş 168 beyitlik sözlük kısmından oluşur. Eserde 805 Farsça kelime Türkçe karşılıklarıyla nazmedilmiştir. Müellif gramer özelliği olan Farsça kelimeleri haşiyelerde ilgili kaide hakkında kısa açıklamalar yaparak izah etmiştir. Müellif bu haşiyelerde bazen beyitlerde kullandığı edebi sanatlarla da işaret etmiştir.⁴⁹

2.5.2.10. Tuhfetü'l - Hâfız

Eser, Hafız Abdullah Bin Halil Bin Ali tarafından 1174/1761 tarihinde Selanik'te nazmedilmiştir. Sözlük, mensur bir mukaddime ile 36 kıtaya taksim edilmiş toplam 273 beyitten oluşmaktadır. Eserde nazmedilen Farsça kelimeler *Tuhfe-i Şâhidî*'den derlenmiştir. Eserin ilk yedi kıtasında Farsça masterlar, sonraki kıtalarda da mazi muzari zamanlarda ve emir kipinde çekimli fiiller ve bu fillerin edilgen halleri verilmiş, bunlar Türkçe karşılıklarıyla birlikte nazmedilmiştir. Bu sözlüğün dikkat çeken yönlerinden birisi de 17. kıtadan sonra her kıtanın bir meslek grubuna ayrılıp kıtalarda bu mesleklerle ilgili kelimelerin nazmedilmesidir.⁵⁰

2.5.2.11. Tuhfe-i Şemsî

Şemsî tarafından yazılan eser bir önsöz ve 81 kıtaya taksim edilmiş olup 680 beyittir. Eserde yer alan Farsça kelimeler Mevlana'nın *Mesnevî-i Manevî*'sinden, Sadi'nin *Bostan* ve *Gülüstan* isimli eserlerinden ve *Tuhfe-i Şâhidî*'den derlenmiştir. Müellif Farsça kelimeleri seçerken bunların nazım ve nesirde kullanılır olmasına dikkat etmiş, bunlara güzel Türkçe karşılıklar vermeye özen göstermiştir.⁵¹

⁴⁸ Kartal, *a.g.e* s, 29

⁴⁹ Kartal, *a.g.e* s, 29, 30

⁵⁰ Kartal, *a.g.e* s, 35, 36

⁵¹ Kartal, *a.g.e* s, 38

2.5.2.12. Güher-Rîz

Güher-Rîz Süleyman Dürrî tarafından 1263/1847 yılında neşredilmiştir. Eser kolayca ezberlenebilecek bir tarzda hazırlanmış ve bu maksatla her kıta altışar beyit olarak tanzim edilmiştir. Eser, bir mukaddime 35 kıta ve bir hatimeden ibaret olup toplam 141 beyittir.⁵²

2.5.2.13. Tuhfetü'l-Manâ

Tuhfetü'l-Manâ 1268/1852'de Macaristan'ın Şiklovis kasabasından olan Osman adlı bir müellif tarafından nazmedilmiştir. 221 beyit olan eser 24 beyitlik mesnevi tarzında yazılmış bir mukaddime ve beyit sayısı 2 ile 22 arasında değişen 17 kıtadan meydana gelmektedir. Küçük yaştaki çocuklar için yazılmış eserde bazen bazı kıtalarda faydalı bilgiler de verilmiştir.⁵³

2.5.2.14. Nazm-ı Bedî

Nazm-ı Bedî Osmanlı Müellifleri'nde verilen bilgilere göre, İlmî Alî Efendi tarafından 1224/1809 yılında *Tuhfe-i Vehbî* tarzında yazılmış Farsça – Türkçe bir sözlüktür. Kütüphanelerde eserin nüshası yoktur.⁵⁴

2.5.2.15. Tuhfe-i Remzî

Tuhfe-i Remzî, Ahmet Remzî tarafından 1343/1924 tarihinde telif edilmiş Farsça-Türkçe manzum bir sözlüktür.⁵⁵ Bu eser, aynı zamanda Anadolu sahasında 1242–3 yılında *Zühretü'l-Edeb*'le başlayan manzum sözlük yazma geleneğinin de son halkasını teşkil etmektedir.

2.5.3. Arapça - Farsça – Türkçe

2.5.3.1. Ucubetü'l-Garâib Fî Nazmi'l-Cevâhiri'l-Acâyib

Eser Abdurrahman-ı Malkaravî tarafından 827/1427 tarihinde oğulları Mehmed ve Ahmed'in ezber yoluyla Arapça ve Farsça öğrenmeleri maksadıyla manzum olarak yazılmıştır. Kısa ve meşhur adı *Ucubetü'l-Garâib*'tir. Eser bir mukaddime ve 36 kıtaya

⁵² Kartal, *a.g.e* s, 40

⁵³ Kartal, *a.g.e* s, 41

⁵⁴ Kartal, *a.g.e* s, 39

⁵⁵ Kartal, *a.g.e* s, 54

taksim edilmiş 436 beyitten oluşmaktadır. Bu eserin daha çok Arapça – Türkçe ağırlıklı olduğu müşahede edilmektedir.

2.5.3.2. Manzûme-i Keskîn

Mustafa Bin Osman tarafından XVIII. yüzyılın ikinci yarısında yazılan *Manzume-i Keskîn*, mesnevî nazım şeklinde yazılmış 85 beyitlik bir mukaddime ile toplam 330 beyitlik 27 kıta ve *Der Beyân-ı Aded* başlığı altında bulunan sayılara dair 9 beyitlik müstakil bir kıta ile *Der Beyân-ı Hisâb-ı Ebced* başlığı altındaki ebced hesabıyla ilgili 7 beyitlik ayrı bir kıta olmak üzere toplam 431 beyitlik bir eserdir. Arapça-Farsça-Türkçe üç dilli bir manzum sözlük olan *Manzûme-i Keskîn*'de bu üç dilden toplam 2363 kelime birbirine karşılık olarak gösterilmiştir. Özellikle Türkçe kelimeler açısından dikkati çeken nokta, bugünkü yazı dilinde kullanılmayan, unutulmuş bir kısım kelimelerin sözlükte bir hayli yer almasıdır.⁵⁶

2.5.3.3. Tuhfetü'l-İhvân ve Hediyyetü's-Sıbyân

Tuhfetü'l-İhvân ve Hediyyetü's-Sıbyân, sıbyan mekteplerinde Arapça öğrenen öğrencilerin Farsçayı öğrenmelerine de katkı bulunmak amacıyla Mustafa İlmî Bin İbrahim tarafından 1186/1772 tarihinde yazılmıştır. Eserde nazmedilen Arapça kelimeler *Lugat-ı Feriştioğlu*'ndan derlenmiştir. Bu sözlük müellifin ifadesiyle *Lugat-ı Feriştioğlu*'nun Farsça ve Türkçeye tercümesidir. Eser mensur önsöz dışında mesnevi tarzında yazılmış 11 beyitlik bir münacat, 33 kıta ve iki beyitlik bir tarih kıtası olmak üzere toplam 854 beyittir.⁵⁷

2.5.3.4. Menâzîmü'l-Cevâhir

Hâkî Mustafa Üsküdarî tarafından telif edilen eser bir mukaddime 29 kıta ve bir hatime olmak üzere toplam 402 beyitten oluşmaktadır.⁵⁸

2.5.3.5 Nazmü'l Cevâhir

Hasan Aynî tarafından yazılmıştır. Dokuz sayfalık giriş kısmı yüz sayfalık da metni bulunan eser çok çalışılarak çok emek harcanarak meydana getirilmiş bir takım ölçü ve

⁵⁶ Kılıç, Atabey Denizlili *Mustafa Bin Osman Keskin ve Eseri Manzûme-i Keskin* Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları Volume 2/3 Summer 2007 s, 346

⁵⁷ Kartal, *a.g.e* s, 36

⁵⁸ Kartal, *a.g.e* s, 31

düzenlere göre tertiplenmiştir. Her sayfasında bir kıta her kıtada on üç beyit vardır. Yani eserin giriş kısmı 117, metin kısmı da 1300 beyittir. Her sayfadaki on üç beyitlik bir kıtanın son iki beytine *beyt-i hümmâyün* adı verilmiştir.⁵⁹

2.5.3.6. Müselles-Nâme-i Şâkir

Osman Şâkir Bin Mustafâ-yı Bozokî tarafından 1210/1795–6 tarihinde yazılmıştır. Eser, mesnevi şeklinde yazılmış bir mukaddime, asıl sözlük kısmı ve yine mesnevi tarzında yazılmış bir hatimeden oluşmaktadır. Sözlük kısmı 42 kıtadan ibaret olan eserde 1250 Arapça, 1121 Farsça, 1019 Türkçe kelime nazmedilmiştir.⁶⁰

2.5.3.7. Dürrü'n-Nizâm

Nazmü'l-Cevâhir'in ilk şeklidir. Hasan Aynî tarafından *Nazmü'l-Cevâhir*'den on yıl önce yani 1811 de yazılmıştır.⁶¹

2.5.3.8. Genc-i Leâl

Gencî Pîr Mehmed adlı bir zat tarafından 1041/1631'de yazılan manzum sözlüktür. Eser iki bölümdür. Birinci bölüm Arapçadan Türkçeye, ikinci bölüm Farsçadan Türkçeyedir.⁶²

2.5.3.9. Tuhfe-i Zibâ

Hayret Mehmet Efendi tarafından Mısırda 1234/1819 tarihinde yazılmış ve Mehmet Ali Paşa'nın torunu Abbas Paşaya takdim edilmiştir. Mesnevi tarzında yazılmış 35 beyitlik bir mukaddime 74 kıtaya taksim edilmiş 821 beyitlik sözlük kısmı ve 13 beyitlik bir hatimeden oluşan eser toplam 869 beyittir. Eserde 1450 civarında Arapça, bir o kadar da Farsça kelime nazmedilmiştir.⁶³

⁵⁹ Aksoy, Ömer Asım *Hasan Aynî ve Nazmü'l-Cevâhir* Cihan Matbaası Gaziantep 1959 s, 7, 8

⁶⁰ Kartal, *a.g.e* s, 39

⁶¹ Aksoy, Ömer Asım *Dürrü'n-Nizâm ve Nazmü'l-Cevâhir* Türk Tarih Kurumu Basımevi Ankara 1960 s, 145

⁶² Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü 1.Cilt Türk Dil Kurumu Yayınları Ankara 1995

⁶³ Kartal, *a.g.e* s, 39

2.5.3.10. Lugat-ı Abdülkerîm

Eser 1002/1594 yılında ya da bu tarihe yakın bir zamanda Kerimî mahlasını kullanan Şeyhülharamzâde Şeyh Abdülkerîm-zâde tarafından yazılmıştır. Küçük yaştaki çocuklar için kaleme alınan sözlük 16 kıtadan müteşekkil olup 107 beyittir. Sekizinci ve on üçüncü kıtalar mesnevi nazım şekliyle yazılmıştır. Eserin ilk yedi kıtası ile son dört kıtasında çocukların öğrenmesinde faydalı olan konulara yer verilmiştir.⁶⁴

2.5.3.11. Tenvîye

Abdurrahman Zahidi-i Konevî tarafından 1133/1721 yılında yazılmıştır. Eser mesnevi şeklinde bir mukaddime, değişik bahirlerle nazmedilmiş 27 kıta ile hepsi recez bahriyle yine mesnevi tarzında yazılmış 16 kıta ve bir hatime olmak üzere toplam 635 beyittir.⁶⁵

2.5.3.12. Se-Zebân

Antakyalı Şeyh Ahmed tarafından 1135/1721 tarihinde yazılan eser Arapça-Farsça-Türkçe manzum bir sözlük ve gramer kitabıdır. Eserin yazılmasıyla Türk asıllı çocukların Arapça ve Farsça, Arap asıllı olanların Farsça ve Türkçe, sadece Farsça bilenlerin de Arapça ve Türkçe öğrenmeleri amaçlanmıştır. Eserdeki Farsça ve Arapça kelimeler *Tuhfe-i Şâhidî* ve *Lugat-ı İbn-i Ferîste*'den derlenmiştir. Müellif bu iki sözlükte yer alan ve kendisinin müstehcen saydığı bazı kelimelere yer vermemiştir. Manzum bir mukaddime, 30 kıta ve bir hatimeden oluşmaktadır. Asıl sözlük kısmında yer alan her kıtaya *bahr* adı verilmiştir. Bahirlerde nazmedilen kelimeler konulara göre tasnif edilmiş ve her üç dilde birbirinin karşılığı olan kelimeler nazmedilmiş, bazı bahirler de gramere ait konulara ayrılmıştır.⁶⁶

2.5.3.13. Tuhfe-i Nushî

Çemişkezekli Nasuh Efendi tarafından eser bir mukaddime 52 manzume ve 3 kıtadan oluşmaktadır. *Tuhfe-i Nushî* toplam 610 beyittir. Eser, 1297/1880 tarihinde Arif Hikmet tarafından İstanbul'da neşredilmiştir.⁶⁷

⁶⁴ Kartal, *a.g.e* s, 30

⁶⁵ Kartal, *a.g.e* s, 33

⁶⁶ Kartal, *a.g.e* s, 33, 34

⁶⁷ Kartal, *a.g.e* s, 40

2.5.3.14. Hayrî'l-Lugat

Süleyman Hayri Bey tarafından yazılan Arapça- Farsça- Türkçe üç bin beyitlik bir sözlüktür.⁶⁸

2.5.4. Arapça-Farsça

2.5.4.1. Ukûdü'l-Cevâhir

Ahmed-i Dâî tarafından II. Murat'ın şahzadeliğinde istifadesi için yazılmış, 51 kıtada 650 beyitten ibaret manzum Arapça-Farsça bir sözlüktür. Eser hakkında *Latîfî Tezkiresinde* şu bilgiler vardır: *Ukudü'l-Cevâhir tesmiye olunur ibârât-ı Fârisî birle meşrûh Arabî lügâtı ve ol lugâtda envâ-ı buhûr üzre manzûm vâfir mukattaâtı vardır. Acep nazm-ı cevâhir-nizâm-ı leâlî-intizâmdur. Fi'l-mesel bir tabak Dürer ü Gureri huyût-ı hutûta çeküp ismin Ikdü'l-Cevâhir komuşdur.*⁶⁹

2.5.4.2.Mirkatü'l-Edeb

Ahmedî tarafından Aydınoğullarından Hamza Bey adına yazılmıştır.⁷⁰

2.5.4.3.Zühretü'l-Edeb

Şükrüllâh Bin Şemsüddîn Ahmed Bin Seyfüddîn Zekeriyâ tarafından 1242/1243 yılında telif edilen eser 48 kıta ve 418 beyitten ibarettir. Mensur bir önsözle başlayan eserde kıtalar Arap harfleri sayısı ve sırasına göre tanzim ve tertip edilmiştir. Her kıta bir harfe ayrılmış ve her kıtada o kıtanın sırasını oluşturan harfle başlayan Arapça kelimeler Farsça karşılıklarıyla birlikte nazmedilmiştir. Bu şekilde tertip edilmiş ilk 28 kıta 360 beyitten ibarettir. 29. ve diğer kıtalarda ise konuyla ilgili kelimeler nazmedilmiş, iki kıta da Arapça edatlara ayrılmıştır.⁷¹

2.5.4.4. Silkü'l-Cevâhir: Abdülhamîd Engürî tarafından yazılmıştır.

2.5.5.5. Nasîbü'l-Fıtyân: Abdülmü'min Hoyî'nin kaleme aldığı bir eserdir.

⁶⁸ İnal, Mahmut Kemal, *Son Asır Türk Şairleri*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları Ankara 2000 2.Cilt s, 913, 915

⁶⁹ Canım, Rıdvan *Latîfî Tezkiretü's-Şuarâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*, Rıdvan Atatürk Kültür Merkezi Yayınları Ankara 2000 s, 165

⁷⁰ Mine, Mengi, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ YayınlarıAnkara 2000 s, 88

⁷¹ Öz, a.g.e. s, 54

2.5.5. Türkçe – Fransızca

2.5.5.1. Miftâh-ı Lisân

Yusuf Halis Efendi tarafından 1850’de, Fransızcanın revaç bulmaya başladığı bir dönemde kaleme alınmıştır. Fransızca-Türkçe sözlükler içerisinde manzum olma niteliğini taşıyan, tespit edilebilen ilk ve tek örnektir. Mensur mukaddime, manzum dibace, sözlük ve hatime bölümlerinden teşekkül eden eser eski harflerle yazılan Fransızca kelimelerin doğru okunabilmesi için birtakım özel işaretleri taşımaktadır. Satır altına orijinal şekli ile yazılan Fransızca kelimeleri de ihtiva etmektedir. Yaklaşık olarak 2500 kelimenin nazmedildiği sözlük, 495 beyittir. 2–45 beyitlik 22 manzumeden oluşmaktadır. Mesnevi dışındaki manzumeleri elifbâ sırasına göre tertip edilmiştir. Eserin hatime kısmında, Türk edebiyatında herhangi örneği olmayan bir aruz kalıbı kullanılmıştır.⁷²

2.5.6. Türkçe – Rumca

2.5.6.1. Tuhfetü’l-Uşşâk

Ahmed Fevzî Efendi tarafından yazılmıştır.⁷³

2.5.6.2. Tuhfe-i Rumî:

Muhtemelen yukarıdaki eserin farklı bir şeklidir.⁷⁴

2.5.7. Türkçe – Bulgarca

2.5.7.1. Tuhfe-i Sabrî An Lisan-ı Bulgarî:

Eser edebiyatımızda bu alandaki tek örnektir.⁷⁵

2.5.8. Türkçe - Ermenice

2.5.8.1. Manzûm Lugat-ı Ermeniye

Milli Kütüphane’de Yz. FB 165’de kayıtlı eser bu alandaki tek örnektir.⁷⁶

⁷² Kırbıyık, *a.g.e* s, 121

⁷³ İmamoğlu, *a.g.e* s, 11

⁷⁴ İmamoğlu, *a.g.e* s, 10, 11

⁷⁵ İmamoğlu, *a.g.e* s, 11

⁷⁶ İmamoğlu, *a.g.e* s, 12

3. YAZAR VE ESER

3.1. YAZAR

Eserin yazarı Mezîd-zâde Ayıntabî'dir. Bu kişi hakkında elimizdeki bilgiler son derece sınırlıdır. Bu bilgiler de eserde yazarın kendisinden bahsettiği birkaç beyitten ibarettir. Yazar Antepli olduğunu ve Hâfız lakabıyla tanındığını giriş bölümündeki iki beyitte dile getirir.

48 Diyâr-ı ' Ayıntabî idi ma'îşim

Şu' â-ı ma' rifet ceẓb idi işim

93 Bağışlar Hâfıza kim bir du' âsın

Şefî' ide aña Hâk Muştafâsın

Yine yazar asıl sözlük kısmının son bahrinde kendisinden Hâfız diye bahseder.

217 Kim iderse Hâfıza bir raḥmet-i haqq-ı qarîn

İde biñ raḥmet aña maḥşerde Rabbü'l- ' Âlemîn

3.2. ESER

3.2.1. Eser Hakkında Genel Bilgi

Nazmü'l Ferâid, Mezîd-zâde Ayıntabî tarafından kaleme alınan Arapça-Türkçe manzum sözlüklerimizden biridir. Eser *Tuhfe-i Şâhidî*'ye nazire olarak yazılmıştır. Bunu yazmanın başında yer alan *Hazâ Kitâbu Nazîre-i Şâhidî* ibaresinden ve eserin

Ki çekdim Şâhidî veznine anı

Kesel-tab itmeye her okuyanı

şeklindeki 62. beytinden de rahatlıkla anlayabiliriz. Eser Milli Kütüphane arşivine Farsça-Türkçe sözlük olarak kaydedilmiştir. Bu yanlışlığın yazmanın başında yer alan *Hazâ Kitâbu Nazîre-i Şâhidî* ibaresinden kaynaklandığını düşünmekteyiz. Muhtemelen

Tuhfe-i Şâhidî'ye yazılacak bir nazirenin Farsça olacağı düşüncesi bu yanlışlığa zemin hazırlamıştır.

Eserin 766. beytinden ebced hesabıyla anladığımız kadarıyla sözlük hicrî takvime göre 1109 yılında kaleme alınmıştır.

Tuhfemiñ târihîni eyle bu mışrâ' dan hisâb
Dürr-i rûh ile 'aceb nâzik düzildi bu kitâb

Bu tarih de yaklaşık olarak miladi 1697 yılına karşılık gelir. Üzerinde çalıştığımız Milli Kütüphane nüshasının müstensihi Süleyman Bin Veli Bin Davud'dur. Ferağ kaydından anladığımıza göre bu nüsha müellif hattından yaklaşık olarak 13 yıl sonra yani hicri 1122, miladi 1710 yılında harekeli nesihle yazılmıştır.

Yazar, mukaddime kısmında *sebeb-i telif* hakkında şu bilgileri verir:

- 26 Belî eslâf olandan luğavîler
Haqîkat noktasında ma'nevîler
- 27 Ki yazmış her biri bir nâme-i hüb
Olubdur dergeh-i 'irfânda mergûb
- 28 Huşûşâ Şâhidî vü İbn-i Ferîşte
Bular dürr-i luğâtı çekdi rişte
- 29 Dağı hem şâhib-i Nazmü'l-Leâlî
Bulubdur 'ilm-i ma'nâda kemâli

Eser 31 bölüm ve 838 beyitten oluşmakta, ayrıca her sayfada 13 satır yer almaktadır. Eserin başında klasik mesnevilerdeki tevhid, münacat, naat, medh-i çihar- yar-ı güzîn ve sebeb-i telif gibi bölümleri içeren 94 beyitlik bir mukaddime bulunmaktadır. Bu bölümün ilk beş beyti tevhid, 6. beyitten 12. beyte kadar naat, 12 ve 14. beyitler arası da

dört halifenin övgüsünün yapıldığı medh-i çihar- yar-i güzin diye adlandırılan bölümdür. Yalnız bu bölümlere ayrı ayrı başlık verilmemiştir. Eserin sonunda da 69 beyitlik bir aruz manzumesi vardır. Giriş kısmını ve sondaki bu manzumeyi saymazsak eserin asıl sözlük kısmı 29 bahir ve 675 beyitten meydana gelmektedir. Bu bahir başlıklarının hepsi Arapça ve kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Her bahrin son beytinin birinci mısrası o bahrin veznini gösterir. Bu bölüm de tıpkı bahir başlıkları gibi kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Her bahrin beyit sayısı farklıdır. Yine her bahrin bitiminde bir mısrası Arapça bir mısrası Türkçe özlü bir beyit bulunmaktadır. Şair bunu şu şekilde ifade etmektedir:

67 Çü hātım oldukca her bir baħr-i meşhūn

Dir idim anda bir beyt-i dil-efzūn

68 Biri Türkī biri hem lisan-ı tāzī

Dutar her birisi āħirde rāzı

Beyt-i dil-efzūn diye anılan bu beyitlerin eserdeki sıralanış şekli şöyledir:

[Beyit numaraları bahir sırasına göredir. Yani 1.beyit 1.bahrin, 2. beyit 2. bahrin sonndan bir önceki beytidir.]

1 Ze 'l-keām aħfez li en yezhebe anke 'l-ħazān

Bu sözi ezberle sen çün gide senden vebā

2 Raħmet ider lūtfunā kim dutsa yüz

Yağfıru bi'r-raħmeti men in enāb

3 Vişāliñ dirilik firāķıñ ölüm

Vefāke'l-ħayātü iğtāke'l-memāt

4 Eger ister iseñ kim şāfiliķdan dutma sende kin

Ve in tes 'el 'ani'l-iħlaşı lā tümsik bike'l-iđgāş

- 5 Şakın dime birisini o söz ki acıdur
Velâ teķul eķaden zalıke'l-kelāmu'l-ücāc
- 6 Koy kemlik itme kimseye ol iylik üstüne
Dağ lâ teşürrü ilā eķādin kūn ' alā'ş-şalāh
- 7 Ey sevdigim vaşlñ yitür aşkñ beni pır eyledi
Yā maķbūbī vaşleke belliğ hicrūke bī isteşāh
- 8 Ey oğul etegi virme sen ele maķşer günü
Yā būniyye'z-zeyle tu'ti'l-yedā yevme't-tenād
- 9 Sen di düşmekden Hākķa şıgınmağı
Kul mine'l-hızlāni bi'llāhi'l-'ıyāz
- 10 İ' lem bi cehāletin le ünf
Sen bil ki cehāleti ķatı 'ār
- 11 Fī Cennetike ' andelü ķalbi le yünādī
Eri vecheke yā verd
Bāğñda seniñ bülbul gönlüm ider āvāz
Göster yüziñ ey gül
- 12 Karişma ile az kez irer saña alçaķlık
Lā taķliṭi'n-nāse ķad yūrişūke'l-iflās
- 13 Yaşilü'l-me'ābe men kâne meā'l-hüdā refīķān
Yetişir ķonağına kim ola toğrı ile yoldaş

- 14 Hüve hâfün vecede fi'z-zemeneyni felehan
O ki karkucı bulubdur iki dünyâda halâş
- 15 Benden ögüt sana işit gizlini şāyi' eyleme
Minnî naşîhatün bike esma' bi hafîke lâ tefâz
- 16 Ağla yarın ki gün için tâ ki gele saña sevinc
İbki li yevmi'l-ğadi hattâ yeci'e ileyke nişât
- 17 Karşulaşma şularla özge yoğun
Lâ-tücâdil me'âllezîne ğılâz
- 18 Ger ister isen iylik kemlikten özüñü güt
İn tebtâğı's-şalâhe min sū'i nefsike rā'
- 19 Bi şadrî nişâlû hicrûke teşhabe keyyân
Benim bağrıma ayrılığın tîğı çekdi dâğ
- 20 Ne eyü kul o kişi iylik 'aybın dürici
Ve ni' me'l-'abdü zeydün bi 'aybi'n-nâsi leffâf
- 21 Kim çekerse cāmın eger mestliginde oldı ayık
Men yemudde kâseke in fi'n-nüzûfî kâne afâk
- 22 'Acileten lem tülevviş le nezeftē
Dünyâya bulaşmadın oldın inen pāk
- 23 Dutdı kim bildigini oldı issi ululuğ
Emsek min li'd-dirâyeti kâne ze'l-celāl

- 24 Aña irişe elem-i şedîde eger aña o kötü söz ile
Bihi yakrübü esefün le in zükire hüve bi sū 'i'l-kelām
- 25 Vemā taşilü bi şāhibike ya'ūdū ileyke zake faḫaṭ
Ne ulaşdırsañ muşāhibiñe döner saña kim o nesne hemān
- 26 'İzārüke lu' zulmete re'se idfa'
Ruḥuñ yak başımın karañulığın şav
- 27 Men 'abdüke yekfîhi zi'āme
Kim ki kuluñdur yiter aña cāh
- 28 Men yaḥfezu hāzihi 'ilmün lehü leyinnü
Kim ezber eyler bunı bilmek için kolay

Nazmü'l –Ferâid'de her bahrin sonunda beyt-i *dil-efzûn* şeklinde geçen bu kısımların *Tuhfe-i Şâhidî*'de de hemen hemen aynı şekilde kullanıldığını ve *Şâhidî*'nin bu beyitlere *beyt-i hümayûn* adını verdiğini aşağıya *Tuhfe-i Şâhidî*'den alınan beyitler açıklamaktadır.

Tamām olduḫca her bir kıt'a mevzûn
Yazar idim anda bir beyt-i hümayûn

Ki ola Fârisî bir mışraı hem
Biri Türki ola ne biş ü ne kem

Ki Türki Fârisîy ola muḫâbil
Bilür ehli k'olur bu nazm müşkil⁷⁷

⁷⁷ Aksoy, Ömer Asım, *Şeyh Ahmed ve Nazmü'l-Leâl*, Türk Tarih Kurumu Basımevi Ankara1960

Bu tasarruf yani her bölümün sonunda özlü bir beyit kullanılması *Nazmü'l-Leâl*'de de karşımıza çıkar. *Nazmü'l-Leâl*'de bu beyitlere *beyt-i mütercem* adı verilmiştir. Şeyh Ahmed bunu şu şekilde ifade eder:

Tamām oldukça her bir kıt'ası hem
Getürdüm ben de bir beyt-i mütercem⁷⁸

Şeyh Ahmed yazmış olduğu *Nazmü'l Cevâhir* adlı diğer bir manzum sözlükte ise bu beyitlere *beyt-i hümayûn* adını vermiştir.

On üç beyte olup her kıt'a merhûn
İki âhirdeki beyt-i hümayûn⁷⁹

3.2.2. Vezni

Giriş ve aruz manzumesiyle birlikte toplam 31 bölüm olan eserde kullanılan kalıpları şu şekilde sıralayabiliriz:

Giriş Hezec Bahri (Mefâ'îlün mefâ'îlün fa'ülün) 94 beyit

1. Bölüm Münserih Bahri (Müfte' ilün fâ' ilün müfte' ilün fâ' ilün) 22 beyit
2. Bölüm Seri Bahri (Müfte' ilün müfte' ilün fâ' ilün) 27 beyit
3. Bölüm Mütekarib Bahri (Fa'ülün fa'ülün fa'ülün fa'ül) 17 beyit
4. Bölüm Hezec Bahri (Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün) 18 beyit
5. Bölüm Müctess Bahri (Mefâ' ilün fa' ilâtün mefâ' ilün fa' ilât) 17 beyit
6. Bölüm Müzari Bahri (Mef' ülü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilât) 15 beyit
7. Bölüm Recez Bahri (Müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün) 14 beyit
8. Bölüm Remel Bahri (Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilât) 23 beyit
9. Bölüm Remel Bahri (Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilât) 13 beyit
10. Bölüm Hezec Bahri (Mef' ülü mefâ' ilün fa'ülün) 17 beyit
11. Bölüm Hezec Bahri (Mef' ülü mefâ' ilü mefâ' ilü fa'ülün)
(Mef' ülü fâ'ülün) 29 beyit

⁷⁸ Aksoy, Ömer Asım, *Şeyh Ahmed ve Nazmü'l-Leâl*, Türk Tarih Kurumu Basımevi Ankara 1960

⁷⁹ Aksoy, Ömer Asım, *Hasan Aynî ve Nazmü'l-Cevâhir*, Cihan Matbaası Gaziantep 1959

12. Bölüm Hezec Bahri (Mef' ulü mefā' ilün mef' ulü mefā' ilün) 18 beyit
13. Bölüm Kamil Bahri (Mütefā' ilün fa' ulün mütefā' ilün fa' ulün) 14 beyit
14. Bölüm Remel Bahri (Fa' ilātün fa' ilātün fa' ilātün fa' ilāt) 12 beyit
15. Bölüm Recez Bahri (Müfte' ilün mefā' ilün müfte' ilün mefā' ilün) 10 beyit
16. Bölüm Recez Bahri (Müfte' ilün müfte' ilün müfte' ilün müfte' ilün) 18 beyit
17. Bölüm Hafif Bahri (Fā' ilātün mefā' ilün fa' ilāt) 7 beyit
18. Bölüm Müzari Bahri (Mef' ulü fā' ilātün mef' ulü fā' ilātün) 15 beyit
19. Bölüm Taviil Bahri (Fa' ulün mefā' ilün fa' ulün mefā' ilün) 12 beyit
20. Bölüm Hezec Bahri (Mefā' ilün fa' ulün mefā' ilün fa' ulün) 16 beyit
21. Bölüm Muktezeb Bahri (Fā' ilātü müfte' ilün fā' ilātü müfte' ilün) 17 beyit
22. Bölüm Münserih Bahri (Müfte' ilün fā' ilāt müfte' ilün fa') 13 beyit
23. Bölüm Medidi Bahri (Fā' ilātün fā' ilün fā' ilātün fā' ilün) 20 beyit
24. Bölüm Kamil Bahri (Mütefā' ilün mütefā' ilün mütefā' ilün mütefā' ilün) 22 beyit
25. Bölüm Vafir Bahri (Müfā' aletün müfā' aletün müfā' aletün müfā' aletün) 22 beyit
26. Bölüm Mütekarib Bahri (Fa' ulün fa' ulün fa' ulün fa' ulün) 7 beyit
27. Bölüm Recez Bahri (Müstef' ilātün müstef' ilātün) 7 beyit
28. Bölüm Basit Bahri (Müstef' ilün fā' ilün müstef' ilün fā' ilün) 13 beyit
29. Bölüm Remel Bahri (Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilāt) 217 beyit

3.2.3. Nazmü'l-Ferâid - Tuhfe-i Şâhidî İlişkisi

Nazmü'l-Ferâid'in *Tuhfe-i Şâhidî*'ye nazire olarak yazıldığını daha önce belirtmiştik. Bu iki eser arasında bazı ortak noktalar vardır. Bu ortak noktaları şöyle sıralamamız mümkündür:

a- İki eserde de asıl sözlük kısmının ilk maddesi *Tanrı'* dir Bu durum *Nazmü'l-Ferâid*'de şu şekilde geçmektedir:

Tenridür il ü ilâh başlamak oldu ibtidâ

Ağza di fem dahı fâh öğmege hamd ü şenâ⁸⁰

⁸⁰ Ayıntabî, Mezîd-zâde *Nazmü'l-Ferâid*, Yazma, YzA 507, 5b

Tuhfe-i Şâhidî'nin de ilk maddesi Tanrı'dır.

Tanrının adıdurur İ̇zid u Yezdân Hudây
Dağı büzürg ulu yol gösterici reh-nümây⁸¹

b- Her iki eserde de en uzun bölüm asıl sözlüğün son bölümüdür. Bu bölüm *Nazmü'l-Ferâid*' de 217, *Şâhidî*' de 137 beyit tutmaktadır.

c- Hem *Şâhidî* hem de *Nazmü'l-Ferâid*' de her bölümün son beytinin birinci mısrasında o bölümün vezni verilmiştir.

d- Her iki eserde de her bölümün sondan bir önceki beytinde özlü sözler dile getirilmiştir. *Nazmül-Ferâid*'de bu beytin bir mısrası Arapça, *Şâhidî*'de ise Farsçadır.

e- *Şâhidî*'nin tarih kısmında

Fâilâtün fâilâtün fâilât
Bu kitâbı öğren iç âb-ı hayât⁸²

şeklinde yer alan beyit *Nazmü'l-Ferâid*'de

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât
Bu kitâbı hıfz ide her kim içer âb-ı hayât⁸³ şeklindedir.

⁸¹ İmamoğlu, *a.g.e.* s, 67

⁸² İmamoğlu, *a.g.e.* s, 146

⁸³ Ayıntabî, *Mezîd-zâde Nazmü'l-Ferâid*, Yazma, YzA 507, 36a

4. HAZĀ KĪTĀBU NAZĪRE-İ ŞĀHİDĪ

Bi'smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

1 Eyā men enşā 'e'l-eşyā 'e illā nazmā
Veyā men 'alleme'l-insāne'l esmā⁸⁴

2 Seniñçün cümleññ ḥamd ü şenāsı
'Aṭā baḥriñde bir ḳatre sipāsı

3 Mişālñ mümteni' dūr zātñ idrāk
İdemez 'aḳl u ins ü cinn ü emlāk

4 Getürdiñ bunca maḥlūḳı 'ademden
O dem yazdıñ nolacaḳ ser ḳalemden

5 Çü şāhid birligiñe cümle eşyā
Olur her demde gūne gūne peydā

6 Daḥı hem bāiş-i icād-ı 'ālem
Sirāc-ı ḥāne-i evlād-ı ādem

7 Hem oldur maḥrem-i esrār-ı Subḥān
Anı maḥbūb-ı ḥāş itmişdi Raḥmān

8 Dili miftāḥ-ı bāb-ı raḥmet-i Ḥaḳ
Aña teslīm olubdur çünki eşfaḳ

9 Ki ya'ni ol Muḥammed Muşṭafādur
Reh-i vaşl-ı Ḥudā-yı reh-nümādur

⁸⁴ Ey eşyayı bir düzen içinde yaratan ve insana isimleri öğretten (Allah)

10 Şalât ol dergeh-i ‘izz ü karîne
Dağı hem enbiyâ u mürselîne

2b 11 Hem olsun âl u aşhâbına vâfir
Aña hoş oldılar ‘usretde nâşır

12 Huşûşâ sâkı-i pür cām-ı kevser
Ebū Bekr ü ‘Ömer ü ‘Osmân u Haydar

13 Ola bunlar ile hem Hâk rızâsı
Ki oldılar Resûliñ âşinâsı

14 Dağı hem vâlideyn-i üstâdımıza
Ki anlardur sebab icâdımıza

15 Pes andan soñra bir nev-reste-i ma‘şûm
Henüz derk idemez ma‘nâ ne mefhûm

16 Velîkin tab‘-ı mâ’il ‘aql-ı kâbil
Gerekdür aña bir üstâd-ı kâmil

17 İde evvel aña ta‘lîm-i Qur’ân
Dil-i pejmürdesine ire biñ cân

18 Dağı ba‘zı fûnûn u hem kavâ‘id
İde tahşîl anıñla çok fevâ’id

19 Ola ol ‘ilm-i Rabbâniye râğıb
Kıla tâlib dilin ol semte zâhib

- 20 Aña bir mürşid-i kâmil gerek hem
İre maḳṣūd-ı aṣlīsine bī-ḡam
- 21 Kelāmu mu‘cizi Rab bī-naẓīr-est
Zi Qur‘ān-ı mecīd īn ḡabīr-est⁸⁵
- 22 Gerekdür ḡıfẓ ide evvel luḡātın
Ne yüzden bile ḡall-i müṣkilātın⁸⁶
- 23 Ḥaḡāyık u daḡāyıkına vāşıl
Olur bu vechile maḳṣūdu ḡāşıl
- 3a** 24 Pes imdi oḡuya bu naẓmı evvel
İde tab‘ından ol cehlını ezyel
- 25 Ki ola ‘ālemde bir kenz-i ma‘ārif
Olur āsān aña rāh-ı müṣārif
- 26 Belī eslāf olandan luḡavīler
Ḥaḡīḡat nokṡasında ma‘nevīler
- 27 Ki yazmıṣ her biri bir nāme-i ḡūb
Olubdur derḡeh-i ‘irfānda merḡūb
- 28 Ḥuṣūṣā Şāhidī vü İbn-i Feriṣte
Bular dürr-i luḡatı çekdi riṣte

⁸⁵ Eṣsiz Rabbin aciz bırakan sözü her şeyden haberdar olan bu Rabbin şerefli Kurānından alınmadır.

⁸⁶ A: müṣkülātın

- 29 Daḥı hem şāḥib-i Naẓmü'l-Leālī
Bulubdur ʿilm-i maʿ nāda kemālī
- 30 Serīr-i maʿ rifet şadrında bunlar
Suḥan-gūy-ı güher-efşā olanlar
- 31 Maʿ ārif gülşeninde bülbul-āsā
İdenler şemm-i būy-ı verd-i raʿ nā
- 32 Olar şubḥ-dem-i ʿ uşşāḳı dutdı
Maḳām-ı pūselikde⁸⁷ perde yırtdı
- 33 Şadā-yı şöhreti anların ol ān
Çıḳup iñler idi güm güm kirejmān
- 34 Bi nūri Rabbihim tābe şerāhüm
Yera'llāhü teʿ ālā men yerāhüm⁸⁸
- 35 Velīkin bu zaʿ īf nā-tüvānıñ
Naḥīfi'z-zātı olan ol bī-nişānıñ
- 36 Ne yüzden diñle aḥvāl-i fenāsın
Nice manşūr ider Ḥaḳ āşināsın
- 3b** 37 Nişāb-ı mektebe oldıḳda vācib
Olurdım ol ḥaḳīḳāt rāha zāhib

⁸⁷ A: maḳām-ı būselikde

⁸⁸ Rablerinin nuru sayesinde onların toprağı temiz olsun. Onları gören kişiyi yüce Allah görür.

38 İderdim dem-be-dem ben hıfz-ı Kır'ân
Düzüp dil riştesine lü'lü' mercân

39 'Urûc-ı nahl-i 'ilm itdim hayâli
Zemîn-i dilde kök şaldı nihâli

40 Çü yandı hâne-i gönümde her ân
O şem'e-i 'âlem-ârâ 'ilm-i Subhân

41 Olub pervâne dil ol şem'e her şeb
Yanardı âteş-i sūzânına heb

42 Bu hâl ile irüp deh sâle sinnim
Var idi pîr-i ed'af vâlideynîm

43 Baña lâzım gelen hizmetlerini
Görürdim añların 'izzetlerini

44 İderlerdi el açup hayr ile yâd
İki 'âlemde yâ Rab eyle dil-şâd

45 Dağı sâ'ir mevâni'ler müşâdif
Olurdi fetret-i devrân mürâdif

46 Bu gûne dem-be-dem eyyâm-ı taḥṣîl
Geçerdi yüz dutub esbâb-ı ta'îl

47 Egerçi yok idi bu dil penâhı
Belî hem-râh idi 'avn-i İlâhî

48 Diyār-ı ʿAyıntabî idi maʿîşim
Şuʿâ-ı maʿrifet cezb idi işim

49 Esîr-i derd-i ʿışk idim demâdem
Baña ancak o meh-rû idi hem-dem

4a 50 Hât[t]-ı ruḥlarla teşhîr itdi kāmım
Yazup vefk-i muʿammâ üzre nāmım

51 Bu zülf ile ser-i sevdāya şaldı
Gözüm ser-nāme-i ḥüsnünde kaldı

52 Velîkin bulmadım bir nazm-ı ğarrâ
Bunun mânendi eşdâf-ı dürr-efşâ

53 Ki cemʿ etmiş ola nazm-ı şerîfiñ
Luġât-ı dürr-i meknûnın laṭîfin

54 Budur kim menbaʿ-ı ʿilm-i ḥaḳîḳat
Buña hoş cümleden evlâ ʿazîmet

55 Kim olsa muḳtezâsınca mühezzez
İki ʿâlemde olur ol muʿazzez

56 Temâşâ olsa yâriñ bâġ-ı rûyı
Virir her bir şükûfe gûne bûyı

57 Açılsa gül bulur sâʿir ḥacâlet
Gelür şubḥ-ı hezâra dürlü ḥâlet

58 Murād itdim yazam bir hoşca nāme
İrişe nef' ü anıñ hāş u⁸⁹ 'āma

59 Ne deñlü var ise anda ferā'id
Getürdüm silk-i nazma dağı zā'id

60 Meger sehv-i kalem oldısa nā-gāh
Anı bilmem 'özr maqbūl dergāh

61 Ne mümkindür nücūmu heft-eflāk⁹⁰
Olunca mihr ü mähī' itmek idrāk

62 Ki çekdim Şāhidī veznine anı
Kesel-tab' itmeye her okuyanı

4b 63 Belī kim anlarıñ hoş bağrı dağı
Getürdim bunda bir bağr-i nuqāhı

64 Ki ya'ni dil-güşā bağr-i medīd ol
Serīr-i vezn-i şī' re müstenīd ol

65 Dağı var bunda bağr-i mütezādı
Hoş irād eyledim ol dil-güşādı

66 Hurūf üzre dağı yazdım muvāfıq
Gele aşlına fer' -i hoş muṭābıq

⁸⁹ A: hāş-ı

⁹⁰ A: heft-i eflāk

67 Çü hâtm oldukca her bir baħr-i meşhûn
Dir idim anda bir beyt-i dil-efzûn

68 Biri Tûrkî biri hem lisan-ı tâzî
Dutar her birisi âhîrde râzî

69 Müyesser kıldığınca Hâk ‘urûzın
Yazardım mücmelâ nâm-ı ‘arûzın

70 Düşürdim daħı bir baħr-i şehîte
Müşâbihdür o deryâ-yı muhîte

71 Daħı bunda üç biñ dürr-i manzûm
Kevâkib tek birer mevzi‘de ma‘lûm

72 Getürdim anı baħr-i cevheriden
Daħı sâ’ir ki burc-ı aħteriden

73 Daħı nazm eyledim mücmel ‘arûzı
Ki âsân ola her baħriñ ‘urûzı

74 Çü taħrîr oldı hoş dürr-i cerâ’id
Didim nâmın anıñ Nazm-ı Ferâ’id

75 Emânet eyledim bu gül-sitânı
Saña yâ Rab daħı ol bağbânı

5a 76 Ki şol bir meyve-i naħl-i heves-nâk
İdemez naħd-i vücûdın şarf ü idrâk

- 77 Ne deñlü ğonce-i ezhārı anıñ
Var ise göre ol reşk-i cinānıñ
- 78 Döküb bārān-ı bīṣān açā meknūn
Ola her bergi naqş-ı būḳalemūn
- 79 Alup āġūṣ-ı cānına ne kim var
Çeke burc-ı bedenden aña dīvār
- 80 Ola her künci ‘ıyş-ı ‘ışret-i gül
İde murġ-ı dilin hem aña bülbul
- 81 Bunı her kim bu gūne ide iḥyā
Ola ecri anıñ dīdār-ı Mevlā
- 82 Daḥı imlā vü i‘rāba ri‘āyet
İdenler bula Aḥmed’den şefā‘at
- 83 Şulardan sakla bu baġı İlāhī
Bulup şāyed aña bir maḥfī rāhı
- 84 Ser-i tab‘ı ola bī-efser anıñ
Daḥı ne pāy-bendü⁹¹ ol bī-‘inānıñ
- 85 Girüp bu bāġçe-i reşk-i cināna
Baḳa gāv-ı kühen tek iki yana

⁹¹ A: pāy-ı bendü

- 86 Bulup tenhā bu gül-zār-ı bahārın
Döke bād-ı hazān-veş lāle-zārın
- 87 Ne kıoya şāh-ı bālāda istiķāmet
Ne ol bāğın vücūdından ‘ alāmet
- 88 İķüp kaç‘ eyleye mā ü vesīlin
Koya bir cānib-i ğayra sebīlin
- 5b** 89 Temerruğ ide ğar tek ol girānı
Zemīni hāmide-veş kıoya anı
- 90 Sükūt itsün ser-ā-ser cāhil-i dūn
Ki bilmez vezn-i şı‘r ol nā-mevzūn
- 91 Bu nazma kim ne kaçd eyleser yā Rab
Cezāsın irgürüp ‘ aks it aña heb
- 92 İlāhī tuhfem it ğayre’l-mesā‘ī
Göre bundan kıamular intifā‘ı
- 93 Bağışlar Hāfız’a kim bir du‘āsın
Şefī‘ ide aña Hāk Muştafāsın
- 94 Mefā‘ılün mefā‘ılün fa‘ülün
‘ Aceb hoşdur hezec ğazfile ola çün

El – Baḥrū'l-Münserihü'l-Maṭviyyi'l-Mekşûfi'l-Musammaṭ

- 1 Teñridür il ü ilāh başlamak oldu ibtidā
Ağza di fem daḥı fāh ögmege ḥamd ü şenā
- 2 Göndürülen kes resūl karşılamakdur kabūl
‘Abd u esir oldu kul seyyid ü mevlā ağa
- 3 Meyve dişirmek ḥaraf nāḥiye şafḥa taraf
Birkeçe yüce şeref daḥı nebī hem ‘ulā
- 4 Besleyici oldu Rab hem ‘Acem özge ‘Arab
‘Aleme di ğayr rab şuya di ma‘ūn u mā
- 5 Görmek re’y ü başaṣ baḳmaḳ ramaḳ u naẓar
Şalığa dirler ḥaber daḥı ḥadīş ü nebā
- 6 Üsmek şumt u sükūt rümcege di ‘ankebūt
Oldı kığırmaḳ kunūt daḥı şalāt u du‘ā
- 6a** 7 Hāzır olucı ‘atid hem ne boyun rıḳḳ u cid
Şāh tamar oldu verid ögme ne şabr u ‘azā
- 8 Daḥı cemil ü şabih gökçege di yıl ne riḥ
Çirkin fuḥş u kabih hem daḥı tā‘ūn vebā
- 9 Issı şuya di ḥamim eyü kişidür kerim
Öksüze dirler yetim dāhiye ulu bala

- 10 Hūt u semek daḥı nūn balıķ za‘ f zebūn
Oldı delilik cūnūn uymaķ tab‘ u iķtidā
- 11 Şol ki sorulmuş maşış hırş idici kes ḥariş
Yiñ ne di kümm ḵamiş gömlek ḵaftan ḵabā
- 12 Leyl gice yevm gün bükre vü ğad irtedün
Ems ne el-yevm bu gün virmek i‘ ṭā vü itā
- 13 Şubḥ u falāķ irteden ḵuşluĝa dek añla sen
Yaşşuya dek öyleden dindi bu vaķte ‘ işā
- 14 Giceyi⁹² tā üc bölek şoñ bölüĝe fecre dek
Dindi seher belle bek aḥşam⁹³ maĝrib ü mesā
- 15 Zühr u ‘ aşr it su’āl öyle ikindi zevāl
Gün döne ḵuşluķdan al öyleye dekdür duḥā
- 16 Zank u ḥarac u ḍiḵ ḍar daḥı ne gündüz nehār
Toz ḵatre hem ĝubār ‘ aşr u naķ‘ u hebā
- 17 Özge sivā vü ĝayr u dūn dindi zamāna menūn
Daḥı serāvīl ne ṭon boş yire dirler hevā
- 18 Daḥı ṭoñuz ḥinzīr it kelb nedür ḵuml bit
Şeyb ḵocalıķ yigit oldı şebāb ü fetā

⁹² A: giceı

⁹³ A: aḥşamu

19 Kışr ne ‘ākīr ü ‘aķīm oldı leīm ü zenīm
Aşlı kıt egri saķīm daķı ‘ivec hem ھاṭā

6b 20 Şecc ne şu çağlamak daķı ne key dāğlamak
Gülmek dıḥke ağlamak nevḥa vü nedb ü bükā

21 Ze’l-kelām aḥfez li en yezhebe anke’l-ḥazān
Bu sözi ezberle sen çün gide senden vebā

22 Müfte‘ ilün fā‘ ilün müfte‘ ilün fā‘ ilün
Münserih ü maṭvī çün keşf-i musammaṭla tā

El-Bahrü's-Serî'î'l-Maṭviyyî'l-Mekşûf

- 1 Perde ğıṭā vü sūtre vü surādık u ḥicāb
Veche di yüz perdesi oldu niḳāb
- 2 Cāriye vü şems⁹⁴ ü şarḳ vebūḥ
Ezher ü ' ayn daḥı yūḥa āfitāb
- 3 Gök felek ü saḳf u semādur bulut
Müzn ü ğamām u ğādiye vü ' arız u seḥāb
- 4 Yağmur rec' ü maṭar u zihbe vü ğays
Vedḳ u nedā aḳ bulut oldu ribāb
- 5 Tāğiye vü şā' iḳa ne ıldırım
Çimşek berḳ oldu örenlik ḥarāb
- 6 Kuyruğa Şi' rā di Şüreyyā Ülkere
Yıldıza di necm ü kevkeb ü şihāb
- 7 Hunnas u künnēs ne durur di anlara
Seb' a-i seyyāre dönēlge me' āb
- 8 Kıcı ne ḥālül daḥı şelc ḳar
Tolu bered berd şovuk ılğım serāb
- 9 Vābil o yağmur ki iri çiskin ne ṭall
Cemd ü celed ṭoñ buz erise di dāb

⁹⁴ A: semşü

- 7a** 10 Eski serālar yiri oldu ʔalel
 Daḥı ʔalel di ʕiye dañ iş ʕucāb
- 11 Baḥd di yüksek yola enf burun
 Sīn şefe diş dudaḳ azı nāb
- 12 Metrebe dervīş dinir açlıḡa
 Mesḡabe aḡız yarı oldu luʕāb
- 13 Hem daḥı teʕfīf nedür of dimek
 Hışm ile söylemege dindi iʕtāb
- 14 Fısq ne sözden didiler çıḳmaḡa
 Kısq ʕadl hem daḥı zıʕ f ʕazāb
- 15 Daḥı ʕivaż virmege teşvīb di
 Saʕd eyü baḥt oldu ne ücret şevāb
- 16 ẖūt azıḳ çevreye esbāb di
 Fātiḡa hem levḡ ne ümmüʕl- kitāb
- 17 ẖoḡrı yol oldu ne reşād ü hüdā
 Kişi şuçundan giri dönmek metāb
- 18 Daḥı birikdirmege di ictibā
 Hem daḥı keşb ne birikmiş kitāb
- 19 Şubʕü ne tebdīl-i dīn itmek di hem
 ẖoḡruluḡa rüşd ü sedād ü şavāb

20 Țamġalu altun ne dīnār şayma ne
 ‘Add ü ihşā daĥı oldu ĥisāb

21 Hicr ü firāķ ayrılık oldu keşib
 Țum yığını nāme ne zibr ü kitāb

22 İvviz ördek ne dūcāce Țavuk
 Serçe ne ‘aşfūr di Țuzġun ġurāb

7b 23 Pura di berġūse ba‘ ūz ü baķķ
 Oldı üvez daĥı siñekdür zübāb

24 Saķf aristaķ daĥı dikme ‘amūd
 Satĥ ne dam küvve paça Țapu bāb

25 Ġunne ne āvāz-ı geñiz çeşte ‘ūd
 Fūrs ü ‘Arab ıķlıġa dirler rebāb

26 Raĥmet ider lūtfunā kim dutsa yüz
 Yaġfıru bi’r-raĥmeti men in enāb

27 Müfte‘ ilün müfte‘ ilün fā‘ ilün
 Țayy u keşfile seri‘ sūkker-āb

El-Bahrü'l-Mütekaribi'l-Makşûr

- 1 Şuvarmak ne şakı biten şey nebât
Ne şıhhat⁹⁵ di sağlık dirilik hayât
- 2 Di şey nesnedür hem var olmağ vücūd
‘Adem yok olandur ne ölmek memât
- 3 ‘İbâdet ü nüsük kul[l]uğ oruc ne şavm
Vuđūdur ne âbdest namâzdur şalât
- 4 Gedik eylemek farz yohşul faķîr
Di Hakk Allâha sen dağı hem zekât
- 5 Kıyâmdur örülik bel egmek rükû‘
Dağı çıblağ oldu ne ‘uryân ‘urât
- 6 Oturmağ cülûs ü ku‘ūd ittikâ
Ne söykenmek oldu yalınlık hufât
- 7 Şeyiñ kendi mâhiyyet ü nefis hem
Dağı di haķîķat ü künh ü aşl u zât
- 8a 8 Dâlâlet ne oldu yitürmek yolın
Baķınmağ iki yanına iltifât
- 9 Ne tetmîm ü tekmîl tamâm eylemek
Şağırılık tareşdür gice hem beyât

⁹⁵ A: şahhat

- 10 Dî ğabn ü ħıd^ç nedür aldamağ
Ne kıovcı olubdur nemīm ü kātāt
- 11 Ğıyāb ü ğayb nedür gizlilik
Dağı pāre pāre olan şey rufāt
- 12 Buzağı ne ^çicl baqardur öküz
Cāmūs şu şıgırı feres ü ħayl at
- 13 Ne keyş koyun irkegi dişisi
Ne na^çce koyundur ğanem ü zā'n ü şāt
- 14 Teke teys oğlağ cediyy keçi
Ma^çaz çay ne ca^çfer leziz şu fūrāt
- 15 Dinildi kıuzuya ħamel hem ħaruf
Çü diñlenmek oldu revḥ u sübāt
- 16 Vişālīñ dirilik firākıñ ölüm
Vefāke'l-ħayātü iğtāke'l-memāt
- 17 Fa^çülün fa^çülün fa^çülün fa^çül
Teķārüb virir kaşr olursa sübāt

El-Baħrũ'l-Hezeci'l-Müşemmeni's-Sâlim

- 1 Kıdem varıñ yok olmak evveli şoñra olmağa di iħdās
Beķā şoñsuz ne göndürmek di irsâl oldu hem ib'ās
- 2 Şerī'at u dīn ü millet şıbğa Hakkā gidecek yoldur
Hışımıñdan düşen şey ne tūrās hem daħı mirās
- 8b 3 Maraż u dā' u kırh şayruluk ne mevt ü feyz ü sām u berd
Ölüm sin laħd ü qabr hem cedeş cem' i durur ecdās
- 4 Aşam ebkem sağır beltek kör a' mā daħı dilsiz ne
Di aħras a' rec ağsağ eglemek imkās hem ilbās
- 5 Ne azğunluk fesād daħı ħabl ü 'aşv hem tuğyān
Daħı ħabt u nez' daħı ress hem ğavī hem 'ās
- 6 Yalan kızb daħı ifk ü ħarş daħı meyn ü ħulf
Daħı zor şetāt kīn dutmak oldu kimseye eđgās
- 7 Ne ħarb u şakk u be's ü 'aqr urmak bekk ü dağ dökme
Ne kesr ü qaşm kırmak baħş kazmak cem' idür abħās
- 8 Süķūt u zevl ü ħarr düşmek atmak lafz u remy u tarh
Belürsiz eylemek oldu dūrūs u tams u maħv ü ilbās
- 9 Tebevüldür qaşanmak hem teğavvut oldu şu tökmek
Ne murdar oldu rics ü necs ü ħabş cem' idür aħbās

- 10 B r mek setr   kenn perde kinn hem  i  a dirler
Ne  atm    ab  m h r urma  ne ya mur ya dı ya  ni    
- 11 Kuru ya  oldu y bis ratb hem ce    uruma dur
 abu  di  a ra yapra ı a acın  uruma     
- 12 Ekin  ar    zer  yapra ı  a f da ı rey   n
 urumu  ot  a    hem kel dur kende ne k r  
- 13  a      necm    a b u ba l hem da ı kil  ya  ot
 urusı ya ı ne  ol ot  ar  a di a  a ed   
- 14 Ne  ab  at  ulum  hem y k rd kde  olun atma 
Y k rdici ata di   diye hem terslese di r  
- 15 Ba al  evm  o an samursa  oldu hem  ite  ı a
Ba ıll  ba la oldu hem da ı sarıcı kes levv  
- 9a** 16 Edim sa tey n sa rı ke eld r hem edik c rm  
 A ib  k e ne ba ma  na l   kev  cem  id r ekv  
- 17 Eger ister ise  kim   fıllı dan dutma sende kin
Ve in tes el  ani l-i  la ı l  t msik bike l-i    
- 18 Mef   l n me    l n me    l n me    l n
Hezec s lim ola  o  andan itmek  i r   beyti i    

El-Bahrü'l-Müctessî'l-Maḥbûni'l-Maḥşûr

- 1 Uvaḳ taş oldu ḥaşā hem daḥı toza di 'acāc
Çeri tozı ne rehec ḳum remel ne sırça zücāc
- 2 Di hem ıralıḡa mişkāt oldu şem' a ne mum
Çerāḡa dindi ne misbāḥ daḥı hem di sirāc
- 3 Od ıssısı ne vehec od yakılmaḡdur ecīc
Ḳabs u leheb nedür od yalıñı acı mürr ü ücāc
- 4 Alaca tenlü ne ebraş anadan ol toḡa kör
Di ekmehe em ne şifādur daḥı devā vü 'ilāc
- 5 Utanmaḡ oldu ḥayā hem daḥı sükūt ḳunūt
Ne başḡ hem uzamaḡdur ḳara boyaya di zāc
- 6 Cürüz ne gürz çetin 'usr yüsür ü sehl geñez
Nişār u beşş daḡıtmaḡ başıñ yarıḡı şicāc
- 7 Emāret oldu 'alāmet züber demür yarası
Di ḥasr açmaḡ ṭurrā olan yañaḡdaki şaḡ
- 8 Şarık 'amāme vü hem şāş ḳalansive oldu ne kevüf
Lebūs zırḡ zürreyn külāha dindi ne tāc
- 9 Daḥı tobuza di debbūs seyfe dindi kılıç
Çü tuḡluḡa oldu ne miḡfer di fil kemigine 'āc

9b 10 Di behme hem ni' am oldı ne dört ayaklı tavar

Dağı ne yavru cenin ü dif' hem ü nitâc

11 Şirâ vü bey' ne almak dağı di bey' e satı

Şemen bahâ hûna geçgellik oldı nefk u revâc

12 Meşâvere tanı tanımak sefer ne yola gidiş

Ne fecc giñ yola dirler dağı ne cem' i ficâc

13 Hışân aygır kışrak ne hicr hem remeke

Tavar tezegi haşı vü ferş hem dağı temâc

14 Cidâr ü hâyıť dîvâra dindi yapu binâ

Di şol dîvâra ki ya' ni çalıdan olsa siyâc

15 Dağı ne kerküci zümmel felağ necâta dinir

Ne cürm şuc ne hıyânet di havn bed ne simâc

16 Şağın dime birisini o söz ki acıdur

Velâ teğul ehaden zalike'l - kelâmu'l - ücâc

17 Mefâ' ilün fa' ilâtün mefâ' ilün fa' ilât

Çü habn ü kaşr ola müctess olur tabi' de revâc

El-Baḥrū'l-Muzāri' i'l-Maḥrūbi'l-Mekfūfi'l-Makṣūr

- 1 Eylik ne birr hem kerem ü iḥsān hem şalāḥ
Daḥı barışmak oldu ne şalaḥ daḥı şilāḥ
- 2 Şuç işm ü zenb ü seyyie hem vizr ü ḥınş u ḥūb
‘İşyān daḥı ‘ısr u ḥaṭā hem ‘anet ü cünāḥ
- 3 Meysir kımār oyunu süci ḥamr u zencebīl
Ka’s ne cām hem süde çok su ḳomaḳ zıyāḥ
- 4 Yir gök arasına di hevā daḥı ṭayr ḳuş
Uçmak ne ṭayr hem ṭayrān ḳanat cenāḥ
- 10a 5 Parlayıcı ne şāḳib hem parlamak ne berḳ
Hem der’ ü lem’ ü tele’lū’ şuşa di lāḥ
- 6 Ḳapmak ne ḥaṭf ra’ da di hem gök gürüldemek
Daḥı cömerdlik oldu seḥā vū cūd hem semāḥ
- 7 ‘As’as u ğaṭş u ḳulmet ü ḥacze daḥı dücā
Oldı ḳarañu nūr u zıyā aydın yaraḳ silāḥ
- 8 Ḥancer büyük bıçağa di sikkīn hem bıçaḳ
Oldı sūñü ne rimḥ di cem’ine hem rimāḥ
- 9 ‘Avrat ne mer’e daḥı nisā cem’i mer’edür
Başmak vaṭy bağlamağa ‘aḳd hem nikāḥ

- 10 Açmak ne şerh hem dahı tefsîre di beyân
Öylenden olan ahşama dek vakte di revâh
- 11 Oldı vecîf pek yürümek korkmağa di hâbt
Dirler yüzi hayâsızza ne vıkh hem vaqâh
- 12 Otsız yir oldı dahı cürüz ferş hem nedür
Üç yaprağı olan ota di giñlik dahı füsâh
- 13 Şubb ü sefk ü sefh ü irâkat di dökmege
Tefcîr aqıtma aqdı cerâ vü sâle hem di sâh
- 14 Koy kemlik itme kimseye ol iylik üstüne
Dağ lâ teşürrü ilâ ehadin kün ‘alâ’s-şalâh
- 15 Mef’ülü fâ‘ilätü mefâ‘ilü fâ‘ilât
Şan harb ü keff ü qaşr-ı⁹⁶ muzâri‘ de ke’s-râh

⁹⁶ A: qaşru

El-Bahrü'r-Recezi'l-Müşemmeni's-Sâlim

- 1 Baṭn ƙarın sürre göbek bildür ne şulb yumşak rehāḥ
10b Mihzem zekān ƙuşak eñek hem öyke indī ya' ni bāḥ
- 2 Daḥı yüce olmaḫdur senem ṭavıl ṭabıl sancaḫ 'alem
 Çıḡlık nedür şayḥa vü hem şarre ne ses şavt u surāḥ
- 3 Oldı delālet yuşlamak hem secde yire baş ƙomaḫ
 Işḡā söze dutmaḫ ƙulaḫ daḥı ƙulaḫ üzn ü şımāḥ
- 4 Ummaḫ le' allü hem recā daḥı temennīdür nidā
 Çaḡırmaḫ ödeşmek edā ƙaldırmaḫ oldı intisāḥ
- 5 Bir kezine olmaḫ kerredür hem daḥı tāre vü merredür
 'Avrat ƙuması zarredür bozulmaḫ oldı infisāḥ
- 6 Şol ki ırak yirdür seḥīḫ daḥı ne eskidür 'atīḫ
 Oldı derin nesne 'amīḫ tozluluḡa dindi sibāḥ
- 7 Muştulayıcıdur beşīr ƙorƙuducı oldı nezīr
 Güccük şaḡīr büyük kebīr çok yaşasa kim dindi şāḥ
- 11a** 8 Aḡaç rāsiye hem şecer yemiş ḥamel daḥı şemer
 Bölük çiçek kimm zeher daḥı ne ṭatlu şu nüḡāḥ
- 9 Cenb oldı yan cem' i cünüb ƙulpu olmayan bardaḫ ne kevüb
 Daḥı yil esmekdür hübüb seslense yil dirler ne fāḥ

- 10 Kapu işigidür vaşīd ceyyīd eyü yīñi cedīd
Tuc hem demür şufr ḥadīd kuş yavrılarıdur ferāḥ
- 11 Sürmek ne sevḳ hem duḥūr dağılma ne neşr ü nüfūr
Boynuz ne nāḳūr daḥı şūr hem daḥı üfürmek intifāḥ
- 12 Ḳabl ü ūlā hem selef öñdin gelen soñra ḥalef
Hezl ü naḥīf hem ‘acef arıḳ ḳulaḳ deligi şımāḥ
- 13 Ey sevdigim vaşlñ yitür aşkñ beni pīr eyledi
Yā maḥbūbī vaşleke belliḡ hicrūke bī isteşāḥ
- 14 Müstef ilün müstef ilün müstef ilün müstef ilün
11b Olsa musammaṭla recez koymaz tabī‘atde vesāḥ

El-Bahrü'r-Remeli'l-Müşemmeni'l-Mağşūr

- 1 Menn selvā kezbi bildircın çekirge cerād
Dindi fellāḥa ikinci daḥı biçmekdür ḥaṣād
- 2 Katre ṭamla ḥabbe dāne daḥı bezr oldı bider
Mercüme oldı ʿades arpa ṣaʿīr ism ad
- 3 Kāra berr oldı fezā giñ yir berā tobraḡdur
Şehre di mıṣr u medīne hem beled cemʿi bülād
- 4 Şol yaban ki ıssız mefāze di aña şahrā daḥı
Hem felāt hem beriyye köy ne karye hem sevād
- 5 Ğazle egirmek ip ne ḥabl hem resen daḥı şaṭan
Ceẓb ü seḥb ü nezʿ ü medd çekme yidilse di kād
- 6 Dindi islām u ĩmān inanmağa şadre göğüs
Ne göñül sırr u cānān⁹⁷ u bāl ü ḡalb hem fuʿād
- 7 Küfr ĩmān örtmek bilüb yok dimek inkār ü caḡd
Bağ azmak dönmek islāmdan ne oldı irtidād
- 8 Güç nedür zılm ü şetāt hem kaş u ḡayf u cevır ü zayr
ʿAḡl u ḡıcr ü lebb ü ḡacy uş di zıkr oldı ne yād
- 9 ʿAnes ü ʿilm ü dirāyet daḥı ʿirfān daḥı hem
Fıḡḡ u zıkr ü şıʿr bilmek gözlemek raḡb u raşād

⁹⁷ A: canān

- 10 Yazmak imlā vü kitāb daḥı taḥrīr kalem
Yazacak ālet mürekkeb oldu ḥibr hem midād
- 11 Hem bozulmak senh sıbt oldu oḡul uşaqları
Raḥm ana ḡarnında uşak yiri ḡatı yir ḥüşād
- 12a** 12 Şınv bir gözden çıkan iki ya üç ḥurmāya di
‘Avl dönmek ḡamz ḡov hem şışe baḡıdur şımād
- 13 Ten beden ü cism ü cesed laḥm et daḥı ‘ırḡ ṭamar
Muḡ ilik ‘aḡm kemük rûḡa di cān cānsız cemād
- 14 Dir ḡüni āzife hem vāḡı‘a hem ḡāri‘ā
Daḥı şāḡḡa daḥı ṭāmme daḥı ḡaḡḡa hem tenād
- 15 Hem seherdür uyanḡılıḡ sāḡire maḡşer yiri
Daḥı vizr oldu ne yük daḥı ṭaleb itmek rivād
- 16 Ud yiri sevāt ‘avret kişi ne mer’ ü recül
Dişi ünşādür zeker irkek zeker oldu pülād
- 17 Saḡlamak ketm ü setr ü ḡıfḡ u vaḡy u ḡırz u ‘ayn
Daḥı very ü ḡırs ḡalıḡmak ne sa‘y ü ictihād
- 18 Ululuḡ şemḡ ü celāl ü mecd ü cedd ulu ‘aḡım
Hem şerīf oldu ṭayanmak i‘timād ü iltimād
- 19 Nesl şoy zürriyyet oldu kişinin uşaqları
Hem ḡışımlıḡ ill ü ḡurbā daḥı ecnebiyet yād

- 20 Ribh aşşıdur ticāret dindi bāzırgānlığa
Dağı hüsır oldı ziyān hem geçgel olmamaķ kesād
- 21 Tabhı bışmek fevr ü ğaly hem tehādur ҡaynamaķ
Harķ u fetn ü nażc yaķma odun haķab küldür remād
- 22 Ey oğul etegi virme sen ele maķşer ğüni
Yā būniyye'z-zeyle tu'ti'l-yedā yevme't-tenād
- 23 Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilāt
Kaşır ola baķır-i remel andan feraķ bulur fu'ād

El-Bahrü'r-Remeli'l-Müseddesi'l-Makşûr

- 12b 1 Üstün olmaklık ne ğalb ü istiḥaz
Hem sığınmak oldu levz ü isti'āz
- 2 Daḥı kesmekdür ne cezz ü kat' u cerz
Mezḳ u faşl u cezz cem' idür cüzāz
- 3 Hem di cevḃ ü betr ü betl ü bett hem
Daḥı şad' u betk hem di iftilāz
- 4 Yukarı çıkmak şu'ūd hem 'urūc
Birbiri ardına gizlenmek livāz
- 5 Tard kovmak ferr ü ebḳ hem hereb
Hem enbī kaçmak berākende şüzāz
- 6 Yilemek şemm yimek ekl ü kazā
Ta' m tad hem dadlılıkdur iltizāz
- 7 Hiçe birmek zay' şınmak oldu hezm
Hem bırakmak gitmek ilḳā intibāz
- 8 Retḳu āzād itmemek itmek ne 'ıtk
Daḥı taḥrīr oldu geçmekdür nüfāz
- 9 Hem berāt oldu ne menşūr ḳasm ne
Bölmege di uvacık yağmur rezāz

- 10 Gönül istegi ne şehvet hem hevā
Behl la‘ net daḥı çekmek ictibāz
- 11 Vitr tek di çifte şef‘ daḥı zevc
Az vukū‘ ı nesneniñ nādir ü şāz
- 12 Sen di düşmekden Hakkā şıgınmağı
Kul mine’l-ḥızlāni bi’llāhi’l-‘ıyāz
- 13 Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilāt
Hoş remel kaşr-ı⁹⁸ müseddesle iltizāz

⁹⁸ A: kaşru

13a El-Baḥrū'l-Hezeci'l-Müseddesi'l-Maḥrūbi'l-Maḥzūf

- 1 Yir arz mağāra kehf hem ġār
Dindi eve beyt hem daḥī dār
- 2 Sulṭān u emīr big di köške
Kaşr daḥī şarḥ konşı ne cār
- 3 Sevgiye di vedd hem daḥī ḥubb
Hem şa'f ḥabībe hem dinir yār
- 4 Dostluḡ ne di ḥıdn hem ü ḥulle
Hem eñse çevirmege di idbār
- 5 Kül daḥī vaḡūd hem odundur
Od lazzā vü hem ḥuṭame hem nār
- 6 Şaru şu şadīd ne yok olmak
Hem gizlemek tebār u ızmār
- 7 Kaçmak ne di nūş hem ne teşrīd
Ürkütme kaḡā vü şun' ne kār
- 8 Miḡlād kilid dili kilid ne
Kufl oldı di bıçkıya ne minşār
- 9 Ğalḡ oldı kilidlemek veted hem
Dirler miḡa dülger oldı neccār

10 Muğtāb ne ğıybet idicidür
Bir işe müdāvemet ne ısrār

11 Di zar^ç tavar emicegine
Hem daḥı şıḡır çıḡırsa di ḥār

12 Çekmek ne di nezf hem ü nezḥ
Hādım yıkıcı yıķılıcı hār

13b 13 Neml oldı qarınca hem daḥı dūd
Yir kırdı di ḥayye ne durur mār

14 Üçden ona dek deve nedür zevd
Ferd di yalnıuza bir ne deyyār

15 Ḥibr oldı Yahūdī⁷⁹⁹ çālimi hem
Cem^ç i ne gelür anıñ di eḥbār

16 İçlem bi cehāletin le ünñ
Sen bil ki cehāleti kıatı çār

17 Mef'ülü mefā' ilün fa'çülün
Aḥreb kıabız ḥazıf hezec dar

⁹⁹ A: yahūdū

El-Baḥrū'l-Hezeci'l-Müşemmeni'l-Maḥrūbi'l-Mekfūfi'l-Maḥzūf Me'a'l-Müstezād

- 1 Di bizemege zeyn ü tesvîl feḥur nāz
Verd oldu daḥı gül
- 2 Hem söylemege nuṭḡ di nağme nedür āvāz
‘Andelibe bülbül
- 3 Ne suḥt ü ḥicr ü besel dindi ḥarāma
Murdar ola meyte
- 4 Lu‘b daḥı lehv oldu oyun ṭanbūredir sâz
Ses inisi ğulğul
- 5 Taḥt alta di fevḡ üste di enhāra ne ırmaḡ
Oldı dere vādî
- 6 Kış oldu şitā hem daḥı şayfa didiler yaz
Buğday başı sünbül
- 7 Koz cevz di yaş ḥurmāya¹⁰⁰ sen daḥı ruṭeb hem
Fustuḡ ne di piste
- 14a 8 Levz oldu ne badem daḥı cem‘ine di ilvāz
Hem bibere fūlfül
- 9 Yenbū‘ ‘ayn oldu pînar¹⁰¹ di şu pînara
Naẓḥ olsa şuyu çok

¹⁰⁰ A: ḥurmaya

¹⁰¹ A: pînara

- 10 Bardağ dağı kûz oldu di hem cem^ç ine ekvâz
Taşlu yire zulfül
- 11 Teftîş ü tefeḥḥuş nedurur oldu aramak
Ledd oldu katılık
- 12 Mübhem ne belürsiz açığa çıkısa dinir mâz
İri kişi bühşul
- 13 Hem dağı yazılmış şeye dinildi şaḥîfe
Lemḳ ne yazmak
- 14 Sultân ne di muḥkeme ayırmağa ifrâz
Söyle dimege ḳul
- 15 Bozmaḳ ne di naḳz dağı tebdîl ü tağyîr
Hem şarf dağı ḥavl
- 16 Müzcât ü ḳalîl dağı hem nebz nedür az
Seyrek şiye hülhül
- 17 Gînlîk ne di ğulf dağı raḥb dağı başta
Vüs^ç oldu dağı hem
- 18 Boğmaḳ ne di ḥanḳ almağa hem aḥaz toğan bâz
Üveyige şulşul

19 Eksiklige ne dirler imiş naķş¹⁰² ü hem ğayz

Baķs oldu daķı hem

20 Daķı di űeķāţ hem daķı eksilse dinir đāz

ķıűa kiűi kũlkũl

14b 21 Çoķ māl ile faķr eylemege dindi tekāűũr

İlhā alı ķoymaķ

22 Beyz oldu yumurta daķı hem baţķ nedũr ķaz

Çıñaraĝu ne cũlcũl

23 At kiűnemesi oldu seheyl űınamaķ ne

Tecrĩbe di aña sen

24 Hem oldu daķı imtiķān ü ibtilā hem rāz

Yorĝa ata ķulķul

25 Cennet daķı ravza nedurur bāĝçe ķadĩķa

Dĩvārlı bāĝa di

26 Hem lāleye nu‘ mān di hem ķovcı ğammāz

ķirpi űlũsi dũldũl

27 Fĩ cennetike ‘andelũ ķalbi le yũnādĩ

Eri vecheke yā verd

¹⁰² A: naķz

28 Bāğında seniñ bülbul gönlüm ider āvāz
Göster yüziñ ey gül

29 Mef' ūlū mefā' ilū mefā' ilū fa' ūlūn
Mef' ūlū fā' ūlūn

30 H̱arb-i kef-i¹⁰³ ẖazfile hezec bir ẖūb-ı¹⁰⁴ mümtāz
Şan la' l-i leb-i mül

¹⁰³ A: ẖarb ü kef ü

¹⁰⁴ A: ẖūbu

El-Bahr¹⁰⁵

- 1 Kâğız ne varak oldu hem ırs dağı kırtās
Lübs oldu ne geymek hem geydirmeye di ilbās
- 2 Ton ne şevb ü libāş oldu kuṭna didiler penbe
Yūn ‘ıhn ü şūf ağartmak ḥavr ne biz kirbās
- 15a** 3 İnciye di lü’lū’ hem güccigine di mercān
Yākūt kızıl cevher cevher eyüsi elmās
- 4 Kaṭf oldu üzüm kesmek dürlü işe di fery
Şalınma temaṭṭī hem şalınıcı kes meyyās
- 5 Güccük deve ferş oldu hem dağı ağırlık evd
Çok māla dinir kıntār kabba ne dağı kustās
- 6 Fetret ne za‘flık hem vez‘ oldu ne men‘ itmek
Nesf oldu ne kaldırmak oturdmağa di iclās
- 7 Mebhel dağı raḥm oldu rūḥa didiler raḥmet
Ta‘zīz ululamaḡdur ta‘līm ‘ilm-i ikbās
- 8 Geçmiş gelecek ġabr kiñ dutmağa di ġavl
Orta vasaṭ sā‘at laḡz ivmege di ihfās
- 9 Di suḡr u huz’a ne oldu çeñeye gülmek
Hem cāzılık nefş ü siḡr ifsāda dinir dingās

¹⁰⁵ Bu bahrin başlığı eserdeki tahrifat nedeniyle okunamamıştır.

- 10 Gizlũ sese dirler hem ne vecs dağı hems
Hem dağı ھا̇sıs oldu hem rikz dağı vesvās
- 11 Ayru çeke başın ol didiler aña şeytān
Ṭāğūt dađı iblīs vesvās dađı ھا̇nnās
- 12 Hemz oldu ne şeytānıñ iğvāsı unutmak ne
Nesy oldu yañılmaq sehv eglemek nedurur inkās
- 13 Üslũb dağı şekl ü hey'et dağı şuret hem
Şireṭ kılığa dirler hem reyd denesdür pās
- 14 Qalb berkligine ھا̇sve[t] ortaqlığa di şirket
İ̇ş oldu geçinmeklik gezse gice kim di 'ās
- 15 İlfa vü şadef ü vıcdān hem nebz ü şekf oldu
Bulmaq dağı çarşu sũk göstermege di inās
- 15b**16 Öğretmege di ta'lim ھا̇ccet ile bildirmek
Tıbyān kötü nükr ot bitmege di irbās
- 17 Qarışma ile az kez irer saña alçaqlık
Lā taḥliṭi'n-nāse ھا̇d yūrişüke'l-iflās
- 18 Mef'ulũ mefa'ılün mef'ulũ mefa'ılün
Harb olsa hezecele hem qoymaz o gönũlde pās

El-Baḥrū'l-Kāmili'l-Müteḳāribi'l-Musammaṭ

- 1 Nedür uştarra di mūsā¹⁰⁶ daḥı re's ü hāmedür baş
Bilgüye dindi 'īsā çamura di ṭın ḥacer taş
- 2 Tıraşa daḥı dirler ḥalk yiti söylemek durur salḳ
Daḥı sevgiye di hem malḳ daḥı şahradur büyük taş
- 3 Yavaş eylemek ne teshīr daḥı ḳāfile nedür 'ır
Ne ḳalīzlik oldı taḳtīr di ḥafīf kişiye ṭayyāş
- 4 Zāfer oldı daḥı fırsat zelīl olmamak ne 'izzet
Daḥı hem ḥanen ne raḥmet daḥı hem ṭa'āma di aş
- 5 Kuru ḥurmā¹⁰⁷ çöpü 'urcūn daḥı ḥorluḡa dinir hūn
Ḳırada ne oldı maymun yaraşaya dindi ḥaffāş
- 6 Di baḡışla dimege heb daḥı hem ḥışımlıḡa ḥab
Hem anaya üm baba eb daḥı oldı eḡ ne ḳardaş
- 7 Şınır oldı farz daḥı ḥad yañaḡa 'izār di hem ḥad
Daḥı ḡariz dede ced daḥı ḥācibe dinir ḳaş
- 8 Gemi cāriye daḥı fülk di sefine hem telāz dülk
Ne taşarrufiñda olan mülk di dirinti ḳavme evbāş
- 9 Yigirek nedür di evlā daḥı vir di ya'ni aḳnā
Di yemm ü baḥr deryā daḥı refīḳa di yoldaş

¹⁰⁶ A: mūsā

¹⁰⁷ A: ḥuma

16a 10 Dağı şükr eyliği bilmek mecî'et ü vir dükelmek

Dağı şukb u nakb delmek di şu saçmak oldu irşâş

11 Zârlık nedür tazarrû' katı şofuluk teverru'

Di budaklana teferru' ne acıkma cû' ü evhâş

12 Ne rikâb üzengi eyer serc di geçirmek oldu hem derc

Veted kazık yarık ferc di 'ömr ü sinn nedür yaş

13 Yaşilü'l-me'âbe men kâne meâ'l-hüdâ refîķān

Yetişir konağına kim ola toğrı ile yoldaş

14 Mütefâ' ilün fa' ülün mütefâ' ilün fa' ülün

Kâmil ile hem teķārüb yine eyledi şeker-fâş

El-Bahrü'r-Remeli'l-Müşemmeni'l-Mahbûni'l-Makşûr

- 1 Di ne kırtulmağa fevz ü necât ü ħalâş
Dağı yohşulluğa dirler ne ' uyûl u ħaşâş
- 2 Şaraṭ u âyet ü sūmet ü ' alem oldı ne nişân
Kötü sū' dağı bi's katı kaçmak ne ħuşâş
- 3 Zehēb ü zuħruf altun ne di fızza vü lüceyn
Gümüş kırsun anük dağı üsrüb ü raşâş
- 4 Depelemek ne di katl dağı nec' dağı fers
Öleniñ yirine öldürme kavad hem di kışâş
- 5 Cebīn alınıñ iki yanına di cebhe alın
Alın üstündeki saç nâşiye yiri ne kıuşâş
- 6 Şıgımacak yire me'l ü ma' âz dağı hem
Di ne mültecā¹⁰⁸ vü melce' vü maḥiṣ ü menâş
- 7 Menī erlik şuyu toñ kıan ne ' alaķ muḍğa az et
Dağı kırsak nedurur ħavşala cem' i ne ħavâş
- 16b 8 Kıoyuvirmek şuda yüzmek ne dinir serḥ sebūḥ
Şuya talmağa di ħavz dağı ħams dağı ħâş
- 9 Kıla di şa' r taramak di ne tesriḥ şaķal
Bıyuk lıhye vü şārib dağı şac bağı ' ikâş

¹⁰⁸ A: mültecid

- 10 ule ne burc dağı al  aya di ışn   burc
 Dağı di şıyşa gel r cem  i anığ hem ne şıy ş
- 11 H ve  f n vecede fi'z-zemeneyni feleđan
 O ki orucı bulubdur iki d ny da al ř
- 12 Fa  il t n fa  il t n fa  il t n fa  il t
 Remel-i¹⁰⁹ abnile ařr itseđ olur vezn-i¹¹⁰ av ř

¹⁰⁹ A: remel 

¹¹⁰ A: vezn 

El-Baḥrū'r-Recezi'l-Müşemmeni'l-Maṭviyyü'l-Maḥbūn

- 1 Di göze ṭarf u ' ayn hem kıpmağa dindi ingimāz
Öpme ne ḳubl daḥı būs oldı ısrımaḳ i' tizāz
- 2 Lezḳ u lems ü lezb ü mess oldı yapışmaḳ eyü ṭon
Riṣ ne ḥavz cem' a di daḥı ṭağılmaḳ infizāz
- 3 Esr ü beriyye hem falaḳ daḥı cibille hem verā
Di yaradılmış oldı devşirmege dindi inḳibāz
- 4 Keşf ü falaḳ u cilā vü ferec ü feth ü fecr açılmadur
17a Daḥı kesilmiş ol şarım oldı kesilmek inkirāz
- 5 Naḥr u zebḥ ü zeky boğazlamaḳ oldı yüzme ne
Salḥ u keşṭ daḥı hem oldı depünmek irtikāz
- 6 Cehl ü ğayy bilmemek va' z u nuşuḥ oldı öğüd
Fi'l ü ' amel ne işlemek daḥı yıkılmaḳ ingizāz
- 7 Ḳayınta şıhr gübe oldı ḥaten gelin ' arūs
Bikr cimā' ı görmemek bikri gidermek iḳtidāz
- 8 Dulluğa dindi şeyyibe ergenlige ğarb u eym hem
Mihr¹¹¹ ḳalıñ¹¹² şey istemek baḥşış içün di isti' āz
- 9 Benden ögüt sana işit gizlini şāyi' eyleme
Minnī naşīḥatün bike esma' bi ḥafīke lā tefāz

¹¹¹ A: mihr

¹¹² A: ḳalın

10 Müfte' ilün mefā' ilün müfte' ilün mefā' ilün

Bahr-i recez tayy u ħabnile virir çü şehd-i dağ

17b El-Baḥrū'r-Recezi'l-Müşemmeni'l-Maṭvî

- 1 Eski kuyu ress döşenmiş taşā dirler ne balāt
Karmağa di mezc ü şevb oldu daḥı ḥalaṭ u sevāt
- 2 Kerb ü elem ü ğuşşa vü ğam u ḥazan oldu tasa
Daḥı sevinmek ne feraḥ u şemt ü sürür u nişāt
- 3 Ḥaysü şüvir daḥı di rāḥatla geçinmek ne rağad
Ḥanz ne biryāna dinir zayf konuk tekye ribāt
- 4 Oldı toğurmak ne vülādet veled oğlan daḥı kız
Mehd bişek güccük uşak tıfl yürek bağı kımāt
- 5 Żac^c yanın yatmağa di numruka hem yaşıdığa di
Daḥı döşek zürbiye hem daḥı firāş daḥı bisāt
- 6 Dikmege dindi ne ḥıyāta ipliğe di silk ü ḥayt
Semm nedür igne deligi igneye di ibr ü ḥıyāt

- 18a** 7 Nekre belürsiz ibibik hüdhüd şürb içmege di
Oldı leben süd daḥı kaymak nedurur zübde vü ḥıṭāt
- 8 Maḥr yiliñ gürlemesi daḥı şu yarmak gemi hem
Yılkeni açılmış gemi münşāt ulaşsa şu di lāt
- 9 Mekr yavız şanuya di tesmiye ad koymağa hem
Kutlu mübārek şıgamak meş ṭayancaḥ ne sıḳāt

- 10 ‘Uny ne ħorluḡ daḡı mestlik nedurur sekr ü nuzef
Dindi şaḡalsız köseye kevsec hem daḡı sināt
- 11 Yıldıza şı‘rā di oyun eylemek oldu daḡı semd
Fālcı ne kāhin ħoḡ[k]a-bāzıcıya daḡı dindi ḡaṭāt
- 12 Daḡı ħubük gök yoludur yol şaded oldu daḡı hem
Semt ü sebīl ü sünen ü nehc ü ṭarīḡ u şırāt
- 13 Cüdde vü naḡb oldu ne ṭaḡ yolu tükenmek nedür
18b Naḡd çadır ḡayme vü füsṭāt yüzün dāḡı ħıbāt
- 14 Ricl ayak ka‘b topuk rükbe diz uyluḡ ne di faḡz
Dindi maşarrine baḡarşık daḡı yellenme zürāt
- 15 Şirzime az ümmete di hem daḡı çok şuya ḡadaḡ
‘Aşabe çevirmek şeyi hem nesne baḡı oldu ribāt
- 16 Daḡı ‘ıraḡlık berī vü heyhāt ü cünüb ü zaḡzaḡa hem
Suḡḡ u ḡusū’ ü şaḡṭ u duḡūl oldu daḡı bu‘d şıṭāt
- 17 Aḡla yarın ki gün içün tā ki gele saña sevinç
İbki li yevmi’l-ḡadi ḡattā yeci’e ileyke nişāt
- 18 Müfte‘ ilün müfte‘ ilün müfte‘ ilün müfte‘ ilün
Baḡr-i recez ṭayy ola şan şehdile hem oldu ḡıṭāt

El-Baḥrū'l-Ḥafīfī'l- Maḥbūnī'l-Makṣūr

1 İncelik dıkk yoğun oldu ğılāz
Leyt bulmak kötü hū[y]lu ne fızāz

19a 2 Sābit olmak rūsūḥ sıkmak ʿaṣr
Hem tütünsiz olan yel ki şüvāz

3 Söylemek ne zeʿ am düşünmege di
Fekr daḥı emel daḥı vü liḥāz

4 Sık şelhīn hem cüvālīk oldu çüvāl
Hem daḥı oldu kulpı anıñ ne şizāz

5 Bātlı olmak duḥūz daḥı buṭul
Ḥaddü geçmek ne ṭağy ü ʿadv ü kızāz

6 Karşulaşma şularla özge yoğun
Lā-tücādil meʿ allezīne ğılāz

7 Fāʿ ilātün mefāʿ ilün faʿ ilāt
Ḥabn ü қаşr-ı¹¹³ ḥafīfe virir şüvāz

¹¹³ A: қаşr

El-Bahrü'l-Muzâri' i'l-Mahrûb

- 1 Oldı çanağ inā ölçekdür ƣafız hem şā^ç
Buğday yığını şubre bir olmak oldı icmā^ç
- 2 Hûy de'b ü âdet ü 'urf oldı ƣıcı ne ģardal
Şıql oldı dağı ağır uydurmağa di itbā^ç
- 3 Tadsız şuya di esn hem mezc ü ģall çışmek
Debrenmemek secā hem oğlan büyümek ifā^ç
- 4 Batman rıtl mizān vezn terāzü dartı
Hem nügüdür vaqıyye kār itmek oldı ıšnā^ç
- 5 Hem muhteri^ç yinici dağı yaratmak oldı
Fıtr ü ģalk u ber' hem dağı zer' ü ibdā^ç
- 6 Rev^ç ü ru^ç b u vecl ü ģavf u ģazer ü rühb hem
Ĥaşy ne ƣorƣu dağı ƣorkutmağa di ihzā^ç
- 19b 7 Her bir şeyiñ ƣarārın geçmek ne oldı iştāt
'Afv bağışlamak suç oldı belürtmek ıtlā^ç
- 8 Buyruk ƣazā vü ģükm ü emr ü farz hem dolanmak
Di devr dağı ƣapu açmak ne tafƣ u işrā^ç
- 9 Arturmak ifrāt kesmek tefriř yire başan
Dābbe ne yuƣaru baş ƣaldurmağa di iƣnā^ç

- 10 Şolmak zebûl recfe yir katı debrenmesi
İvdirmek oldu isrâ‘ hem dağı dindi ihrâ‘
- 11 Tekvîr ü haşf ü rekm birbiri üzre koymak
Dağı çıkırtmak oldu ifzâ‘ hem di iczâ‘
- 12 Di kirlemek ne men‘ ü hicr ü şadd ü nehr
Hem hacb dağı şî‘a bölük ne cem‘ i eşyâ
- 13 Tamık delîl ü şâhid ü burhân u beyyine hem
Hüccet ü sened ü kur‘ân dike bakış ne ihfâ‘
- 14 Ger ister isen iylik kemlikten özüñü güd
İn tebtağı’ş-şalâhe min sū’i nefsike rā‘
- 15 Mef‘ûlū fā‘ilātün mef‘ûlū fā‘ilātün
Harb olsa çün muzâri‘ eyler letâif işyâ‘

El-Bahrü't-Tavili's-Sâlim

- 1 'İneb yaş üzüm salķımı ' anķūd kerm bağ
Ne ğıdķ u ķınv ħurmā¹¹⁴ salķımı semn yağ
- 2 Varaķ yaprağa di naħl ħurmā¹¹⁵ ağacıdur
Anara di rummān kök aşıldur yemin hem sağ
- 3 Tüy ürpermek iķşi' rār¹¹⁶ 'ırz oldu yüz şuyu
Şu başmaķ tūfān rey' ü cebel ü 'alem hem tağ
- 20a** 4 Ölümnden ħaber virmek ne na'y oldu baş egmek
Ĥuzū' ivmege vefz daħı şerekedür ağ
- 5 Nedür 'aşr u vaķt ü ān u zaman u müddet ü naħb
Ĥuķub daħı dehr hem daħı ħīn olubdur çağ
- 6 Ta' accüblemek rev' ondan eksik kişidir reht
Ĥuruluķ ğuşā' hem daħı yaşlamak irzāğ
- 7 Ne çör çöp ğuşā lücce nedür göl luğūb hem
Naşab zaħmet oldu az getürmek durur ifrāğ
- 8 Medāyin viri yiri daħı hem telaķķī ne
Di ķarşulamaķ dilkiyi oynatmaķ oldu rāğ
- 9 Yañağıyla bakmaķ ne şa' ardur daħı borc deyn
Di oymaya hem naħt geñez geķse di sāğ

¹¹⁴ A: ħurma

¹¹⁵ A: ħurma

¹¹⁶ A: iķşiār

10 Egilmek ne meyl ü zeyğ hem şağy ü şad^ç u cebd

Dağı cenf ü ^çıfı hem dağı inhirāf ü rāğ

11 Bi şadri nişālū hicrūke teşhabe keyyān

Benim bağıma ayrılığın tığı çekdi dāğ

12 Fa^çülün mefā^çılün fa^çülün mefā^çılün

Ṭavıl olsa sālīm şan o cām-ı şarāb-ı sāg

El-Bahrü'l-Hezeci'l-Müşemmeni's-Sâlim

- 1 Kesilmişdür ne memnûn 'adl itmek ne inşâf
Hem arturup hiçe virme tebzîr ü isrâf
- 2 Refeş ü tams ü viķā'oldı çiftleşmek ne gerdek
Di zeff dâire deff çalıcısı deffâf
- 3 Yiri 'Âdîñ dahı kum yükü birez rusûl hem
Bu üçüñ adı hıķf gelür cem' i ne aħķâf
- 20b 4 Ne zecy yapca sürmek meşâbe menzil oldu
Gice bek karanu olmağa dindi ne igzâf
- 5 Kötü hûya di şıķvet hıķub seksen yıl oldu
Çıkarmak hıul' körlük ne zürķ şalık ercâf
- 6 Şu üstündeki çör çöp kazât oldu ısr iz
Hediye baķşış oldu ne baķşış virmek itrâf
- 7 Saķar u ğayy ü cehennem ü caķîm ü hâviye hem
Tamı hebt aşāğı enmek yakın itmek ne izlâf
- 8 Ne cennet oldu uçmak 'adn dutmak vaţan hem
Cehennemle vü cennet arasına di a' râf
- 9 Di hıfz itmek ne 'ışmet hem emzirmek ne rağ'
Dolaşmış birbirine nedür ğalb ü elfâf

- 10 Otu çok yir ne ebb daḥı yaş yonca kazb
Sögüt ağacına di hılāf daḥı şafşāf
- 11 Di ḥaṣṣ ü ḥazż yiltemek oldı rekb binmek
Ne müzemmil bürinici ardalaşmaḳdur irdāf
- 12 Kavıt karmak ne bess kavıt daḥı sevīkdür
Baş ağırtmak ne ingāz telef itmekdür itlāf
- 13 Söyünmek taḡy ü ḥaby īne āteş yalıñı
Di ḥamde aña kovuş ne di cevḥ cem‘ i ecvāf
- 14 ‘Anet oldı meşak[k]at di yumşaklık nedür leyn
Daḥı ölçermek ilḥās ü ilsās ü ilḥāf
- 15 Ne eyü kul o kişi iylik ‘aybın dürici
Ve ni‘me’l-‘abdü zeydün bi ‘aybi’n-nāsi leffāf
- 16 Mefā‘īlün fa‘ülün mefā‘īlün fa‘ülün
Hezec ḥazfile olursa ne kanmak ki ola inşāf

21a El-Baḥrū'l-Muktezebi'l-Maṭvī

- 1 Gözlemek ne 'aşr u 'aşūr çıkması cānīñ ne siyāk
Lemz 'ayba dinir uygun olmak vefk u vifāk
- 2 Hem erīke bizeli taḥt ince ibrişim döşege
Sündüs di hem daḥı istebrāk oldu atlas u āk
- 3 Selsebīl hem daḥı tensīm daḥı kāfūr di
Uçmağın pınarı durur dolu cāma dindi dihāk
- 4 Zencebīl ırmağ-ı cennet¹¹⁷ raḥīk şāfī şarāb
Hem şu içecek yire müskaṭ cem' i oldu mesāk
- 5 Girmege di vaqb u duḥūl oldu daḥı naqb u 'ubūr
Hem vülūc daḥı ḥulūl dindi göz pınarına māḥ
- 6 Ta' n ḡadḥ dürtme vü urmaḥ ufuk ne gök etegi
Ḥalka birbirine girişmek ne serd yukaru tāk
- 7 Meşy ü seyardür yürimek söze durma ısr di hem
İll ü va' d hem daḥı zimmet ü 'ahd daḥı mişāk
- 8 Levn¹¹⁸ reng şaru kızıl aşfer oldu aḡmer hem
Ḳara māi esved ezraḥ daḥı di ebyaz aḡ
- 9 Laḡf u bel' u kezḡ ne yutmaḥ zebūnlık vehn didi
Hem zūfuf ata di cennet atına dindi Burāk

¹¹⁷ A: ırmağ u cennet

¹¹⁸ A: levf

- 10 İbl azı çoğı beraber deve dişisi ba[‘]ır
Dağı nāke di eşek añırmasına dindi nihāk
- 11 Deve irkeğine cemel hem dağı ba[‘]ır dinir
Kıtır u mühl di erimiş bakura yükürme sibāk
- 12 Naḥs hem taṭayyur şomluḵ ne şar[‘] düşme namūş
Ünf ü nekf ü [‘]ār iki sağın arası oldu fevāk
- 21b** 13 Hızı ü faẓḥ dağı duḥūr oldu hem ḵunū[‘] dağı
Hem di ḥızl ü zillet ḥorluḵ ne yarık oldu şikāk
- 14 Rid[’] ü rifd ü [‘]avn ü [‘]azüd dağı ezr nuşret hem
Dağı ḥımy yardıma di ḵat ḵat olsa şey ne tıbāk
- 15 Şıb[‘] boyamaḵ ne düşelge naşīb ü sehm dağı
Kıfl ü ḥışşe vü kıst ü [‘]urza vü ḥazz ü kısm ü ḥalāk
- 16 Kim çerkerse cāmın eger mestliginde oldu ayık
Men yemudde kāseke in fi’n-nüzūfi kāne afāk
- 17 Fā[‘] ilātü müfte[‘] ilün fā[‘] ilātü müfte[‘] ilün
Muḵtezeb ki ṭayy ola çün kim virir o ḥoşca mezāk

El-Bahrü'l-Münserihî'l-Maṭviyyü'l-Meczû'

- 1 Oldı zekî hem nazîf dahı naķî pāk¹¹⁹
Ovmağa ifrāk di hem dahı idlāk
- 2 Nefş çobansız koyun oldı yayılmaķ
Dutmağa di ķabz ü buhl oldı hem imsāk
- 3 Yaralamaķ dekk debretme ne za' za'
Netķ u meyd oldı cev b ü ħarķ u ħars çāk
- 4 Zıfr ne dırnaķ yed el el ayası kef
Ĥakk nedür ķazımaķ ķazıcı ħakkāk
- 5 Barmaķ ucıdur benān ısbıu' barmaķ
Cem' i aşābi' ne şirk eylemek işrāk
- 6 Rüsġ bilek ķol zirā' dirsek mirfaķ
Ĥank ħamak dahı hem cem' idür aĥnāk
- 7 Sā' id dahı ' aşund bāzū ferişte
Oldı melek cem' i melā' ike vü emlāk
- 22a 8 Kitf yaġır ni omuz minkeb eyġü
Dıl' saķız ' ilk çeynese kim lāk
- 9 Oldı irişmek liĥāk u laşķ dahı neyl
Hem dahı vaşl ü bülüg dahı di idrāk

¹¹⁹ A: bāk

- 10 Göz yaşı dem[‘] oldı hem bebegi insân
 Kırrı vü hem mıķle güldürme ne idhāk
- 11 Dağı telakķī nedür almağa dindi
 Dürmege kabz ü tayy u leff türāb hāk
- 12 ‘Āciletı lem tülevviş le nezefte
 Dünyāya bulaşmadıñ oldıñ inen pāk
- 13 Müfte[‘] ilün fā[‘] ilat müfte[‘] ilün fa[‘]
 Münserih tayy-ı cez[‘] ile ider idrāk

El-Baḥrū'l-Medīdī's-Sālim

- 1 Parlamakdur ıztırām hem daḥı di iştī'āl
Hem güzelliكدür bahā vü ḥüsn ü behc hem cemāl
- 2 Temr ḥurmā¹²⁰ hem nevā ne çekirdek dindi tīn
İncire dıbs ü 'asel oldu bekmez daḥı bal
- 3 Alçağ oldu hem denī vü zūll ü ḥufz u ruzl ü dūn
Eksik ölçmek oldu taṭfīf ölçmek ikyitāl
- 4 Beṣṣ zārīñ āşıkār olması di kiprige
Hüdb sürme kühl hem sürmelenmek iktiḥāl
- 5 Lıṣṣ uğrı uğrılık sirḳat oldu istemek
Ne buğā' hem ṭaleb hem ḳunū' hem su'āl
- 6 Cān ağırlığı kesel hem büyüklenmek nedür
Di tefāḥür ü kibr ü cemḥ ü 'utuvv ü iḥtiyāl
- 22b** 7 'Adv ü fevt hem 'ubūr hem mürūr hem ḳazā
Hem tecāvüz ü ṭavr hem maḳy geçmek te'āl
- 8 'Avḳ u ḥabs alı ḳomağ beñzemekdür nızr hem
Nidd ü lemḥ ü küf' hem şibh ü mişl na'l nāl
- 9 Fā'idesizlik ḳurr hem lafv dindi boş söze
Hem di cilbāb çarşafa hem ḥuşūmetlik cidāl

¹²⁰ A: ḥurma

- 10 Renc ü be's ü ğarm ü hem sevm ü işm ü 'ıkāb
Hem 'azāb ü ricz hem daḥı dinildi miḥāl
- 11 Kuru dikendür zarī' hem ağulu ota di
Baş ğamı ğavl ü şudā' öksürük ğuvl ü su'āl
- 12 Di yok olmaḡdur helāk veyḡ u zehḡ u demdeme
Bevr ü tedmīr ü şübūr u ḥavr u ğarmü hem ḥabāl
- 13 Tizlik ihtā' u bidār u kedḥ zeff her' hem
Daḥı sür' at ü cemḥ ü ta'cīl ü ḥafd şol şimāl
- 14 Daḥı şalşāl kurumuş balçık fahḥār pitek
Senn bozulmaḡ kara balçık ḥamā' ü ḥāl
- 15 Gice gündüz dāibān ḡankı çağ eyyānedür
Ġurre selḥ ay evveli şoñu yiñi ay hilāl
- 16 Hıḡd u ḡufn kīn çeri 'asker ü ceyş ü cünd
Ne bölük hizb ü melā' oldı ceng itmek kıtāl
- 17 Kuru ağaç parçası ḥaşebe vicz' ü fer'
Şu' be vü ğuşn hem ḡaḡīb hem sa'afe oldı ḡal
- 18 Şāḥib ü zū vü hem ulu issilik ne ḡat nedür
Di ledā vü 'ind ü ledün ḥalk boğaz ses hilāl
- 19 Dutdı kim bildigini oldı issi ululuḡ
Emsek min li'd-dirāyeti kāne ze'l-celāl

23a 20 Fā' ilātün fā' ilün fā' ilātün fā' ilün

Çünkü oldu kim bu baħr-i medīde hoş-miṣāl

El-Bahrü'l-Kāmili'l-Müşemmen

- 1 Ne kafa vü half ü verā di eñse şu uyulan kişidür imām
Kasem ü half ü yemīn anda di öñ verā dağı di emām
- 2 Di komağ ne važ' u vü terk ü farṭ u ğadr u ved' ü vezr hem
Ne yemişi dirmege di cenī yire meşvā di dağı hem mağām
- 3 Ne iyāb ü ḥayş u inābet ü rüçü' ü 'avd ü 'udül ü edb
Vü nükül ü reks ü nüküş ü ḥayd ü ḥavl dönme kuru ot remām
- 4 Ne 'usuvv ü ḳurb ü ḳaran u kevd ü yaḳīn yaklaşmağa di
Ne süpürge miknese ev süpürmege ḥavḳ u kens ü ihtimām
- 5 Fī'e zümre vü ḳavm ü cemā'at ü ümmet ü tā'ife dağı āyet
Dağı dindi cüble vü zıdd bölüğe di ulu kişidür hümām
- 6 Di ne ezr dağı yemīn ü ḳuvvet ü be's ü tāḳat ü hel ü eyd
23b Dağı mirre vü şiddet zor ne yuḥuda menī gelmege di ihtilām
- 7 Dağı 'aşy ü şafḥ u rağab u şadd u tevellī vü i' rāz ü şadf hem
Di ne yüz çevirmege arḳa zahr di müntaḳışlığa di irtisām
- 8 Ne teveccüh ü iḳbāl ü 'azm ü ḥacc ü ḳaşd ü ḥard ü hem rağab
Dağı niyyet di yönelmege dağı ḳabül itmege di iltizām
- 9 Degnek 'aşā dağı minsā'e gerek olacağ vaṭar u ḥācet
Dağı irb hem di meā'rib ne birikmege dinir irtikām

- 10 Di ne heşş yaprağı ağacıyla düşürmege şulî yaqmadur
Dağı ezz kaynamağın sesi dağı kîn almaga di intikām
- 11 Di yañıltmaga ‘anet ü ğalaṭ dağı düşmanlığa didiler
Ne ‘adāvet dağı buğz hem ü huşūmet dağı di hıṣām
- 12 Şoña di amed dağı intihā dağı ğāyet dağı ‘ākıbet
Dağı dübr¹²¹ ü āḥir ü kuşvā vü aqşā vü ğavr hem dağı di hıṣām
- 24a** 13 Gele ‘avratıñ qanı ḥayz di dağı hem quru’ dağı ba‘l ne
Eri ‘avratıñ ādem oğlanına dinildi nās ü hem enām
- 14 Dağı zelq u daḥz u ‘işār hem di ṭayınmağa dağı ne yoğun
‘Utl oldı lezzet eyü daḍ dağı hem süci yimek iktimām
- 15 Di baḥīre qulağı delinen deve sâ’ibe şaçı aq olan
Dağı hedy Ka‘bede virilen şadaqa yular licām ü zimām
- 16 Yidi yıl ikiz toğuran qoyun di vaşīle aña yir evi sereb
Di çevirme ḥayq u ihāṭa hem ola deveden ulu sürü ḥām
- 17 Derece vü rütbe ne pāye taḥt serir ü ‘arş u nerdübān
Di ne süllem emt yüce yir on yaşı geçen oğlana di ğulām
- 18 Yuḥu berd ü nevm ü rükūd pineklemek sine vü nü‘ās
Dişe rü’yā di dağı fā’ideye dağı pek quru ota di huṭām

¹²¹ A: düber

- 19 Dağı havm hem dağı tavāf di dolanmağa aşığı ne fevk
24b Dilemek irādet ü inşā katı şusızlığa di nedür hüyām
- 20 Şadağa vü ribā vü şetāt ü baş ü fazl u zā'id ü nefl hem
 Dağı hem di tavl ü taṭavvu' artığa di şekince nedür lizām
- 21 Aña irişe elem-i şedīde eger aña o kötü söz ile
 Bihi yaqrubü esefün le in zükire hüve bi sū'i'l-keām
- 22 Mütefā' ilün mütefā' ilün mütefā' ilün mütefā' ilün
 Yüze baḥr-i kāmīl şuñca ziḥāf-ı dilinde bula selām

El-Baḥrū'l-Vāfirī'l-Müşemmen

- 1 Kelām ü ḳavl ü lafẓ ne sōz aḍaḳ daḥı dil nezr¹²² ü lisān
Ḳabile vü 'aşıret oymağa di daḥı dile di luğat u lisān
- 2 Ne falḳ u faṭr u şaḳḳ u ḥarş u şad' u fetḳ yarmağa di
Sülāle şeyiñ şıḳıntısıdur semiz semīn oldı cem' i simān
- 3 Üç ayağını başub birini dike tura di sāfin ol ata
- 25a Ne ḳı' a vü 'arā di düz yire ğurf yüce eve uyan ne ' inān
- 4 Ḳara ḳurumuşa di āḥvā vaḳār ululuğa hem
Daḥal ne mekr¹²³ eşek ne ḥimār ḳatır daḥı baġl rā' i çoban
- 5 Şānem ü nuşūb ü zicz daḥı veşen ne di put vaşīd ev öñü
Ḳifāt ne ivme reyb ü şekk ü şübhe¹²⁴ vü minz oldı gümān
- 6 Menāt ü lāt ü 'uzzā ' Arab fücūr putı ya' ūḳ u süvā'
Daḥı di yaġūs ü nesr ü vedd Ḳavm-i¹²⁵ Nūḥıñ putı dem ḳan
- 7 Eriñ suyı ' avratıñ şuyuna ḳarışmağa di ne meşc dişār
Bürünme yapışdırılmağa keft ü zamm daḥı tütün ne duḥān
- 8 Çıġırmağa hem ne zecre dinildi düşmege hem saçılmağa hem
Di inkidār īvā¹²⁶ yirine di gelmege hem ne gelme ğışān

¹²² A: nezr

¹²³ A: mekir

¹²⁴ A: şibhe

¹²⁵ A: ḳavmü

¹²⁶ A: ivā

- 9 Telehhüf hem te'essüf hem taḥassür hem yirinmege di
Daḥı di rehâ nerm yile bulut ne di miğ hem di 'anân
- 25b** 10 Uvatmağa hüdd ü ḥaṭm eşāşe evin metā'ı ne şıbg katık
Dolanmağa di dülük u ğurûb u efl kızıl deri ne dihân
- 11 Girilemek oldı 'ıdl ü 'avķ u da' u def' u şarf neşāz
Di kaçmağa 'avratıñ kişisinden orta yaşı dinildi 'avân
- 12 Yüzi üzre di düşmege kübb ü tell ü ta's hem ne veşel
Di ḥurmā¹²⁷ telinden olan ipe zebûn kaya didiler ne dihân
- 13 Ödünce di karz ceşm koparmağa ḥadebe arķada yüce yir
Yir oynamağa di zelzele kir vesaḥ ü deren fened ne yalan
- 14 Tenā'üş aşığa dutmağa di ne fevc bölük ne od peresi
Şihâb Sebâ Yemen'de şehir adı ne di yanmağa ramâzan
- 15 Şusızlığa di zāmā' vü 'ataş dikenli ağaca ḥamṭ dinir
Sevā' ü kaşd toĝru yol oldı inse vü cinne di şaķalân
- 16 Ne ḥufra vü türbe di çukura daḥı ne ḥizā vü tilķā vü izā
- 26a** Yamaç yamaca olmağa didiler uğurluğa hem daḥı di ğaşān
- 17 Belürme bedā vü ṭulū' ü nüzūĝ u cehr ü 'urūz u şad' u zuhūr
Feşāḥat ü berz u ḥaşḥaş u cely ü şer' u 'alen ü keşf ü beyân

¹²⁷ A: ḥurma

- 18 Tilāvet hem kıṛā'at hem emānī vü ders okumağa di
Yamaca dinir ne beyn yedā şefā ne kenār ızā ne kaçan
- 19 Merīd pelīd yaralamağ ne kelm ü cerḥ ü 'uqr di hem
Cerāḥat ü kayḥ yara irin ne qurḥa vü dümmel oldı cıban
- 20 Uşaq uşağı ata hışımı ne 'ıtr emel şanuya dinir
Hikāyet ü qaşaq geçen işi dimek eyü kişi naķīb ü hicān
- 21 Vemā taşilü bi şāḥibike ya'üdü ileyke zake faḫat
Ne ulaşdırsañ muşāḥibiñe döner saña kim o nesne hemān
- 22 Müfā' aletün müfā' aletün müfā' aletün müfā' aletün
Çü baḥr-i vāfir müşemmen ola be ğāyet ider o şehd-i feşān

26b El-Baḥrū'l-Müteḳāribi's-Sālīmī'l-Müşemmen

- 1 Ne erneb di ṭavṣan daḥı şayda di av
Ṭayıncaḳ ṭaş oldu ne şafvā ḥurāk ḳav
- 2 Ḳıḡılcım şerāre ne şeks kötū ḥūy
Ḥudāre deñizdür ne fāḥḥ ālet-i ev
- 3 Vaşıyyet ü tevfiẕ ıṣmarlamaḳdur
Daḥı ḥaml olubdur şaçak hem daḥı ḥav
- 4 Şıḡır hem deve hem ne büdün oldu ḳamçı
Nedür savṭ ḥiddet ü sinn oldu hem şav
- 5 Ḳıṭ' a gicenin soñ ḳarañulıḡıdur
Zürey yıl ṭaḡıtdıḡı şey ḥumledür dev
- 6 'İzārūke lu' zulmete re'se idfa'
Ruḥuñ yaḳ başımıñ ḳarañulıḡın şav
- 7 Fa'ülün fa'ülün fa'ülün fa'ülün
Teḳārüb ki sālīm virir tab' a ki şav

El-Baḥrū'r-Recezi'l-Murabba'î'l-Müreffel

- 1 Mâlik ü ḥalîfe daḥı melik şâh
Kahya vezîr hem manşib nedür câh
- 2 İşvâr ne yir sürmek şevr öküz
Ḥirmen ne beyder tibn oldı kâh
- 3 Hem delv ü sicil koğaya dirler
Akmağ ne becs hem bîr' ü cübb çâh
- 4 Daḥı şegâf oldı kabu gönlüñ
‘Işk oldı yankı iç çekmedür âh
- 27a 5 Hem ḥilm yavaşlık ḥulmdür uş
Pek âh idici oldı ne evvâh
- 6 Men ‘abdüke yekfîhi zi ‘âme
Kim ki ḳuluñdur yiter aña câh
- 7 Müstef’ ilâtün müstef’ ilâtün
Hoş baḥr-i recez terfîl ile gâh

El-Baḥrū'l-Basīṭi's-Sālim Me' a'l-Musammaṭ

- 1 Oldı seyāḥat sefer ot salḵ şarḥ sarāy
Hem ḵaṇṭaradur kemer oḵ sehm ḵavs ne yay
- 2 Türkistān oldı ne rūm hem ıssı yildür semūm
Şomluḡa dirler ḥusūm daḥı ḵamer ü ezher ay
- 3 Di gün tuṭulmaḵ kūsūf hem ay tuṭulmaḵ ḥūsūf
Hem ṭoymaḡa di dūḵūf giñlik revaḥ şıḵş pay
- 4 Hem gölgedür zıll u fey' ḵuşmaḵ nedür ḵals ü ḵay'
Oldı ḡazā mālī fey' himyān kemer ' ind ne şay
- 5 Almaḵ nefesi zefīr şoluḵ nefes hem nefīr
Hem iñlemekdür zefīr dikmek nuşub veyl vay
- 6 Mühmellik oldı sūdā daḥı döşedi ṭāḥā
Buḡz itdi ya' ni ḵalā nıḥle ḡanī virgi bay
- 7 Hec' oldı gice uyumaḵ hem daḥı ḡasl yumaḵ
Ḥuffe dinildi ṭomaḵ daḥı ' alabdur ḵalay
- 8 Yularlamaḵ iḥtināk na' lın ḵayışı şirāk
Misvāk ağacı irāk daḥı ḵaşba oldı nay
- 9 Yıḡmaḵ nedür iddiḡar pek şabra di ıştıbār
Şu aḵması inhār oldı mesāmiḥe may

27b 10 K̄atı şovuk zemher̄ir k̄atı ḡün k̄amtar̄ir

Hem daḡı ipek ḡar̄ir viḡr oldı yük mühr tay

11 Daḡı kübelek ferāş cān k̄alanıdur ḡüşāş

Hem di metā^ʿ a k̄umaş yükdür ne ḡaml fer di ṭay

12 Men yaḡfezu hāzihi ^ʿilmün lehü leyinnü

Kim ezber eyler bunı bilmek için kolay

13 Müstef̄ ilün fā^ʿ ilün müstef̄ ilün fā^ʿ ilün

Tesmiṭ̄ ile hem basıṭ̄ olsa ider ḡam küşāy

El-Bahrü'r-Remeli'l-Müşemmeni'l-Makşûr

- 1 Başlamak faṭr ḥor itmek kübt güneşdür zükā
Vaḳd yanmak ıldırım aydınlığı oldu senā
- 2 Daḥı korkutmak ne ve'r daḥı inzār ü va'īd
Defn gömmek yirlü yirince ḳomak şeyi nazīd
- 3 Mālını ḥarc eylemek infāḳ cenn bürümek
İylik itmekdür ne in'ām naḥz u bely çürümek
- 4 Hem beraberlik ne 'adl hem bevā' hem sevā'
Rızḳ nef'i görülen şeydür şaḳınmak ittikā
- 5 Hem tereddüd ü 'amh ikircik daḥı dağılmış 'ızīn
Redm ü sedd ḳapamak hem berk şiye dirler metīn
- 6 Daḥı bañ itmek dibāḡat cild deri cem' i cülūd
Hem ihāb ḥām deri dā'ima ḥuld ü ḥulūd
- 7 Ca'l ḳılmak sefāhet aḳlı yufḳalık belī
Şıdḳ u ḥaḳ girçek ne küll daḥı kāffe dükeli
- 8 Fāriz yaşlu ṭoḡurmaz ādem insān ü beşer
Yapunūñ ḳurına dirler sūre hem cem' i süver
- 28a 9 Daḥı tesbīḥ ü tenzīh nedür ırāḳlamak
Oldı taḳdīs ü tesbīḥ daḥı arılamak

- 10 Yüce yir reh v oldı daḥı reh v yap yap yürümek
Sebḥ vaz gelmek daḥı sebḥ pek pek yürümek
- 11 İnci ḳabıdur şadef hem daḥı yaluñuz cerīd
Naẓm düzmekdür daḥı inci büyüğü oldı ferīd
- 12 Şenān hem nivā düşmanlığa di hem şünān
Ne dağılmış ḥür kişi oğlu lā-cerem yokdur gümān
- 13 Yiltemek iğrā dölenmek iṭminān hem sükūn
Hem ḳarār u rekd hem meyl eylemek oldı rükūn
- 14 Cemm ü keşret ü feyz hem daḥı ğadāḳ daḥı lübed
Çokluğa dirler ne zaḥmet ğamr ü cehd hem kebed
- 15 İ‘ tizār u ‘ izra ‘ özr itmek daḥı yıldır simāl
Veşā’ dürlü renge di gök ortası oldı semān
- 16 Ne şefā‘ at yalvaruben elden almak suçluyu
Ress ol Ḳavm-i¹²⁸ Şemūddan kaldı bir ḳuyu
- 17 Hem ḳıyāmet günü dīn oldı ‘ ivaẓ daḥı cezā
Yüz buruşdurmak ne ḳatb virmek ü saçmak fekrā
- 18 Şuya boğulmak ne ğarḳ daḥı rāḥatlık selām
Şehr ay yıl ḥavı hem daḥı sene hem daḥı ‘ ām

¹²⁸ A: ḳavmü

- 19 Dünyādan erden kesilmiş ḥatuna dirler tūbūl
Hem ḥabersizlik ne ğufl daḥı zehl hem zūhūl
- 20 Ḥoşnıd olmaklık rızā hem āşikār olmak sūtū^ˆ
Daḥı ayrılmak ne ^ˆazl pek şaruluḡdur fuḡū^ˆ
- 21 Ref^ˆ ü na^ˆ ş oldu ne ḡaldırmaḡ di pāk şeydür şa^ˆ īd
Şald ṭayıncaḡ ḡatı taş önegü kimse ^ˆanīd
- 28b** 22 Rehn dutu öñmege dindi terabbuş u intizār
Şey yığacaḡ yir ḥazīne çāresizlik ıztırār
- 23 Rebve yüce yir daḥı hem yirümek oldu şu^ˆ ūd
Ḡıll toḡ buḡaḡu nikl ü ḡayd hem cem^ˆ i ḡuyūd
- 24 Silsile zincire dirler ^ˆahde durmaḡlık vefā
Maḡz ḡālīş ihtiyār itmege dindi ıştıfā
- 25 Uvacıḡ yaḡmur ne ḡusbān oldu dahy beñzemek
Şivvi biryān ^ˆank ḡapu ḡaṭr hem men^ˆ eylemek
- 26 Hem belürdmek ^ˆarz yilmek vezīf hem zefīf
Nesnesi olmayana miskīn di ma^ˆ mūr yir ne rīf
- 27 Ḳavm-i¹²⁹ Hūd oldu ne ^ˆĀd Ḳavm-i¹³⁰ Şālīḡdür Şemūd
Ḳavm-i¹³¹ ^ˆİsādur Naşārā Ḳavm-i¹³² Mūsādur Yehūd

¹²⁹ A: ḡavmū

¹³⁰ A: ḡavmū

¹³¹ A: ḡavmū

¹³² A: ḡavmū

- 28 Di ‘ibādet için eğlenmege mescide i‘tikāf
Hem kazanmağa dinildi iktisāb ü iktirāf
- 29 Hem daḥı vaḥyiñ feriştesine di cibril ü rûḥ
Daḥı nāmūs ‘İsâ’nıñ bir adıdur ne rûḥ
- 30 Ğāşiye vü sâ‘at kıyāmet günü aldanmaḥ gurūr
Vaḥy işāret ḥarfe di yüz ism-i¹³³ şeytāndur gurūr
- 31 Düşmeniñ ḥorlıǵına gülmek şemāte dīk ḥoros
Vaḥy ilhāmdur keşfetmek ne oldı cüss ü cūs
- 32 Lemm eline gireni yimek ḥelāl eger ḥarām
Serb yol sermed ü ebed dā‘im daḥı vaṭy kıyām
- 33 Daḥı Şeddād yapıǵı cennet adına di İrem
İ‘tibār itmek ne ‘ibret yaşmaḥ oldı hirem
- 34 Celde ağaç ile yāḥūd ḳamçı ile urmaḥ olur
Vaḥy gizlü söze dirler muhteliflikdür şecūr
- 29a** 35 Daḥı deyrenmek ne recc ü rakş u hezz hem ḥırāk
Dürlü fırḳadur ne ‘azve hem ḳatı issi ‘ukāk
- 36 Pek tekebbürlik ne ‘ıty idd hem ulu belā
Vefd göndürmek ḳonukluk oldı hem ḳary ü ḳarā

¹³³ A: ismü

- 37 Ezz kındırmağ günāha ‘ ayn ikrām eylemek
Dağı serd oldı sözi ulaştırıca söylemek
- 38 Hem bilezikedür esāvir hem kızıllıkdur şafağ
Uşak uşağı hağde dağı tolamağdur ğasak
- 39 Kā’il olmağdur kanā‘at dolu şofra mā’ide
Hem dağı ot bitmeyen kuru yire di hāmide
- 40 Oda tapandur mecūsī eyne hān oldı heķīm
Pek düşünmek fā’idesizlik kötü hūy oldı ‘aķīm
- 41 ‘Uğla boşluğ hem bināyı muķkem eylemek ne şīd
Hem teberrüc hūblıķı ızhār hem kızıl güldür verīd
- 42 Sebk eritmek şaħn toldurmağ dağı sürmekdurur
Kazf atmağ fetl bükmek hem nebīh ürümekdurur
- 43 Di Yahūdīler ‘ibādet-hānesine şavmı‘a
Hem dağı bī‘ü şalāt hem kenīse di yine
- 44 Hem muğallaķa ana ķarnında şūretlenmiş uşak
Fā’idesizlikdür ‘abeş hem kötü hūya dindi şak
- 45 Hāzır itmek hem ķarışdırmağ ne ‘abv laħn ic
Zeyt zeytūn yağı yükü bellü ‘avratdur mūcīc
- 46 Zāke vü zā şu ol hüve hem ellezī dağı ülā
Hem dağı lī benimķün hem ileykedür saña

47 Daḥı niçündür lime entüm ne siz di ente sen
Hem di iyyāye baña hem naḥnü biz hem ene ben

29b 48 Şemme anda şemme bunda aqıcı şeydür mu'ın
Ri'y hey'et difl dökmek hem ḥaḫir oldı mehın

49 Ka'bede bir yir adıdur Merve şiddet oldı sāk
Rifd virgi hem ikiyüzlikcilige di nifāk

50 Şaṭr ü kıble vü cānib şeyin yañası hem Şafā
Ka'bede bir tağa di hem tobraḫ altıdur şerā

51 Şaṭr ḫaşd itmek teḥallī ıssız olmaḫ kın ḡilāf
Saḫlanayı söylemek iḫrār daḥı i'tirāf

52 Yüze yüz olmak ne ḫazret ḫapeḫānlık ḫaşr hem
Toḡrı müslimān ḫanīfe daḥı ayaḫdur ḫadem

53 Hem tezāvür ol ki ḫor göstermek oldı kendisin
Un daḫiḫ ü ṭaḥn etmek ḫamır ḫubz 'acın

54 Bir şeyi kökü ile çıkarmağa di inḫi'ār
Rehv alçaḫ yir on aylık yüklü devedür 'ışār

55 Hem mübāşere[t] degirmek ferce ferce yük va'ā
Gizlemek va'y güzellik laḥn ṭurmaḫdur resā

56 Di sicill ü şakk ḫāḍi defteri hem ḫa'r ü ḡavr
Nesne dibi hem göziñ cümlesi ḫara olmaḫ ne ḫavr

- 57 Ğayra kendi ile ulaşan şeye dirler sebeb
Güç işi buyurmağa teklîf dağı yilmek ne ħab
- 58 Hem temel oldu binā hem qā'ide dağı esās
Güccik ırmağdur seriyy şu içilen kab tās
- 59 Saṭr u ḥaṭṭ yazı sögmek şetm ü qazq dağı sebb
Şoñradan bir vechile konan ada dirler laḳab
- 60 Berz çıqmaq bağte vü hübt oldu dutmaq nāgihān
Hem oranlamak qazā vü hem qader ödek zāmān
- 30a** 61 'İyd bayram hıṭbe dūñürlük dağı qalıñ şadaḳ
Okumak yazmak şu bilmez ümmī di miḥrāba tāk
- 62 Dağı di şandūk tābūta hem kediye hırre di
Necvā iki iki kişı arasında olan sırra di
- 63 Hem ma'arra vü ezā incidmege boş ḥāviye
Evl dönmek sicc zindān dağı düşmiş ḥāviye
- 64 Seyḥ yatmaq seyḥ virmek fey' ü cizyedür ḥarāc
Cünne qalқан cem' olub qarışmağa di izdivāc
- 65 Ba'd şoñra nezle bir kez dağı görmekdür liḳā
Hem nikāḥsız 'avratı dutmaq 'anet ü bağı ü zinā
- 66 Hem Benī İsrā'ilde bir şāhiñ adı Tālūtdur
Dağı bir kāfir melikiñ adı ne Cālūtdur

- 67 Hem işâret ü remz a' zâ ile göstürmege di
Rihle göçmekdür riḥâl oldı ne götürmege di
- 68 Bekke bir yirde dirilmek Bekke Ka' be yiridür
Ġadv gitmek lecc önegilik daḥı faḥm iridür
- 69 Feşl korḳaḳ olmaḳ oldı bellü kişidür vecîḥ
Cer' şuyu şorup içmek daḥı uğurlıḳ ne tîḥ
- 70 Hem tebevü'dür ne bir yirde birikmek mey' uḳâr
Elv ü taḳşîr oldı eksiklik itmek ildir yâr
- 71 Hem büyün şunmaḳ itâ' at daḥı islâm u ḳunût
Hem ḳunût ṭûl-i¹³⁴ ḳıyâm namâzda bellülük şübût
- 72 Ḳatı şovuk yile di şarşar daḥı bâṭıl cüfâ
Kimse ardınca yalan dimek ne bühtân ü iftirâ
- 73 Düşürüb cem' eylemek te' lîf nebz kötü ad
Pek zî-ḳıymet şeye dindi abḳarî döşek mihâd
- 30b** 74 'Aşf u hevc yil ḳatı esmek 'âtiye ḥadden geḥen
Zîkr yüce ihtiyâl şalınmadur yürür iken
- 75 Saḥṭ büyük kimseniñ ḳaḳuması şır mihrücân
Sekb aḳmaḳ şu arıḡsız yir yüzinden yir mekân

¹³⁴ A: ṭûlu

76 Kıuds Ka‘be Mescidi’l-Akşā dahı Ümmü’l-Kurā
Beyt-i ma‘mūr Ka‘be-i evvel dahı Kıur‘ān hüdā

77 Medhı zemem ögmek kıaramak fehmi az olan ğabı
Hem dahı Kıur‘ān rüh di ‘ilmile ‘āmil rebı

78 Başa kıakmak levme ü tevbiğ dahı teşribdür
Dahı teşbıt kııkarmak ivme ne tenkıbdür

79 Hem vesıle ol ki kendi ile makşūda irilen
İrmeniler zāhidi ruhbān ne cümle dirilen

80 İrmeniler başı kııssı di eyket mişeye
İbriğ emzikli olan kıārūra dirler şışeye

81 Hem gülümsemek tebessüm hem metā‘ oldu cehāz
Lāzım olan kıyesi hem hāzır itmekdür cihāz

82 Pek ‘ağıllılık ferāhet cāzūlık oldu ‘ızın
Zūlm suç dahı sefāhetdür rehağ bölmek ‘ızın

83 Bid‘ dinden taşra ihdāşa di ödeklik hele‘
Kavb mikdār oldu hem bişmiş ete dirler hūla‘

84 Şāfı şu dahı dökülmüş şuva meni di nuṭfeye
Hety virmek hem dahı şefkat didiler ‘aṭfeye

85 Yahşı teyl hayr şer ummak rağab dahı tama‘
Sem‘ hem dahı simā‘ işitmek oyundur şema‘

86 Hamt misvāk ağacı sultān ne di huccet añā
 Levh tahta hem raqam yazmaq taḥiyyetdūr du‘ ā

31a 87 İzn bilmek daḥı bildürmek ü düstūr yir merāḥ
 Hem murād itmek ne ‘ any ü rev‘ vizr oldı silāḥ

88 Daḥı sīnādur ağaç añsızda gelmekdür hücūm
 İc yağı şahm anıñçün ecl buğday oldı fūm

89 Fetret iki nebī mābeyninde olan kıl ü qāl
 Hem naşārā dānişi kıssis hem pākdur ḥelāl

90 Tımm deryā zaḥf düşmandan yañaya yürümek
 Saklamak oldı ḥimāyet revd yap yap yürümek

91 Revd mühlet Ka‘bede bir şalkı yir hücre vü ḥatīm
 Hem bizet şevket gice pek karañu oldı şarīm

92 Vakf durmaq ‘ umre artamaqlık tavāf itmek ḥifāf
 Taşdiye el ele urmaq meyve kesimi qatāf

93 Hem cevāriḥ av alan eger sibā‘ eger tıyūr
 Sebḥ yüzüb düzmege di şādilik ḥabr u ḥubūr

94 Hırş nesne hırş ḥalka ola altun ya gümüş
 Vakr kulak pekligi hem ḥahḥaha pek pek gülüş

95 Hert yırtmaq mert otsız yir şu bendidür ḥibās
 Veks noqşanlıq degirmen unlıgı oldı ḥübās

96 Hıbr bilmek özge âhar dağı hâzb boyamak
Kevn şayru olmak delilik cinne lahs yalamak

97 Sâkin olmakdur nuķū^ç hem hükū^ç dañ zū^ç âķ
Ġâfıl olmakdur telehhī iynelü nesnedür hufāk

98 Cennet ırmağı ne Kevşer pâklamak tercıldür
Bir pâre¹³⁵ hem cem^ç eylemek taşıldür

99 Kaşden itmekdür ta^ç ammüd tırı sūd oldı simâr
Re's uludur dağı cebbâr kimseye dindi zū^ç âr

31b 100 ^çUnķ boyun at yeli ^çurf oldı fâre kesegen
Dağı hâmmâme gügerçin tancere oldı legen

101 Hem cimâ^ç itmek ne sirr örtülü sirr ü hafâ
Lev^ç yakmakdur bek issi dağı hem sa^ç ât inâ

102 Dağı mercân kırmızı nesne ki deryâdan çıkar
Hem erimiş bakura dindi nüḥâs kôrķu ḥatar

103 Nefy sürmek tamķalu hem tamķasız altun verik
Üsmek işitmek ne inşât oldı dolmuş şey şerik

104 ^çAhdi bozmaķ nekş taḥvîl özgeye milk eylemek
Ferş giñ meydân hellüme oldı gel imdi dimek

¹³⁵ Eserdeki tahrifat nedeniyle okunamamıştır.

- 105 Ceşm buşmak ʔoğrı fikritmek firāset şabr asā
Bağlu bağarşık ḥaviyye hem daḥı soñdur zekā
- 106 Leht it şoluyuban dilini çıkarmağa di
Zann şanmak secr ʔolmak mel' ʔoldurmağa di
- 107 Yüz buruşdurmak ne kelḥ ü besl ü besr hem ' abūs
Hem daḥı deryā kenārı sāḥil ortası kāmūs
- 108 Hem di şaşmak taḥayyür yanaşı durmak ne şaf
Cerm kesb itmek oruc dutmak ne seyḥ el ne kef
- 109 Hem yaraşmaḥdur liyāk vecdūr hem daḥı ḥaḳīḳ
Artmağa dirler bereket hem nefes virmek şehīḳ
- 110 Hem ikindi ile aḥşamīn arasıdur aḥl
Di ḥayāllanmak ne ḥayf saklayıcıdur vekīl
- 111 Çāre keyd ü mekr ü ḥīle ḳatı açlık maḥmaşa
Hem deve ḳuşu nü' āme yuvaya di mafḥaşa
- 112 ' Avratı erīn ḥalīle ügey uşaḳdur rebīb
Tibr altun uvaḡı gümüş çıbıḡıdur ḳaḍīb
- 32a** 113 ' Amm baba ḳardaşı ḥāle ḥayaze ḥayı ḥāl
Baba ḳız ḳardaşı ' ammete uyan gemi nikāl
- 114 Uḥt ḳız ḳardaş daḥı ıḥvet di hem ḳardaşlıḡa
Zelle ḥaymak di diyānet nıḥle belle yaşıḡa

- 115 Hem daḥı ifza irişdirmek ne āsān şey henīn
Hem merā 'et hāzm hem siñirmek iñidür enīn
- 116 Kirş qarındur bağarşıķ kıbt koķmuş müntene
Hem zinā eylemeyen 'avrata dirler muḥşana
- 117 Hücre güccük ev ṭaḥiyyet mülk ṭül eyü baḥt
Nedy oturmak kürsü iskemle daḥı hem ḳatı saḥt
- 118 Virgide itmek mübālaga ḥafāvet bāde rāḥ
Ḳan bahāsıdur diyet ü 'aql zinā itmek sıfāḥ
- 119 Daḥı teslīṭ tebelleş eylemek hem cibṭ put
Cibṭ cādū cibṭ fālcı hen daḥı ḥummuş noḥut
- 120 Berzaḥ iki şey arasında olan perdeye di
Daḥı keffāret günāḥ için verilen şeye di
- 121 Yir yüzi tennūr yazılmış sıfr hem daḥı zebūr
Derd-i dā 'imdür vaşab hem gice esen yıl ḥarūr
- 122 Naḫıra hem daḥı te 'ḥīr giri koymaḳdurur
Bön ne ebleḥ ṭavl yaşdur natḳ hem şoymaḳdurur
- 123 Ḥilye zīnet natḳ silmek nefş yūñ atmağa di
Hem cürüf seyl oyduğı īşād hem yapmağa di
- 124 Daḥı mükkā ' şu kuş ādem gibi ıslık çalar
Ḳurbağa zīnfed daḥı hem sām ebraşdur keler

125 Daḥı teşbīṭ eglemek hem iddiḥāndur yaḡlamak
 Kıdd kayış rabṭ ü şedd ü veşḵ u şafd bağlamak

32b 126 Ṭavl güç baylık ne ṭavl yiñi mīre hem ḡadā
 Ḳadd ü ḵāmet boy büyük ṭaḡ ṭavd iki ḵat ṭuvā

127 Esirgemek raḥm ü şefḵat daḥı re'fet min ne kim
 Daḥı maḵt ü ḡayṣ hem daḥı ḡazab oldı ḥışım

128 Hem 'acūz oldı ḵarı zireklige aḥlām di
 Fey' dönmeḵ ḵabūl iddirmege ilzām di

129 Cemre vü cezve güz ḵızınmaḵ şaṭl şalındırmaḵ esl
 Daḥı vekz uruban def' eylemek ivmek ne nesl

130 Hevm uyurken başın egmek şavt ü ra'd oldı hezec
 'Aḵabe çetin geçid ḥıcce ne yıl cem' i ḥıcec

132 Lemme cin dutmaḵ ne neşā' cisme cān girdigi ḥāl
 Ḥatr u ḡadr 'ahdū bozmaḵ hem cimā' itmek bi'āl

133 Kısa söz icāz ıṭnāb sözü uzun söylemek
 Ḳara dühme daḥı teryīl āşkäre eylemek

134 Hem gözilen görüben bilmek nedür 'ayne'l-yaḵīn
 'Uḵde boḡın çehre taḵvīm oldı hem-demdūr ḵarīn

135 Hem terībedür gögüs kemigi gök ʿacz ü irem
 Kavm-i¹³⁶ ʿĀdın şehriniñ adı İrem hüyük vecem

136 Kef terāzü gözi alçaq süfl di ʿadle kavām
 Birbiri ardınca tetrādur direk oldu kıvām

137 Hem cenābetlik menī gelmek daḥı ḥaṭb ulu iş
 İstemek ḥaṭb daḥı hem kuş kanadı oldu riş

138 Zebze ne oldu muʿallaḥ yirden almak iltikāt
 Hīle eyleyüb zekātı virmemek oldu virāt

139 Hem kılāde boyuna aşılın uzunlık ne tül
 Şülle bölük ḥall ezmek hem daḥı yeyni şey zügül

33a 140 Hıbrü pek ʿālim daḥı taḥsīm oḡu oldu zelem
 İnnek ilmām daḥı güccük günāha di lemem

141 Yüceden düşmek teraddī daḥı teklīb itlemek
 Dürlü şettā hem daḥı tezvīc olubdur çitlemek

142 Hem ağacile urulmuş ola mevḡūze dinür
 Hem nikāl oldu ʿazāb enkāl daḥı cemʿi gelür

143 Qarn boynuz naṭṭ süsmek zibḥ ne boğazlanan
 Sebʿ yırtıcı cānavar fīl ü cāmūs aḡhebān

¹³⁶ A: kavmü

- 144 Vehn ü fetret süstlük oldı asmağa taşlīb di
Hem şu ahdarmağ ne midrār pāklamak tehzīb di
- 145 Tilv uymağ yokluğ imlāk ölüme dirler menūn
‘Aff saķınmağ ħarāmdan daķı kıt ne oldı devūn
- 146 Biđ‘ üçden ona dek şağış cimā‘ itmek biđā‘
Ĥilye hem şaķs oldı örnek hem daķı incik kürā‘
- 147 Ĥicr kıltuğdan bile dek pek sevinmekdür baķar
Hem büyüklenmek baķardur şuķķa ne uzaķ sefer
- 148 Şuķķa yara hem baķar dehşet şadeğ hem yüce tağ
Hem boyundan dutmağa di baş beyindür dimāğ
- 149 Kimsenūñ ħıfzında olmağ ħicr yükseklik semūd
Dess gizli eylemek ħicr daķı şehr-i¹³⁷ Şemūd
- 150 Dı‘y şol kimse ki bir kimse añā oğul dimiş
Nādiye meclis daķı hem fākihedür yaş yimiş
- 151 Yiri uzun eşüb kona od içine uĥdūd di
Misk müşk hem sevilmiş nesneye mevdūd di
- 152 Seğ dutmağ hem zebīnedür ‘azāb feriştesi
Kürh zaķmet hem ħasīs oldı oduñ güröldüsi

¹³⁷ A: şehrü

- 33b** 153 ar azanc bir cānavar adı deryāda urey
 Daı yalu kimseye di hem daı arslan irey
- 154 Kever aāb-ı¹³⁸ gūzīndūr Hāim ecdād-ı Resūl
 Fāideli eydūr ālā vū ni‘ met ne aplama ūmūl
- 155 Daı gireklemek ile bilmedūr ‘ ilme’l-yaīn
 Hem mūlāāt ile bilmege dinir aa’l-yaīn
- 156 Ŗzge illā ıdr ōmlek hem daı cem‘ i udūr
 ok ‘ aıl mirre tamām olma daı oklu vūfūr
- 157 Pek baīllik¹³⁹ u yūkses ses ile aıd naīb
 Hadd men‘ itmek devirmek ba‘ ere tala aīb
- 158 Daı Yeribdūr Medīne ehrini evvelki adı
 Zam yolma lan i‘ rābda aā itmek didi
- 159 Hūrmā¹⁴⁰ ekirdegini ūstūndeki uur naīr
 Hem naīr oldu daı gōk ul idici kes sefīr
- 160 Hem tenā ‘ū birbirine nesnei baılama
 auyup oma ne la‘ net daı recm dalama
- 161 Daı ımīr hūrmā¹⁴¹ ekirdei ūstūndeki zar
 Ves cem‘ olma unuttıını ama iddikār

¹³⁸ A: aābu

¹³⁹ A: baīllı

¹⁴⁰ A: urma

¹⁴¹ A: urma

- 162 Tavr dürlü dekk yir yüzün berāber eylemek
Vecf ḵoṟqu daḡı īhām örtülü söz söylemek
- 163 Cābiye şol ʈolu ḡavza didiler cem‘ i cevāb
Būstān arıḡı veşel hem şulu süd oldu şihāb
- 164 Dürlü nev‘ ü fenn cem‘ idür fūnūn ü efnān hem
Di budaḡ oldu fenen cem‘ i daḡı efnān hem
- 165 Cifne büyük tas ki on ādem ʈanar cem‘ i cifān
Ḳatı yağmur hem dere oldu ‘irem eyüler ḡisān
- 34a** 166 Sidr ü deryā hem uḡudlık ırmaḡ u köşk sedīr
Daḡı yaḡtīn ʈabaḡ teyegi ʈaḡ oldu ḡadīr
- 167 Hem cehennemde bir ağaḡ adına zaḡḡūm di
Şimdi ānif her şeyin aşı nedür cürşūm di
- 168 Daḡı oldu ḡazene hem damu uçmaḡ ḡādimi
Hem disār ol ib ki bağlarlar anīla gemi
- 169 Daḡ ‘ahd itmek taḡavvūl hem mededcidür şariḡ
Ḥurmā¹⁴² ʈoruḡından ittikleri sücidür faẓīḡ
- 170 Ḳul medīn daḡı mevlā vü raḡabe daḡı ʈınn
Cin sesi oldu ḡarīf hem perī revḡān ü cinn

¹⁴² A: ḡurma

- 171 Daḥı işmîz ifzâ' itmek kaçınmak kaçumak
Hem hüyâm oldu uğudlık daḥı şell oldu çolak
- 172 Bir dere damuda suḥḥ sevinmek ibtihâc
Nesnenin evveli ânîf daḥı uçmak ihtilâc
- 173 Lety kırmak şat' biten şeyiñ evvel yaprağı
Kendi ile gizlenen şey zery hem semm ağı
- 174 Raḳḳ yufḳa deriden kâğız daḥı hem zery yıl
Ḳarn yaş hem bir zamân ehli daḥı seksen yıl
- 175 Hem ḥabersizlükdür ikdâ hem güç itmek şayṭara
Daḥı arslan ḥaydar ü leys ü esed hem ḳaşvere
- 176 Ḳablan erḳat zi'b ḳurd daḥı dinildi pârsa fehd
Dilki şa' leb ḳaby ceyran dübbe ayu di bala şehd
- 177 Ḥavz yol üstü kişisin pek seven 'avrat 'arûb
Şadr doğmak ḥarb ḥor itmek gelür cem'i ḥurûb
- 178 Ṭalḥ büyük ağaca di dikenî kesmek ḥazad
Kifl ü zî' f' itf iki ḳat dâ'im olmakdur şamed
- 34b** 179 Dâ'ire şıḳınlık oldu daḥı girçeklik nuşûḥ
Vehy yırtmak 'urf eylik hem cimâ' itmek ne bûḥ
- 180 Efḳ tebdîl eylemek yanaşı olmak ḥüsûm
'Aḳlı az olmak ne efḳ sükût itmek küzûm

- 181 Mü'tefikâtdur şu yıllar dürlü dürlü heybeti
Hem daḥı ḥorṭūm burun ihrār ürdürmek iti
- 182 Maḥremine 'avratıñ bir yirin teşbihe zıhār
Vaẓy cevherle bezemek mendile dirler ḥımār
- 183 Neşṭ ordan ortaya kaçmak daḥı hem kıdde yol
Fākıra zaḥmet cemā' at kudde hem ṭurmak müşul
- 184 Ehl-i nārın iriñi kanı adı ğussākḍur
Māl zī-kıymet rızq birici kimse ne rezzākḍur
- 185 Daḥı īṣār ihtiyār itmek ne daḥy döşemek
Hem rüfuf oldu yaşıl biz hem büyük inlü döşek
- 186 Şaḥş iḳnā' göz açık kalmak bürimek başını
Şaḥş gitmekdür daḥı iṭ'ām yidürmek aşını
- 187 Hem kulağın yukaru dutmak ne oldu istirāk
Dindi mā'ūn ne ṭā'at arzū itmek iştiyāk
- 188 Nā ümmiz olmak ne ḥayb ü ye's hem daḥı kanūt
Fā'idemizlik bevr kıttı oldu kāğız cem' i kuṭūt
- 189 Ejde[r]hā şu'bān ne fetvā müşkili ḥall eylemek
Hem daḥı fetvā cevābı kişi muḥkem söylemek
- 190 İt ayağın döşeyüp elin dike iḳ'ā di añā
Hem peşimānlık nedāmet lāyık olmak inbiğā

191 Kıtt hüccet kıtt irkek keditür cem' i kaçāt
Ev havāici ne mā' ūn hem delilikdür hūbāt

35a 192 Ne'y ırak hem cimā' a arzū itmekdür kaçām
Hafede a' vīneler dahı helāk olmak hālem

193 Hılfe yazda biten otdur hem deve yūñü veber
Hātm ü te'kid berkitmek dağılmış şey neşer

194 Tūb küre hem bātıla yapışmağa ilhād di
Fecve şeyin giñligi var itmege icād di

195 Şu ağan yir karnı yüklü deveye dirler meḥāz
Nazra vü tary ü gāzz tāze buru ne talq u meḥāz

196 Hem çamurdan odile bişen taşa siccil di
Pıl didikleri cānavara hem dahı fıl di

197 Hılfe biri gidüben gelmek birisi yirine
Eşki ḥāmız müzz meyḥoş ḥulv dindi şirine

198 Civvi gök ortasına di kesf şeyin pāresi
Raḫd u berzah ölüm ile dirilik arası

199 Aşḥāb-ı¹⁴³ Kehf' in mağārası taḡına di raḫīm
Hem hikāyeleri yazılan yire dirler raḫīm

¹⁴³ A: aşḥābu

- 200 Hem uyandıрмаq ne ıķāz oldı ıparmaq ne ıpaz
   Arzu inlik   umķ¹⁴⁴ derinlik hem bey n itmek ne farz
- 201 Hem yaqınlıqdur vel  tağıtma ne zeyğ u z y ğ
 Hem vet n y rek ıamarı r   uş g  le di r  
- 202 Mecc  a maq m cc   mecc merc mek duzlu su m c
 Rehve i ilmi  ecc yilmek hem gel r cem  i ec c
- 203 Nehy men  itmek ıpırılmı  ıpuru ot oldı he  m
 A   b-ı¹⁴⁵ Kehf  n itini n adı ıp  m r   ra  m
- 204 Be zemekd r semy hem mely ned r uzun zam n
 Cı y dizi  zere oturma a di e  ben n
- 35b** 205  rc   te    r eylemek i m  u unmaq  ul   em l
 G cl  d v  ifr t iki  eyi n arasıdur  al l
- 206 Ka b iki bo ın arası  urm ¹⁴⁶ tilid r mesed
 G n lemek  ill    amre hem da ı  ı d u  ased
- 207 Rub    ni f d rtde bir yarım   l   hem   de bir
 Hem s d s altıda bird r hem   m n sekizde bir
- 208 Bir iki  c v  id e n ni  ele e elif ne bir
 Erba a d rt  ams bi  sitte altı baye ikidir

¹⁴⁴ A: un 

¹⁴⁵ A: A   bu Kehf

¹⁴⁶ A:  urma

- 209 Seb‘a yidi hem şemānīdūr sekiz üç oldu cim
Tis‘a tokuz ‘ aşere on dört dinildi dala kim
- 210 Hem daḥı yigirmi otuz ‘ işrūn şelāşūn biş ne ha
Erba‘ ūn ḥamsūn kırk elli ne vav altı di aña
- 211 Altmış yitmiş ne sittūn u seb‘ ūn yidi za
Seksen ü tokşan şemānūn ü tis‘ ūn sekiz ca
- 212 Yüz mi‘e vü elf biñdür ta vü ya tokuz on
Kef ü lam mim yigirmi otuz daḥı hem erba‘ ūn
- 213 Elli altmış nun sin yetmiş ü seksen ‘ ayn fa
Şad u kaf tokşan yüz hem iki yüz oldu ra
- 214 Şın üç yüz te ne dört yüz biş yüz oldu şe hemān
Altı yüz hem yiddidūr ḥa ü zel bī-gümān
- 215 Daḍ ta ḡayn sekiz yüz hem tokuz yüz biñ tamām
Oldı bu ebced ḥisābı çünki bildiñ ey hümām
- 216 Tuḥfemiñ tārīḥini eyle bu mışrā‘ dan ḥisāb
Dürr-i rūḥ¹⁴⁷ ile ‘ aceb nāzik düzildi bu kitāb
- 217 Kim iderse Ḥāfız’a bir raḥmet-i Ḥaḳḳ-ı ḳarīn
İde biñ raḥmet aña maḥşerde Rabbü’l- ‘ Ālemīn

¹⁴⁷ A: dürrü

36a 218 Zahr-ı dilde var ise vaz^c eyle gel haml ü hased

Kim geçer boynuña şāyed kavlı-i hablün min mesed

219 Fā^c ilātün fā^c ilātün fā^c ilātün fā^c ilāt

Bu kitābı hıfz ide her kim içer āb-ı hayāt

Manzûmetü'l-‘Arûz

- 1 Diñle gel ‘ilm-i ‘arûzı hoş beyân idem saña
Şöyle mücmel oldu üç şey üzre nâzik binâ
- 2 Birisi anıñ sebep dahı veted fâsıla bil
Bunlar oldu ikişer güne hafîf hem şaķıl
- 3 Biri mecmû‘ biri mefrûķ dahı şuğrâ kübrâ hem
Her bir birer mişâl ile saña bir bir diyem
- 4 Mül gibi evvelkisi şânîncisi¹⁴⁸ güle gibi
Şâlişincisi çemen-veş râbi‘ lâle gibi
- 5 Hâmisinci sâdisinci şanemâ fekenemeş
Çün bu da emşâl ü ânhâ her emşal-veş
- 6 Bunları taķdîm ü te’hîr itmesiyle oldu çün
Heşt-uşûlîñ¹⁴⁹ hâşılı budur fa‘ülün fâ‘ilün
- 7 Hem mefâ‘ilün dahı müstef‘ilün dördüncisi
Fâ‘ilâtün hem mefâ‘aletün oldu altıncısı
- 8 Mütefâ‘ilün ü mef‘ülâtü hoş oldu tamâm
Bu sekiz ‘ilm-i ‘arûzıñ aşıldur bil ey hümâm
- 9 Diñle esmâ-i uşûlın anı bir bir saña dir
Ezber it bunları her dem ide hoş ķalbiñde yir

¹⁴⁸ A: şânincisi

¹⁴⁹ A: heştü uşûlîñ

- 10 Evvele di müteḵārib mütedārik ṣāniye¹⁵⁰
Ṣāliṣe daḥı hezec dindi recez daḥı rābi'e
- 36b**11 Hem remeldir ḥāmisinci sādise vāfir didi
Sābi'ü kāmīl sekiziñ yok'ı aceb başka adı
- 12 Tā ki evvelden yidiye dek bunlar ḥoş müstaḳil
Baḥr olur ḥāliṣ anıñ her birisi bir müsteṭil
- 13 Hem bularda aṣl olandur dörder olmak her biri
Ger ola noḳṣān zarar virmez virir olsa ileri
- 14 Hem bulardan bişiniñ vardur fūrū'ı ḥazfile
Naḳl idem ḥoş mübtediler anları birbirile
- 15 Evveliñ nunuñ atub hem lamü zamm üzre ḳomaḳ
Ḳabz olur ḳaṣr-ı sükün-ı¹⁵¹ lam olubdur bunda ḥaḳ
- 16 Ḥazfe atub hem lam u nun ḳala çün ancak fa'ü
Ḳoyalar anıñ mekânına fi'l ḥoş böyle ḥü
- 17 Fā düşüb 'ülün yirine ḳona fa'lün dindi ṣelm
Fā ü nun atub gele 'ülü yirine fa'lü ṣerm
- 18 Betr-i¹⁵² mecmū'ı alub lün yirine fa' ḳoyalar
Çün fūrū'-ı evveliñ aḥzū bu böyle ṣoyalar

¹⁵⁰ A: ṣāniye

¹⁵¹ A: ḳaṣru sükūnu

¹⁵² A: betrü

- 19 Qabz-ı¹⁵³ şalış kim nedür yayını başuban tura
Cem^c -i hetm ü harm zeled keş ne nunun düşüre
- 20 Mim gidiben gelse mef^c ülün yirine harm di
Dağı hāzf ü qāşr-ı¹⁵⁴ cem^c olsalar ana hetm di
- 21 İctimā^c -ı¹⁵⁵ cebb ü harme hem dağı betr dinir
Dağı mim ü yayı gittiginde aña şetr dinir
- 22 Şoñ sebebeden ata sākin müteḥḥir kīn sūkūn
Eyleye qāşr oldı ol hirgiz sen ola qāşırūn
- 23 Mim ü nun düşüb gele yirine mef^c ülü di hareb
İki ḥafīfū alub yirine fa^c il qoya ḥabeb
- 37a24** Hāzf-ı¹⁵⁶ āḥirden sebep gide fa^c ülün yirine
Qoyalar üçüncüniñ geldi fūrū^c yirine
- 25 Rābi^c iñ evvel cüziniñ sākin-i hāzf kıdır
Ḥabn olur müfte^c ilün qalır mefā^c ilün dinir
- 26 Dağı dördünci ḥurūfı aluban müstef^c ilün
Ṭayy olur anıñ birine qoyucaq müfte^c ilün
- 27 Hem dağı nunun atuben lamın iskān eylemek
Qat^c olur anıñ birine böyle mef^c ülün dimek

¹⁵³ A: qabzu

¹⁵⁴ A: qāşru

¹⁵⁵ A: ictimā^c u

¹⁵⁶ A: hāzf

- 28 Daḥı taḥlī¹⁵⁷ ictimā¹⁵⁸ -ı ḥabn ü қа¹⁵⁹ ile olur
Hem mütefa¹⁶⁰ il қalıcaқ yirine fa¹⁶¹ ülün konur
- 29 Ḥazz-ı¹⁵⁷ mecmū¹⁶² ı atub müstef yirine vaż¹⁶³ ide
Lafz-ı¹⁵⁸ fa¹⁶⁴ lün buluban aña bu gūne iş ide
- 30 Ref¹⁵⁹ -ı ıskāṭ sebep olsa қala çün tef ilün
Hoş gele anıñ mekânına tura bu fā¹⁶⁵ ilün
- 31 İctimā-ı ḥabn ü ṭayy ile ḥacil ḥāşıl olur
Müte¹⁶⁶ lün қалur yirine fa¹⁶⁷ latün hoşça gelür
- 32 Hem izāle bir elif mecmū¹⁶⁸ -ı beyninde қoya
Bir ḥafīf zamm ide mecmū¹⁶⁹ ına terfīl ola
- 33 Ḥāmisiñ evvel cüziniñ sākin-i ḥazf eylemek
Ḥabn-ı¹⁷⁰ keffe nunun düşürüb fā¹⁷¹ ilätü söylemek
- 34 İctimā¹⁷² -ı¹⁶¹ ḥabn-ı¹⁶² kefdin ḥāşıl olur şeklü çün
Ḥazf idince soñ ḥafīfin birine di fā¹⁷³ ilün
- 35 Daḥı қаşr oldı anıñ nunun düşürmekdür ‘ayān
Hem sükūn-ı ta idüb қomaқ yirine fā¹⁷⁴ ilān

¹⁵⁷ A. ḥazzu

¹⁵⁸ A: lafzu

¹⁵⁹ A: ref¹⁶⁰ u

¹⁶⁰ A: ḥabnü

¹⁶¹ A: ictimā¹⁶² u

¹⁶² A: ḥabnü

36 Qaṭʿa atub āḥir ḥafīfīn daḥı mecmūʿ sākin
Lamu sākin qıl daḥı koy yirine faʿ lün çünin

37b37 Daḥı teṣʿiṣ ol ata mecmūʿ iñ bir ḥarfini
Qala fāʿ ilātün anıñ mefʿ ülün ide birini

38 Ḥac̣f olur ḥabn ile hem fāṣıla-i şuğrā- i daʿ
Tün qalır anıñ mekânına getür vazʿ eyle faʿ

39 Daḥı tesbīğ ol elif qona ḥafīf mābeynine
Fāʿ iliyân koyalar bu fāʿ ilatân yirine

40 Şāminci ḥabn ola anda mefʿ ülätü qalır
Hoş münāsibdür yirine bu mefāʿ ilü gelür

41 Ḥacl idüb anıñ yirine faʿ ilätü koyalar
Ṭayy ola ana muḳābil fāʿ ilätü diyeler

42 Vaḳf-ı¹⁶³ mefrūḳıñ āḥir ḥarfini sākin qıla
Kim mekânına anıñ bu hoşca mefʿ ülāt qala

43 Keşf-i¹⁶⁴ teyin düşürüb yirine mefʿ ülün yata
Naḥr-ı faʿ¹⁶⁵ koy iki sebeb daḥı hem teyin ata

44 Hem ala evvel ḥafīfīñ ana ʿ ülāt diye
Refʿ olur anıñ yirine hoş bu mefʿ ülü kıya

¹⁶³ A: vaḳfu

¹⁶⁴ A: keşfü

¹⁶⁵ A. naḥru

- 45 Şalm-ı¹⁶⁶ mefrûkıñ atub yirine fa^ç lün kona hoş
Dağı cez^ç oldu ne andan iki sebeb ide boş
- 46 Hem sükûn-ı¹⁶⁷ ħarf-i¹⁶⁸ âhîr ide karşı fa^ç aña
Bu ezâhîf-i¹⁶⁹ uşûl hoş didim bir bir saña
- 47 Hem on iki baĥr-i mezic heşt-uşûl¹⁷⁰ ile olur
Diñle emşâl ile anıñ her biri bir bir gelür
- 48 Münserih ü müctess ü serî^ç ü muĥtezeb dağı tavîl
Hem müşâkil hem medîd hem basîť böyle bil
- 49 Hem dağı oldu muzâri^ç hem ħafîf hem ħarîb
On ikinci baĥrıñ adına dağı dirler dağı ħarîb
- 38a50** Evvel oldur dört recezle dörtde mef^ç ulâtü hem
Birbiri ardınca gele olmaya ol biş ü kem
- 51 Oldı şânî dört recezle hem dağı di dört remel
Bunı da evvel ki olan gibi irdâf eyle gel
- 52 Hem serî^ç ne dört recezle iki mef^ç ulâtü ola
Çün geçe evvel recezler ol iki soñra gele

¹⁶⁶ A: salmu

¹⁶⁷ A: sükûnu

¹⁶⁸ A: ħarfü

¹⁶⁹ A: ezâhîfû

¹⁷⁰ A: heşt-i uşûl

- 53 Dağı mef' ulātü ola dört hem recez anıñ gibi
Muhtezeb dirler bu bahre saħla hoş cānıñ gibi
- 54 Hem tavıl ol dört tekarüble¹⁷¹ dağı hem dört hezec
İhtılāt üzre anı irdāf idüben böyle sec
- 55 Hem müşâkil iki remel dört hezec evvel remel
Hoş medid ola remel dört mütedârik öyle gel
- 56 Hem basit ol dört recezle dört mütedârik dağı
Hem muzâri^c dört hezecle dört remeldür ey ağı
- 57 ' Aks-i¹⁷² müctess di hafife ' aks-i¹⁷³ müşâkil qarib
Dört remel iki recez olsa olur baħr-i ğarib
- 58 Bu on tokuz baħriñ içinden bişi maħşûş-ı ' Arab
Ger ' Acem dir bunda şi' r amma veli azdır ' aceb
- 59 Vâfir ü kâmil ü basit ü hem medid ü hem tavıl
Bunları divâr-ı dilde naķş idüb bir hoşca bil
- 60 Dağı maħşûş-ı ' Acem üç baħr olubdur ey süber
Ol ğarib hem qarib hem müşâkil didiler
- 61 Hem ' Arab inşâda itmez bunlar ile feth-i fem
Müşterek bâķi kalanlar dir ' Arab dağı ' Acem

¹⁷¹ A: tekarible

¹⁷² A: ' aks

¹⁷³ A: ' aks

- 62 Dağı nazm üç gūnedür diñle diyem bir bir saña
Bir ki kaç beytiñ soñu bir kâfiye üzre ola
- 38b63 Çün aña dindi kaçide dağı hem ne meşnevi
Her iki beytin ola kâfiyesi ‘ale’s-savi
- 64 Hem musammağ didiler bir beyti dört pâre itmeye
Üçü bir kâfiyede ola soñu aşla beñze
- 65 Dağı esmâ-i ezâhîf nedür diñle diyem
Anlarıñ a‘ dâdı otuz bir saña bir bir şayam
- 66 Keff ü kaçr u hâz f ü kabz dağı vakf dağı harem
Hâbn ü tayy ü kaç‘ ü şekl dağı hacf dağı şerem
- 67 Hem zeel ü hetm ü şetr ü hâzz ü cez‘ ü ref‘ ü naħr
Habl ü teş‘îs ü ħarb dağı cebb dağı betr
- 68 Keşf ü isbâğ u izâle dağı terfîl ü şulem
Hem dağı tahlî‘ otuz birincisi ne oldu şelm
- 69 Çün beyân itdim ‘ilm-i ‘arûzı ey hümâm
Ger mufaşşal diriseñ oğu haydi bi-tamâm
- ١١٢٢ قد وقع الفراغ من تسويد نظم الفرائد من نسخة مؤلفة من يد سليمان بن ولي بن داود سنة
Hâmd ol Allâh’a olsun tamâm oldu kitâb
Çün müyesser kıldı Mevlâ ‘avn idüb ketb-i kitâb
- Her kim ider bu ħaķîr ü bu za‘îfe bir du‘â
Hâķ te‘âlâ âsân ide sekrât-ı mevî aña

5. ARKAİK KELİMELER SÖZLÜĞÜ¹⁷⁴

A

- âdem oğlanı:** insanoğlu 92
acı: zehir 119
agulu: zehirli 89
ağsak: aksak topal 48
alda- : aldatmak, kandırmak, oyun etmek 47
ardalaş- : ardısıra yürütme, yürütülme 83
arık: zayıf, cılız 55
arıla- : temize çıkarmak 101
aristak: dam, çatı 45
arta- : artmak, çoğalmak 110
assı: yarar, çıkar, kazanç, kâr 58
aya: avuç, 86
aygır: damızlık erkek at 51
az- : yolunu şaşırmak, sapkınlığa düşmek 56
azgunlık: azgınlık, taşkınlık 48
azık: yiyecek, yol yiyeceği, erzak 44

B

- bağarsık:** bağırsak 76, 83
bala: yavru 40
balçık: bataklık 89
baş gamı: baş ağrısı 89
başmak: ayakkabı 49
baylık: zenginlik 114
berkit- : sağlamlaştırmak 121
berklik: sağlamlık, şiddet, sertlik 68, 101
beze- : süslemek, donatmak tezyin etmek 120

¹⁷⁴ Dilcilikte arkaik kelime kullanmak kusurdur. Ancak tarihi metinler söz konusu olduğunda “kusuru” yeniden tanımlamak gerekir. Kaldı ki karşılaştığımız arkaik unsurların hepsi doğrudan birer kelime değildir. Bazen bir kelimede yer alan ses birim bazen bir ek bazen de bütünüyle bir sentaks yapısı. Biz çalışmamızda yer alan arkaik unsurları tasnif etmedik sırayla verdik.

bıçkı: tahta veya ağaç biçmekte kullanılan, karşılıklı iki sapı olan ve iki kişi tarafından kullanılan büyük testere 61

bider: tohum 56

bişek: beşik 75

biz: bez, kumaş 120

bize- : bak. beze- 63

bizek: süs, ziynet 110

bizeli: süslü, ziynetli 84

boğazla- : hayvanı boğazından keserek öldürmek 73

boğın: boğum, eklem 114, 122

bön: saf, ahmak 113

budak: dal, şube, 118

bukağu: hayvanı ayağına vurulan köstek 103

buru: ağrı, sancı 121

C

ceyran: ceylan, ceren 119

C

çeri: asker, savaş 50, 89

çeşte: uzun saplı, büyük tekneli bir çalgı 45

çetin: güç, zor 50, 114

çığır- : bağlamak, haykırmak, davet etmek, 62, 94

çığır- : ilan etmek ilan ettirmek bağtırmak 79

çınarağu: çingirak 65

çimşek: şimşek 43

çiskin: çisinti 43

çiş- : çözmek 78

çolak: kolu eğri olan 119

D

dañ: hayret, şaşma, şaşırma, şaşılacak şey, hayret edilen şey 44

debren- : hareket etmek, kımıldanmak, sarsılmak 78

- debret-** : kımıldatmak, sarsmak, harekete getirmek 86
- depele-** : çiğnemek ezmek öldürmek 71
- depün-** : şiddetle hareket etmek, sarsılmak, çırpınmak, 73
- devşir-** : derlemek, toplamak, bir araya getirmek 73
- deyren-** : dönmek dolaşmak 104
- dike bak-** : dik dik, dikkatle bakmak 79
- dir-** : toplamak birtirmek 91
- dir günü:** diriliş günü, kıyamet 57
- dirinti:** şuradan buradan toplanmış insan kalabalığı 69
- diş:** rüya 92
- dölen-** : sükunet bulmak, huzura kavuşmak 102
- dönelge:** dönülecek yer 43
- dutu:** rehin 103
- dükeli:** hep, hepsi, bütün, 101
- dülger:** marangoz 61
- düşelge:** nasip, hisse, pay 85

E

- edik:** konçu kısa çizme, konçlu mest 49
- egle-** : avutmak, oyalamak,geçıştirmek 48, 68, 114
- el ele ur-** : alkışlamak 110
- em:** ilaç, deva, çare 50
- emicek:** meme 62
- eñ:** eklem yeri, parmak 122
- erlik suyu:** meni 71
- eygü:** kaburga kemiği 86

G

- gedik eyle-** bir şeyi delmek, gedik açmak 46
- geñez:** kolay 50, 80
- giñ:** geniş 51, 53, 56, 64, 99, 111, 120
- gök eteği:** ufuk 84
- gökçek:** güzel, sevimli, hoş 40
- göndür-** : göndermek, uğurlamak 40, 48, 104

gübe: damat 73

güç: zulüm, şiddet, haksızlık, eziyet, 56

gügerçin : güvercin 111

günüle- : kıskanmak, çekememek, haset etmek, 122

güt- : izlemek, takip etmek, kollamak 25

hiçe vir- : israf etmek 59, 82

H

hüyük: üst üste toprak yığılarak meydana gelmiş olan ve kazı ile içersinden eski eserler çıkarılan yapma tepecik 115

I

ıklık: rebap, ayaklı kemani 45

ıldırım: yıldırım 43, 101

ılgım: serap 43

ırak: uzak 54, 76

ırakla- : Suç ve noksanlıktan uzak saymak 101

ısmarla- : emanet etmek, tenbih etmek, 97

ıssı: sıcaklık, hararet, sıcak 50, 99

ıssı su: hamam 40

İ

ibibik: hüdhüd, çavuşkuşu 75

ikircik: tereddüt 101

il: hısım, akraba, dost, memleket, ülke 108

incik: dizkapağı ile topuk arası, bunun topuğa yakın olan kısmı, baldır 116

iñen: çok, pek, daha çok, gayet ziyade 25, 87

iñi: inilti 63, 113

irgür- : ulaştırmak, eriştirmek 39

irte: yarın, gelecek sabah, şafak sökme zamanı, ertesi 41

issi: sahip, malik 89

itle- : köpeğe av öğretmek 115

iv- : acele etmek 67, 80, 94, 114

ivdir- : acele etmesi için sıkıştırmak 79

K

kaķu- : öfkelenmek, kızmak 108, 117, 119

kaliñ: nikahta kız tarafına verilen ağırlık, başlık 73, 107

kara- : lekelemek, karalamak, yermek, zemmetmek, hor görmek, mahzun etmek 109

karañu: karanlık 52, 82, 97, 110

karı: ihtiyar, yaşlı, 114

kaşan- : işemek (büyük baş hayvanlarda) 48

ķav: ağačların gövdesinde veya dallarında yetişen bir tür mantardan elde edilen ve çabuk tutuşan, süngerimsi madde 97

kavıt: kavrulmuş tahıl unu 83

kaymta: kayınpeder 73

keler: bir çeşit kertenkele, yılanebesi 113

kende : pırasa 49

kesegen: fare 111

kıcı: 1 ufak dolu gibi kar

2 tereye benzer bir ot, kekik 43, 78

kığılcım: kıvılcım 97

kığır- : çağırmaq, davet etmek, seslenmek, haykırmak 40

ķın: bıçak, kılıç gibi kesici araçların kabı 106

kındır- : tahrik etmek, kışkırtmak 105

kızın- : ısınmak 114

kocalık: yaşlılık, ihtiyarlık 41

konşı: komşu 61

kov: arkadan çekirtme, gıybet, 57

kovcı: gıybet eden, birinin sözünü ötekine ulaştırıp iki kimseyi birbirine düşüren 47, 65

koz: ceviz 63

kuşluk: sabahla öğle arası 41

kuyruk Ülker yıldızı 43

kübelek: kelebek 100

M**mih:** çivi 61**muştı:** müjde 54**O****oranla-** : tahmin, takdir etmek, ölçüp biçmek 107**oymak:** aşiret 94**Ö****ödek:** zaman, tazminat, ödenilmesi gereken şey 107**ökçe:** ayakkabı altının topuğa rastlayan yüksek bölümü, topuk 49**ölçer-** : ateşi parlatmak için karıştırmak 83**öñdin:** önce, ilk önce, önden 55**önegi:** inatçı 108**önegü:** 103 bak. önegi**öñmek:** beklemek, karşısına çıkmak 74**örenlik:** virane, harabe 43**örtülü söz:** gizli söz, fısıltı, müphem, cinaslı 118**örülük:** ayağa kalkma, ayakta durma, kıyam 46**öz benlik,** nefis, kendisi 79**özge:** başka, gayrı 40, 41, 77, 111, 117**P****peklik:** sağlamlık, katılık, sıkılık 110**pinekle-** : uyuklamak, uyuklar gibi hareketsiz kalmak 92**R****rümcek örümcek** 410**S****sağış:** sayı, sayı saymak 116**sağrı:** memeli hayvanlarda bel ile kuyruk arasındaki dolgun ve yuvarlakça bölüm 49**sakla-** korumak, esirgemek, muhafaza etmek, sakınmak 38, 57, 110

- salık:** haber 40
- salkı:** perişan 110
- sanu:** fikir, düşünce, istek, dilek zan, tasavvur, sır giz 96
- satı:** satış, satın alınacak şey, 51
- sayru:** hasta 48, 111
- semiz:** şişman 94
- sığa-** : sıvamak, meshetmek, 75
- sın-** : kırılmak, parçalanmak, 59
- sına-** : denemek, tecrübe etmek, imtihan etmek 65
- sıknlık:** mağlubiyet, bozgun 119
- sırça:** cam, billur 50
- sin:** mezar, kabir 48
- siñir-** : sindirmek, içine işletmek, içine akıtmak, 113
- sor-** : emmek emer gibi çekmek 108
- sorulmuş:** emilmiş 41
- sög-** küfretmek 107
- söyken-** : dayanmak, yaslanmak 46
- söyün-** : sönmek parlaklığı gitmek 83
- su bas-** : tufan, sel 80
- su tök-** : işemek 48
- suvar-** : sulamak 46
- süci** : içki, şarap 52, 92, 118,
- süñü:** süngü, kargı, mızrak 52
- süs-** : boynuzlamak, 115

T

- tanı tan-** : danışmak, istişare etmek 51
- tasa:** rahatsızlık, bulantı 75
- taşra:** dışarı 109
- tay-** : ayağı sürçme, kayma 112
- tayaze:** teyze 112
- tayın-** kaymak, sürçmek 92
- tayıncak:** kaygan, kaypak 97, 103

tek: gibi 39

teyek: asma filizi, asma dalı 118

tezek: hayvan dışkısı 51

tizlik: acele etme 89

toğan: doğan 64

tomak: kısa konçlu ökçesiz ayakkabı 99

tuc: tunç 55

tuğluğa: çelik başlı miğfer 50

turi: temiz, berrak 111

tüy ürper- : ürkmeden dolayı tüylerin diken diken kalkması ve derinin iğne iğne kabarması 80

U

uçmak: cennet 82, 84, 114

ud: haya, edep, ar, hicap, utanma, utanç 57

uğrı: hırsız 88

uğrılık hırsızlık 88

uğun- : bayılacak hale gelmek, bayılmak, aklı başından gitmek 122

ulula- : saygı göstermek, tazim etmek 67

ululuk: büyüklük 57, 89, 94

urmağ: vurmak, çarpmak 48, 49, 84, 104

us: akıl, fikir 56

uşağ: çocuk, ufak, küçük 57, 75, 96, 105, 112

uvacık: ufacık 59, 103

uvak: ufak, küçük, kırıntı 50, 112

uvat- : ufaltmak, ufalamak, kırmak, parçalamak 95

uyan: dizgin, gem, yular 94, 112

uyandır- : ikaz etmek, uyarmak 122

uyluk: kalçadan dize kadar olan bacak kısmı 76

Ü

ügey: üvey 112

ülker: Süreyya yıldızı 43

ürdür- : köpeği havlatmak 120

üsmek: susmak 40, 111

üveyik: korularda yaşayan eti için avlanan boz renkli bir kuş 64

üvez: sivrisinek, atsineği, büvelek 45

Y

yaban: ıssız kır 56

yağır: sırt, arka, iki kürek arası 86

yahşı: iyi, güzel 109

yahñ: alev 50, 83

yahnlık: çıplaklık 46

yap yap yürü- : yavaş yavaş, usul usul, sessizce yürümek 102, 110

yapca: yavaşça, usulca 82

arak: silah, teçhizat 52

yaraş- : yakışmak, uygun gelmek, layık olmak 112

yaşıl: yeşil 120

yavaşlık: sükun, vakar, ağırlık, yumuşaklık 98

yavız sanu: kötü düşünce 75

yazı: düzlük yer, ova, sahra, ıssız kır 121

yeyni: hafif, ağır olmayan 115

yigirek: daha iyi, daha üstün 69

yil: rüzgar 25, 46, 65, 68, 70, 74, 84, 89

yil- : koşmak, acele yürümek, esmek 103, 107, 122

yile- : koklamak 59

yilte- : teşvik etmek, tahrik etmek, koşturmak, harekete geçirmek kışkırtmak 83, 102

yimiş: yemiş meyve 116

yîñ: elbise kolunun el üzerine gelen kısmı 41

yir katı debrenmesi: deprem, zelzele 79

yirin- : kederlenmek, üzülmek, mahzun olmak, tasalanmak 95

yiti söyle- : sözü sert, keskin, şiddetli, söylemek, 69

yoğun: iri, büyük, kalın, 25, 77, 92,

yorga: rahvan giden at 65

yu- : yıkamak 99

yufka: hafif, ince 101. 119

yuhu: uyku 91 92

yürek bağı: çocukları beşik içine koyduktan sonra üstünden sarılan bağ 75

yürek tamarı: şah damar, kalp damarı 122

yüz suyu: ar, hicap, haya, namus, şeref, 80

6 İNDEKS

6.1. Arapça Kelimeler İndeksi

A

‘abd 40, 83, 98

‘abeş 105

abḥāş 48

abḳarī 108

‘abūs 102

‘abv 95

‘āc 50

‘acāc 50

‘aceb 39, 123 126, 131

‘acef 55

‘acem 40, 131

‘Ācil 87

‘acīn 106

‘acūz 114

‘acz 115

‘Ād 82, 103, 115

a‘dād 132

‘adāvet 92

‘add 45

‘adem 30, 46

ādem 30, 92, 101, 113, 118

‘ades 56

ādet 78

‘ādiye 49

‘adl 44, 82, 101, 115

‘adn 82

‘adv 77, 88

‘aff 116

‘afv 78

āḥar 111

aḥaz 64

aḥbās 48

‘ahd 84, 103, 111, 114, 118

aḥī 131

āḥir 37, 92, 127, 129, 130

aḥkāf 82

aḥlām 114

Aḥmed 38

aḥmer 84

aḥnāk 86

aḥreb 62

āḥvā 94

aḥvāl 33

aḥz 126

‘aḳabe 114

‘aḳd 52

aḳhebān 115

‘āḳıbet 92

‘aḳīm 42, 105

‘āḳir 42

‘aḳl 30,31, 56, 113, 119

‘aḳr 48

‘aks 39, 131

aḳşā 92, 109

aḵnā 69	‘ank 103
āl 31	‘ankebūt 40
ālā 117	‘anḵūd 80
‘alab 99	‘any 110
‘alaḵ 71	‘ār 62, 85
‘alāmet 39, 50	‘arā 94
‘ālem 30, 32, 34, 35, 40	‘Arab 40, 45, 94, 131
‘alem 54, 71, 80	a‘rāf 82
‘alen 95	‘ārız 43
‘ale’s-savī 132	‘arş 92
ālet 57, 97	‘arüb 119
‘ālim 62, 105	‘arūs 73
Allāh 46, 133	‘arüz 37, 125, 132
‘ām 36, 102	‘arż 103, 122
‘amāme 50	arż 61
amed 92	‘āş 48
‘amh 101	‘ās 68
‘amīḵ 54	asā 112
‘āmil 109	‘aşā 91
‘amm 112	‘aşabe 76
‘ammete 112	aşābi‘ 86
‘amūd 45	‘as‘as 52
ān 33, 34, 80	‘aşf 49, 108
‘anān 95	aşfer 84
‘andelib 63	‘aşfūr 45
‘anes 56	‘asel 88
‘anet 52, 83, 92, 107	aşhāb 31, 117
‘anīd 103	Aşhāb-ı Kehf 121, 122
ānif 118	aşıl 112

ʿasker 89
 aṣl 36, 42, 46, 118, 125, 126, 132
 aṣlī 32
 ʿaṣr 41, 77, 80
 ʿaṣr 41, 84
 ʿaṣund 86
 ʿaṣūr 84
 ʿaṣv 48
 ʿaṣy 91
 ʿaṣb 49
 ʿaṣere 123
 ʿaṣīret 94
 ʿaṭā 30
 ʿaṭaṣ 95
 ʿaṭfe 109
 ʿatīd 40
 ʿatīḳ 54
 ʿātiye 108
 aṭlas 84
 ʿavān 95
 ʿavd 91
 aʿvīne 121
 ʿavḳ 88, 95
 ʿavl 57
 ʿavn 34, 85, 133
 ʿavrat 52, 54, 92 , 94 , 95 , 105, 107,
 112, 113, 119, 120
 ʿayān 128
 ʿayb 83, 84

āyet 71, 91
 ʿayn 43, 57, 63, 73, 105
 ʿayne'l-yaḳīn 114
 ʿazā 40
 aʿzā 108
 ʿazāb 44, 89, 115, 116
 āzife 57
 ʿaẓīm 57
 ʿazīmet 35
 ʿazl 103
 ʿazm 91
 ʿaẓm 57
 ʿazve 104
 ʿazūd 85

B

bāb 30, 45
 baʿd 107
 baḡl 94
 baḡte 107
 baḡy 56, 107
 bāḡ 54
 baḡd 44
 baḡīre 92
 baḡr 30, 36, 37, 40, 46, 50, 52, 54, 56,
 58, 59, 61, 63, 67, 69, 71, 73, 74, 75,
 76, 77, 78, 80, 82, 84, 86, 88, 90, 91,
 93, 94, 97, 98, 99, 101, 126, 130
 baḡr-i ṣeḡīṭ 37
 baḡṣ 48

baḥs 65	behme 51
baʿīr 85	beḳā 48
bāiṣ 30	bekk 48
baḳar 47	bekke 118
baḳıllā 49	belʿ 84
bāḳī 131	belā 104
baḳḳ 45	beled 56
baḳl 49	belī 32, 34, 36, 101
bāl 56	belle 112
baʿl 92	bely 101
balāt 75	benān 86, 122
baṣal 49	Benī İsrāʾil 107
baṣar 40	berʾ 78
baʿşere 117	berā 56
baṣīt 99, 100, 130, 131	berāt 59
baṣḳ 50	berd 43, 48, 92
baṣṭ 93	bered 43
baṣṭa 64	bereket 112
baṭar 116	berḡuse 45
bāṭıl 77, 108, 131	berī 76
baṭn 54	berıyye 56, 7344
baṭş 116	berḳ 43, 52
baṭṭ 65	berr 56
baʿūz 45	berz 95, 107
baʿzı 31	berzaḥ 113, 121
bedā 95	beʾs 48, 89, 91
beden 38, 57	besel 63
behc 88	besl 112
behl 60	besr 112

- bess 83
 beṣṣ 50, 88
 beṣṣīr 54
 betk 59
 betr 59, 126, 127, 132
 bevā' 101
 bevr 89, 120
 beyān 53, 95, 122, 125, 132
 beyāt 46
 bey' 51
 beyt 37, 49, 61, 131, 132
 beyt-i ma' mūr 109
 beyyine 79
 beyz 65
 bezr 56
 bī' 105
 bi' āl 114
 bid' 109
 biḍ' 116
 biḍā' 116
 bikr 73
 binā 51, 105, 107, 125
 bīr' 98
 birr 52
 bi's 71
 bisāṭ 75
 bu' d 76
 buḡā' 88
 buḡz 92, 99
 būḥ 119
 buḥl 86
 burāk 84
 burc 38, 72
 burc-ı aḥterī 37
 burhān 79
 buṭūl 77
 būdūn 97
 būḥṣul 64
 būhtān 108
 būkā 42
 būkre 41
 būlād 56
 būlbūl 33, 38, 63, 66
 būlūḡ 86
 būyūn 108
C
 cābiye 118
 ca' fer 47
 caḥd 56
 cāhil 39
 caḥīm 82
 ca'l 101
 Cālūt 107
 cāmūs 47, 115
 cānib 39, 106
 cār 61
 cāriye 43, 69
 cebb 127, 132

cebbār 111	cemel 95
cebd 81	cemḥ 88, 89
cebel 80	cemīl 40
cebhe 71	cemre 114
cebīn 71	cenābet 115
ced 69	cenāḥ 52
cedd 57	cenb 54
cedes 48	cenf 81
cedīd 55	cenī 91
cediyy 47	cenīn 51
ceff 49	cenn 101
cehālet 62	cennet 65, 82, 84, 104, 111
cehāz 109	cer ^ç 108
cehd 103	cerā 53
cehennem 82, 118	cerād 56
cehl 32, 73	cerā'id 37
cehr 95	cerāḥat 96
celāl 57, 89	cerḥ 96
celde 104	cerīd 102
celed 43	cerm 112
cely 95	cesed 57
cem ^ç 35, 48, 49, 51, 52, 54, 56, 59, 62, 63, 64, 71, 72, 73, 79, 82, 83, 84, 86, 94, 101, 103, 107, 108, 111, 114, 115, 117, 118, 119, 120 121, 122, 127	çeşm 95, 112
cemā ^ç at 91, 120	cevāb 117, 120
cemād 57	cevāriḥ 110
cemāl 88	cevb 59, 86
cemd 43	cevf 83
	cevher 67, 120
	cevherī 37
	cevr 56

ceviz 63	cūd 52
ceyş 89	cūs 104
ceyyīd 55	cübb 98
cezā 39, 102	cüble 91
ceẓb 35, 56	cüdde 76
cezve 104	cülcül 65
cezz 59	cülūd 101
cibille 73	cülūs 46
cibrīl 104	cümle 30, 35, 106, 109
cibt 113	cünāḥ 52
cīd 40	cünd 89
cidāl 88	cünne 107
cidār 51	cünüb 76
cifān 118	cünüb 54
cifne 118	cünün 41
cihāz 109	cürşüm 118
cilā 73	cürm 51
cilbāb 88	cürmük 49
cild 101	cürüf 113
cim 123	cürüz 50, 53
cimā ^ç 73, 111, 114, 116, 119, 121	cüss 104
cinān 38	cüvālik 77
cinn 30, 65, 118	cüzāz 59
cinne 111	<u>D</u>
cism 57, 114	dā ^ʾ 48
cişy 122	dāb 43
civvi 121	dābbe 78
cizye 107	ḍabḥ 49, 61
cū ^ç 70	dāhi 40

daḥal 94	dem 94
daḥy 120	dem ^ʿ 87
daḥz 92	demdeme 89
dāibān 89	denes 68
dāʾim 104, 113, 119	denī 88
dāʾima 101	derʾ 52
dāʾire 119	derc 70
dāīre 82	derece 92
daḵ 48	deren 95
daḵāyık 32	derk 31
daḵīk 106	ders 96
dal 123	dess 116
ḍalālet 46	devā 50
dār 61	devr 78
ḍarb 48	devrān 34
ḍāz 65	deyn 80
deʾb 78	deyyār 62
debbūs 50	ḍıḥke 42
deḥ 95, 114	dıḵk 77
deff 82	ḍıl ^ʿ 86
deffāf 82	dibāgat 101
defn 101	dibs 88
defter 106	difʾ 51
dehr 80	difk 106
dehşet 116	dihāk 54
dekk 86, 118	dihān 95
delālet 54	dīk 104
delīl 79	ḍīk 41
delv 98	dimāğ 106

dīn 44, 48, 102

dingās 67

dīnār 1645

dirāyet 56, 89

disār 118

dişār 94

di‘y 116

diyānet 112

diyār 35

diyet 113

du‘ā 39, 40, 110, 132

dūd 62

duḥā 41

duḥān 94

duḥūl 76, 84

duḥūr 55

duḥūr 85

duḥūz 77

dūn 39, 41, 88

ḡurr 88

dūbbe 119

dūbr 92

dūcā 52

dūcāce 45

dūhme 114

dūḡūf 99

dūldūl 65

dūlūk 95

dūmmel 96

dünyā 72, 87, 103

dürr 32, 35, 37, 123

dürūs 48

E

eb 69

ebb 83

ebced 123

ebed 104

ebḡ 59

ebleh 113

ebraş 50, 113

ebū bekr 31

ebyaž 84

ecāc 122

ecc 122

ecdād 117

ecdāş 48

ecīc 50

ecl 110

ecnebiyet 57

ecr 38

ecvāf 83

edā 54

ed‘af 34

edb 91

edḡāş 49

edim 49

efk 119

efl 95

eḫlāk 36	enf 44
efnān 118	enhār 63
eḫ 69	enīn 113
eḫbār 62	enkāl 115
ehl 119, 120	ente 106
ekl 59	entüm 106
ekmehe 50	erba‘a 122
ekvāṣ 49	erba‘ūn 123
ekvāz 64	ercāf 82
elem 75, 93	erīke 82
elf 123	erḫaṭ 119
elfāf 82	erneb 97
elif 122, 128, 129	esās 107
ellezī 105	eṣāṣe 95
elmās 67	esāvir 105
elv 108	esbāb 34, 44
emṣāl 124, 130	eṣdāf 35
emām 91	esed 119
emānet 37	esīr 35, 40
emānī 96	esl 104
emāret 50	eslāf 32
emel 77, 96	esmā 30, 125, 132
emīr 61	eṣnāni 122
emlāk 30, 86	esr 73
emr 78	esrār 30
emt 92	esved 84
enām 92	eṣfaḫ 30
enbiyā 31	eṣyā 30, 79
ene 106	evd 67

evl 107	fākıra 120
evlā 35, 690	faķīr 46
evlād 30	fākihe 106
evhāş 70	falaķ 41, 73
evvāh 98	falk 94
evvel 31, 32, 48, 89, 109, 117, 119, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131	fāre 111
eyd 91	fāriż 101
eyket 109	farţ 91
eym 73	farż 46, 69, 88, 122
eyyām 34	fāşıla 125, 129
eyyāne 89	fātiĥa 44
eżā 107	faţr 94, 101
eżāĥīf 130, 132	fazĥ 85
eżhār 38	faziĥ 118
eżher 43, 99	fazl 93
eżr 85, 91	feşāĥat 95
eżraķ 84	fecc 51
eżz 92, 105	fecr 41, 73
<u>F</u>	fecve 121
fāh 40	fehđ 119
fāĥ 54	fehm 109
fāĥĥ 97	feĥur 63
fāĥĥār 8960	fekr 77
fāĥm 108	fekrā 102
fāĥr 65	felaĥ 51
fāĥz 76	felāt 56
fā`ide 88, 92, 105, 120	felek 43
faķaţ 96	fellāĥ 56
	fem 40, 131

fenā 33	fevā'id 31
fened 95	fevāk 85
fenen 118	fevc 95
fenn 118	fevķ 63, 93
fer ^ç 36, 89	fevr 58
ferāḥ 55	fevt 88
feraḥ 59, 75	fevz 71
ferāhet 109	fey' 99, 107, 113
ferā'id 36	feyz 48, 102
ferāş 100	fezā 56
ferc 70	fıķḥ 56
fercī 106	fırķa 104
ferd 62	fısk 44
ferec 73	fıtr 78
feres 47	fızza 71
ferīd 73	ficāc 51
ferr 59	fī'e 91
fers 71	fıkr 112
ferş 53, 67, 111	fıl 115, 121
fery 67	fı'l 73, 126
fesād 48	fırāk 45, 47
feşl 108	fırāset 112
fetā 41	fırāş 75
feth 73, 131	fızāz 77
fetķ 94	fu'ād 56, 58
fetl 105	fuḥş 40
fetn 58	fukū' 103
fetret 34, 67, 110, 116	fūm 110
fetvā 120	furşat 69

fücür 94
 fülful 63
 fülk 69
 funûn 31, 118
 fürât 47
 Fürs 45
 fûrû^c 126, 127
 füsâh 53
 füstâṭ 76

G

ġabî 118
 ġabn 47
 ġabr 67
 ġad 41, 76
 ġadâ 114
 ġadaḵ 76
 ġadîr 118
 ġâdiye 43
 ġadr 91, 114
 ġadv 108
 ġâfil 111
 ġalaṭ 92
 ġalb 59, 82
 ġalk 61
 ġaly 58
 ġam 32, 75, 89, 100
 ġamâm 43
 ġammâz 65
 ġamr 102

ġamre 122
 ġams 71
 ġamz 57
 ġanem 47
 ġanî 99
 ġaḏab 114
 ġaẓẓ 121
 ġâr 61
 ġarb 73
 ġarîb 130, 131
 ġarîf 118
 ġarîz 69
 ġarḵ 102
 ġarm 89
 ġarrâ 35
 ġâş 49
 ġâş 71
 ġasaḵ 105
 ġasl 99
 ġaşân 95
 ġâşiye 104
 ġaṭş 52
 ġavî 48
 ġavl 67, 89
 ġavr 92, 106
 ġayb 47
 ġâyet 92, 96
 ġayr 39, 40, 41, 107
 ġayş 43

ğayy 73, 82

ğayz 65

ğayz 104

ğazā 89

ğazle 56

ğıdķ 80

ğılāf 106

ğılāz 77

ğıll 103, 122

ğıṣā 49

ğıṣān 94

ğıṭā 43

ğıyāb 47

ğıybet 62

ğubār 41

ğufı 103

ğulām 92

ğulğul 63

ğulf 64

ğunne 45

ğurāb 45

ğurf 94

ğurre 89

ğurūb 95

ğurūr 104

ğuşā' 80

ğuşn 89

ğuşsa 75

ğussāk 120

ğuvı 89

H

ha 123

ḥab 69, 107

ḥabāl 89

ḥabbe 56

ḥabeb 127

ḥaber 40, 80, 103, 129

ḥabīb 61

ḥabīr 32

ḥabl 48, 132

ḥabl 56, 124, 130

ḥabn 51, 72, 74, 77, 127, 128, 129, 132

ḥabr 110

ḥabş 48

ḥabs 88

ḥabt 53

ḥabṭ 48

ḥacālet 35

ḥacb 79

ḥacc 91

ḥacer 69

ḥācet 91

ḥacf 129, 132

ḥācib 69

ḥacıl 128

ḥacl 129

ḥacy 56

ḥacze 52

ḥad 69	ḥāl 112
ḥad 69	ḥala ^ʿ 109
ḥadd 77, 108, 117	ḥalāk 85
ḥadebe 95	ḥalāl 122
ḥadīd 55	ḥalāş 71, 72
ḥadīka 65	ḥalaṭ 75
ḥādim 118	ḥāle 112
hādim 62	ḥalef 55
ḥadīş 40	ḥalem 121
ḥafā 111	ḥālet 35
ḥafāvet 113	ḥalf 91
ḥafd 89	ḥalf 91
ḥafede 121	ḥalīfe 98
ḥaffāş 69	ḥalīle 112
Ḥafız 39, 123	ḥāliş 103, 126
ḥafī 73	ḥalk 69, 89
ḥafīf 69, 77, 125, 127, 128, 129, 130	ḥalk 78
131	ḥalka 84, 110
ḥağde 105	ḥall 32, 78, 115, 120
Ḥaḫ 30, 33, 37, 39, 46, 48, 62, 123, 132	ḥālül 43
ḥaḫāyık 32	ḥām 92
ḥaḫīk 112	ḥamā 89
ḥaḫīkat 32, 33, 35, 46	ḥamd 30, 40, 133
ḥaḫīr 106, 132	ḥamde 83
ḥakk 86	hāme 69
ḥakka 57	ḥamel 47, 54
ḥakkāk 56	ḥāmız 121
ḥakka'l-yakīn 117	ḥāmide 105
ḥāl 34 89, 114	hāmide 39

ḥamīm 40	ḥarf 104, 129, 130
ḥāmis 125, 126, 128	ḥarīṣ 41
ḥaml 697	ḥarīr 100
ḥaml 100, 124	ḥark 58
ḥammāme 111	ḥark 86
ḥamr 52	ḥarm 127
ḥams 122	ḥarr 48
ḥamsūn 123	ḥarṣ 48
ḥamt 95, 110	ḥars 86
ḥancer 52	ḥarṣ 49
ḥanen 69	ḥarṣ 94
ḥanīfe 106	ḥarūf 47
ḥank 86	ḥarūr 113
ḥank 64	ḥāṣ 30, 36
ḥannās 68	ḥaṣā 50
ḥanz 75	ḥaṣāṣ 71
hār 62	ḥaṣād 56
ḥār 62	ḥased 122, 124
ḥarāb 43	ḥaṣḥaṣ 95
ḥarac 41	ḥāṣıl 32, 125, 128
ḥarāc 107	ḥaṣis 68, 116
ḥaraf 40	ḥaṣf 79
ḥarām 63, 104, 116	ḥaṣr 106
ḥarb 53, 66, 68, 79, 119, 132	ḥasr 50
ḥarc 101	ḥaṣṣ 83
ḥard 91	ḥaṣebe 89
ḥardal 78	ḥaṣīb 117
ḥareb 127	Hāṣim 116
ḥarem 132	ḥaṣīṣ 49

ḥaşy 78	ḥayā 50, 53
ḥaṭā 42, 52, 117	ḥayāl 34, 112
ḥaṭab 58	ḥayāt 46, 47, 1245
ḥaṭar 111	ḥayb 120
ḥaṭb 115	ḥayd 91
ḥaṭf 52	ḥaydar 31, 119
ḥaten 73	ḥayf 56
ḥaṭīm 110	ḥāyıt 51
ḥatm 37, 49	ḥayk 92
ḥaṭm 95	ḥayl 47
ḥatm 121	ḥayme 76
ḥatr 114	ḥayr 34, 39, 109
ḥaṭr 103	ḥays 75
ḥaṭṭ 35, 107	ḥays 91
ḥavāic 121	ḥayṭ 75
ḥavāş 71	ḥayye 62
ḥavāş 72	ḥayz 92
ḥavf 78	ḥazā 30
ḥāviye 107	ḥazad 119
hāviye 82	ḥazān 42
ḥaviyye 112	ḥazan 75
ḥavk 91	ḥazb 111
ḥavl 64, 91, 102	ḥazene 118
ḥavm 93	ḥazer 78
ḥavn 51	ḥazf 39, 66, 83, 126, 127, 128, 132
ḥavr 67, 89, 106	ḥāzır 40, 105, 109
ḥavşala 71	ḥazıf 62
ḥavz 71, 117, 119	ḥazıne 103
ḥavz 73	ḥazm 113

ھاﺯﺭﺓ 106
 ھاﺯﺯ 83
 ھاﺯﺯ 85
 ھاﺯﺯ 128, 1323
 ھﺑ 69
 ھﺑﺎ 41
 ھﺑﺖ 82
 ھﻊ 99
 ھﺪﻳﻴﻪ 82
 ھﺪﻯ 92
 ھﻜﯿﻢ 105
 ھﻞ 91
 ھﻠﺎﻙ 89, 121
 ھﻠﺎﻝ 104, 110
 ھﻠﻊ 109
 ھﻠﻠﯘﻣﻪ 111
 ھﻤﺲ 68
 ھﻤﺰ 68
 ھﻨﯿﻦ 113
 ھﺭﻊ 89
 ھﺭﻩﺏ 59
 ھﺭﺕ 110
 ھﺸﯿﻢ 122
 ھﺸﺶ 92
 ھﺘﻢ 127, 132
 ھﺘﻲ 109
 ھﻮﺍ 41, 52, 60
 ھﻮﻊ 108
 ھﻮﻩﺱ 37

ھﻮﻡ 114
 ھﻮﺏﺓ 120
 ھﻮﻉﺖ 68, 106
 ھﻮﻫﺎﺕ 76
 ھﻮﺯﻉ 39, 48, 49, 61, 62, 63, 66, 68, 82,
 83, 114, 126, 131
 ھﻮﺯﻝ 55
 ھﻮﺯﻡ 59
 ھﻮﺯﺯ 104
 ھﻮﺏﺎﺕ 76
 ھﻮﺝﻊ 114
 ھﻮﺝﻊ 114
 ھﻮﺩﻊ 47
 ھﻮﺩﻥ 61
 ھﻮﻑﺯ 32, 34, 57, 82, 116, 124
 ھﻮﻗﺪ 89, 122
 ھﻮﻗﻒ 82
 ھﻮﻻﻑ 83
 ھﻮﻟﻔﻪ 121
 ھﻮﻣﺎﺭ 94
 ھﻮﻣﺎﺭ 120
 ھﻮﻣﻲ 85
 ھﻮﻧﺲ 52
 ھﻮﻧﺰﯨﺮ 41
 ھﻮﺭﺭﻩ 107
 ھﻮﺭﺶ 41
 ھﻮﺭﺍﻙ 104
 ھﻮﺭﺯ 57
 ھﻮﺷﺎﻡ 92

hışım 48, 57, 69, 96

hıřn 72

hıřře 85

hışm 44

hıte 49

hıtař 76

hıřbe 107

hıyānet 51

hıyāt 75

hıyāřa 75

hızlān 60

hızı 85

hibās 100

hibr 57

hibr 62, 105

hicāb 43

hicān 96

hıcr 45, 55, 81

hıddet 97

hıfāf 110

hıkāye 121

hıkāyet 96

hilāl 89

hıle 112, 115

hılm 98

hılye 113, 116

hımāyet 110

himyān 99

hirem 104

hın 80

hisāb 45, 123

hiřān 51

hisān 118

hiřā 95

hib 89

hiřl 85

hiřmet 34

horřum 120

hūb 52

hubāt 121

hubb 61

hubr 111

hubūr 110

hubūk 76

hubz 106

huřāre 97

hufāt 46

hufāk 111

huff 99

hufra 95

hufř 88

hukub 80, 82

huld 101

hūn 69

hul^c 82

hulf 48

hulle 61

hulř 122

ḥulm 98	hüdd 95
ḥulūd 101	hüdhüd 75
ḥulūl 84	ḥükm 78
ḥulv 121	hükūʿ 111
ḥumle 97	hülhül 64
ḥummuş 113	hümām 91, 123, 125, 132
ḥunnas 43	ḥüsbān 103
ḥurāk 97	ḥüsn 35, 88
ḥurmā 57, 63, 80, 88, 95, 117, 118, 122	ḥüsr 58
ḥurş 110	ḥüsūf 99
ḥurūb 119	ḥüsūm 119
ḥurūf 36, 127	ḥüşād 57
ḥuşāş 71	hüve 72, 93, 105
ḥusūʾ 76	hüyām 93, 119
ḥusūm 99	I
ḥuşūmet 88, 92	ʿıdl 95
ḥuşūşā 31, 32	ʿihn 67
ḥūt 41	ihṭılāt 131
ḥuṭām 92	ihvet 112
ḥuṭame 61	ʿıkāb 89
ḥuzūʿ 80	ʿılk 86
ḥübās 110	ʿırem 118
hübt 107	ʿırķ 57
hübüb 54	ʿırz 80
ḥüccet 68, 79, 110, 121	ışbiuʿ 86
ḥücre 113	ışgā 54
hücūm 110	ışkāt 128
hüdā 44, 70, 109	ʿışmet 82
hüdb 88	ışnāʿ 78

ısr 84	ibriḵ 109
‘ısr 52	ibrişim 84
ısrār 62	ibtidā 40
ıştıbār 99	ibtihāc 119
ıştıfā 103	ibtilā 65
‘ısyān 52	īcād 30, 31, 121
‘ıṣār 106	icāz 114
‘ıṣḵ 35, 98	‘icl 47
‘ıtf 81, 119	iclās 67
‘ıtk 59	icmā‘ 78
‘ıtr 96	ictibā 44
‘ıty 104	ictibāz 60
‘ıyāz 60	ictimā‘ 127, 128
‘ıyd 107	iczā‘ 79
ızhār 105	idbār 61
‘ızīn 101, 109	idd 104
ızmār 61	iddihān 114
ıztırām 88	iddiḥar 99
ıztırār 103	iddikār 117
ıtlā‘ 78	ıdğās 49
ıtnāb 114	ıdḥāk 87
İ	idlāk 86
‘ibādet 46, 104, 105	idrāk 30, 36, 37, 86, 87
ib‘ās 48	īfā‘ 78
ibdā‘ 78	ifk 48
ibl 85	iflās 68
iblis 68	ifrāğ 80
ibr 75	ifrāk 86
ibret 104	ifrāt 78

ifrāz 64	iḳ'ā 120
ʿifrīt 122	ʿikāş 71
ifsād 67	īkāz 122
iftilāz 59	iḳbāl 91
iftirā 108	ikdā 119
ifza 113	iknā' 78, 120
ifzā' 79, 129	ikrām 105
iğmā 122	ikrār 106
iğrā 102	iḳşī' rār 80
iğvā 68	iḳtidā 41
iğzāf 82	iḳtidāz 73
ihāb 101	iktiḥāl 107
īhām 118	iḳtimām 92
iḥāṭa 92	iḳtirāf 104
iḥdāş 48, 49, 109	iktisāb 104
iḥlaş 49	ikytāl 88
ihrā' 79	īl 40
ihrār 120	ʿilāc 50
iḥşā 45	İlāh 34, 38, 39, 40
iḥsān 52	ilbāş 48
iḥṭā' 79, 89	ilbās 67
iḥtilāc 119	ileyke 76, 96, 105
iḥtilām 91	ilfā 68
iḥtimām 91	ilhā 65
iḥtināk 99	ilḥād 121
iḥtiyāl 88, 108	ilḥāf 83
iḥtiyār 103, 120	ilhām 104
iḥyā 38	ilḥāş 83
iḥzā' 78	ill 57, 84

illā 30, 117	infisāḥ 54
‘ilm 31, 34, 35, 56, 67, 100, 109	infizāz 73
ilmām 115	inḡāz 83
‘ilme’l-yaḡīn 117	inḡimāz 73
‘ilm-i ‘arūz 125, 132	inḡizāz 73
‘ilm-i ma‘ nā 33	inhār 99
ilṣāṣ 83	inkār 56
iltifāt 46	inkās 68
iltiḡāt 115	inḡi‘ār 106
iltimād 57	inḡibāz 73
iltizām 91	inkidār 94
iltizāz 59, 60	inkirāz 73
ilvāz 634	ins 30, 95
ilzām 114	inṣāf 82, 83
imām 91	insān 30, 87, 101
īmān 56	inṣāt 111
imlā 38, 57	inṣā 93, 131
imlāḡ 116	intifā‘ 39
imsāk 86	intifāḥ 55
imtiḡān 65	intihā 92
inā 78, 111	intiḡām 92
inābet 91	intisāḥ 54
in‘ām 101	intizār 103
‘inān 38, 94	inzār 101
īnās 68	i‘rāb 38, 117
inbiḡā 120	īrād 36
‘ind 89, 99	irādet 93
‘ineb 80	irāḡ 99
infāḡ 101	irāḡat 53

īrāṣ 49	isti‘āz 59
i‘rāz 91	isti‘āz 73
irb 91	istiḥaz 59
irbās 68	istiḳāmet 39
ircā 122	istirāk 120
irdāf 83, 130, 131	iṣvār 98
İrem 104, 114	‘iṣ 68
‘irfān 32, 56	iṣāret 104, 108
irsāl 48	iṣmīz 119
irṣāṣ 70	iṣrā‘ 78
irtidād 56	iṣrāk 86
irtikām 91	‘iṣret 38
irtikāz 73	‘iṣrūn 123
irtisām 91	iṣtāt 78
irzāğ 80	iṣtiyāk 120
‘İsā 69, 103, 104	iṣyā‘ 79
īṣād 113	ītā 41
īṣār 120	i‘tā 41
‘iṣār 92	itā‘at 108
isbāğ 132	i‘tāb 44
iskān 127	it‘ām 120
islām 56, 108	itbā‘ 78
ism 56, 104	i‘tibār 104
iṣm 52, 89	i‘tikāf 104
iṣr 82	i‘timād 57
isrā‘ 79	i‘tirāf 106
isrāf 82	i‘tizār 102
istebrāk 84	i‘tizāz 73
iṣti‘āl 88	itlāf 83

iṭminān 102

itrāf 82

ittikā 46

ittikā 101

īvā 94

‘ivaḥ 44, 102

‘ivec 42

ivviz 45

iyāb 91

iyyāye 106

izā 95

izā 96

izāle 128, 132

‘izār 69, 97

izdivāc 107

izlāf 82

izn 110

‘izra 102

‘izz 31

‘izzet 34, 69

K

ka‘b 76, 122

ḵabā 41

Ka‘be 92, 106, 108, 109, 110

ḵabız 62

ḵābil 31

ḵabīle 94

ḵabīḥ 40

ḵabl 55

ḵabr 48

ḵabs 50

ḵabūl 40, 91, 114

ḵabẓ 86, 87, 126, 127, 132

ḵād 56

ḵadd 114

ḵadem 106

ḵader 107

ḵadh 84

ḵādī 106

ḵaḍīb 89, 112

ḵafā 91

kāffe 101

kāfir 107

ḵāfile 69

ḵāfiye 131, 132

ḵafız 78

ḵaftan 41

kāfūr 84

ḵahḵaha 110

ḵā‘ide 107

ḵā’il 105

ḵalā 99

ḵal‘a 72

ḵalansive 50

ḵalb 56, 65, 68, 125

ḵalem 30, 36, 57

ḵalīl 64

ḵalız 69

- als 99
 amer 99
 amet 114
 kamil 31, 32, 69, 70, 91, 93, 126, 131
 amiř 41
 amtarir 100
 amūs 112
 anā' at 105
 anṭara 99
 anūṭ 120
 a' r 106
 arā 104
 aran 91
 arār 78, 102
 ari' ā 57
 arib 130, 131
 arin 31, 114, 123
 arn 115, 119
 arř 117
 ārūra 109
 arye 56
 arż 95, 122
 ka's 52
 ařař 96
 ařba 99
 ařd 39, 91, 95, 106, 111
 asem 91
 ařırūn 127
 ařide 132
 ařm 48
 asm 59
 ařr 51, 53, 58, 60, 61, 72, 77, 126, 127, 128, 132
 ařṭ 56
 ařvere 119
 asve(t) 68
 ařr 49
 ař' 39, 127, 128, 132
 ař' a 129
 ařāf 110
 ařam 121
 ařāt 76, 121
 atāt 47
 ařb 102
 ařf 67
 atl 71
 atre 30, 41, 56
 avad 71
 avā' id 31
 avām 115
 avb 109
 avl 94, 124
 avm 69, 91
 avm-i 'Ād 115
 avm-i Hūd 103
 avm-i 'Īsā 103
 avm-i Mūsā 103
 avm-i Nūḥ 94

Ḳavm-i Şālīḥ 103	kerb 75
Ḳavm-i Şemūd 102, 103	kerem 52
ḳavs 99	kerīm 40
ḳay' 99	kerm 80
ḳayd 103	kerre 54
ḳayḥ 96	kesād 58
ḳazā 59, 61, 78, 88, 107	keşb 44
ḳazāt 82	kesb 112
ḳazb 83	kesel 36, 88
ḳazf 105	keşīb 45
ḳazḳ 107	kesr 48
kebed 102	keşret 102
kebīr 54	keşf 42, 45, 73, 95, 104, 129, 132
kedḥ 89	keşt 73
kef 56, 86, 112, 115, 123, 127	ketb 133
keff 53, 128, 132	ketm 57
kefel 49	kevākib 37
keffāret 113	kevd 91
kehf 61	kevkeb 43
kelā 49	kevn 111
kelām 32, 42, 51, 93, 94	kevş 49
kelb 41	kevsec 76
kelm 96	Kevşer 31, 111, 117
kelḥ 112	kevüb 54
kemāl 33	key 42
kenīse 105	keyd 112
kenn 49	keyş 47
kens 91	keyy 81
kenz 92	kezm 84

ķible 106	ķıymet 108, 120
ķıbt 113	ķī' a 94
ķıdd 114	kibr 88
ķıdde 120	kifāt 94
ķıdem 48	kiḡl 95, 119
ķıdr 117	kilā 49
ķılāde 115	ķīl ü ķāl 110
ķımār 52	kimm 54
ķımāṭ 75	kinn 49
ķınn 118	kirbās 67
ķınṭār 67	kirş 113
ķınv 80	kitāb 30, 44, 45, 57, 123, 124, 132
ķırada 69	kitf 86
ķırā'at 96	kiṣāz 77
ķıreyş 117	kiṣb 48
ķırṭās 67	ķubl 73
ķışāş 71	ķudde 120
ķısm 85	ķuds 109
ķışr 42	ķudūr 117
ķıssīs 109, 110	ķufl 61
ķıstı 44, 85	ķul 64
ķıṭ' a 97	ķulķul 65
ķıṭāl 89	ķuml 41
ķıṭmīr 117, 122	ķunū' 85, 88
ķıṭr 85	ķunūt 40, 50, 108
ķıṭṭ 120, 121	ķurb 91
ķıvām 115	ķurbā 57
ķıyām 46, 104, 108	ķur'ān 31, 32, 34, 79, 109
ķıyāmet 102, 104	ķureyş 117

ḵurḥ 48

ḵurḥa 96

ḵurre 87

ḵuruʾ 92

ḵuṣāṣ 71

ḵuṣvā 92

ḵustās 67

ḵūt 44

ḵuṭn 67

ḵuṭūṭ 120

ḵuvvet 91

ḵuyūd 103

ḵuʿūd 46

kūz 64

kūbb 95

kūbrā 125

kūbt 101

kūfʾ 88

kūfr 56

kūhl 88

kūlkül 65

küll 101

kümm 41

kūnh 46

künnes 43

kūrāʿ 116

kūrh 116

kürrāṣ 49

kürs 113

kūsūf 99

küvve 45

küzūm 119

L

lā-cerem 102

lafz 48, 94, 128

laḥd 48

laḥm 57

laḥn 105, 106, 107

laḥs 111

laḥz 67

lāk 86

laḵab 107

laḵf 84

laʿl 66

laʿnet 60, 117

laṣḵ 86

lāt 94

laṭīf 35

lāyık 120

lāzım 34, 109

laẓẓā 61

leʿall 54

lebb 56

leben 75

lebūs 50

lecc 108

ledā 89

ledd 54

ledün 89	lezb 73
leff 87	leẓīẓ 47
leffāf 83	lezķ 73
leheb 50	lışş 88
leht 112	lıhye 71
lehv 63	lī 105
leīm 42	libāş 67
lem ^ç 52	licām 92
lemem 115	lime 106
lemḥ 88	liḥaz 77
lemķ 64	liḥāk 86
lemm 104	lisān 94
lemme 104	lisan-ı tãẓī 37
lems 73	liķā 107
lemz 84	livāẓ 59
lezzet 92	liyāk 112
letāīf 79	lu ^ç āb 44
lety 119	lu ^ç b 63
lev ^ç 111	luġāt 32, 35, 94
levm 109	luġavī 32
levn 84	luġüb 80
levḥ 44, 110	lūbed 102
levvās 49	lūbs 67
levz 63	lūcce 80
levẓ 59	lūceyn 71
leyl 41	lū ’lū ’ 34, 67,
leyn 83	lūtf 45
leys 119	<u>M</u>
leyt 77	mā 40

ma'ārif 32, 33

ma'arra 107

ma'āz 71

ma'az 47

mābeyn 110, 129

māc 122

maḥḥaṣa 112

mağāra 61, 121

mağrib 41

maḥbūb 30, 55

maḥbūn 50, 71, 73, 77

maḥfī 38

maḥīṣ 71

māhiyyet 46

maḥlūḥ 30

maḥmaṣa 112

maḥr 75

maḥrem 30, 120

maḥrūb 52, 61, 63, 78

maḥşūş 131

maḥşer 57, 58, 123

maḥv 48

maḥz 103

maḥzūf 61, 63

māi 84

mā'ide 105

mā'il 31

ma'īş 35

māk 84

maḥām 33, 91

maḥbūl 36

maḥşūd 32, 109

maḥşūr 46, 50, 52, 56, 59, 71, 77, 101

maḥt 114

māl 65, 67, 99, 101, 120

mālik 98

maḥ 69

ma'lūm 37

ma'mūr 101

ma'nā 31

ma'nevī 32

maṣīb 98

maṣūr 33

manzūm 37, 125

maraz 48

ma'rifet 33, 35

maşarrin 76

maşīş 41

ma'şūm 31

maṭar 43

maṭvī 40, 42, 43, 73, 75, 84, 86

ma'ūn 40

mā'ūn 120, 121

māz 64

mazy 88

me'āb 43, 70

meā'rib 91

mecc 122

mecd 57	melce 71
mecīd 32	melek 86
meclis 116	melik 98
mecmū ^c 125, 126, 128, 129	melīk 107
mecūsī 105	mely 122
meczū ^c 86	memāt 46, 47
medāyin 80	memnūn 82
medd 56	men ^c 67, 79, 103, 117, 122
meded 118	menāṣ 71
medḥ 109	menāt 94
medīd 36, 88, 90, 130, 131	menba ^c 35
medīn 118	menī 71, 91, 109, 115
Medīne 56, 117	menn 56
mefāze 56	menṣūr 59
mefhūm 31	menūn 41, 116
mefrūk 125, 129, 130	menzil 82
meḥāz 121	mer ^ʾ 57
mehd 75	merā ^ʾ et 113
mehīn 106	merāḥ 110
mekān 108, 126, 128, 1129	mercān 34, 67, 111
mekfūf 52, 63	mer ^ʾ e 52
meknūn 35, 38	mergūb 32
mekr 75, 94, 112	merīd 96
mekṣūf 40, 43	merre 54
mekteb 33	mert 110
me ^ʾ l 71	merve 106
mel ^ʾ 112	mesā 41
melā ^ʾ 89	meṣābe 82
melā ^ʾ ike 86	mesā ^c ī 39

mesāk 84	meyyās 67
mescid 94	mezāk 85
Mescidi'l-Akṣā 109	mezc 75, 78
mesed 112, 124	mezic 130
meṣḡabe 44	mihzem 54
meṣḥ 75	mikle 87
meṣnevi 132	mısr 56
mess 73	mısrā' 123
meṣvā 91	midād 57
meṣāvere 51	midrār 116
meṣc 94	mi'e 123
meṣḥūn 37	miftāḥ 30
meṣy 84	mīg 95
metā' 95, 100, 109	miğfer 50
metāb 44	mihād 108
metin 101	miḥāl 89
mevāni' 34	mihr 73
mevdūd 116	miḥrāb 107
Mevlā 38, 40, 117, 133	mikdār 109
mevḡūze 115	miḡlād 61
mevt 48, 132	miknese 91
mevzi' 37	milk 111
mevzūn 39	millet 48
meyd 86	min 114
meydān 111	minkeb 86
meyl 81, 102	minsā'e 91
meyn 48	minṣār 61
meysir 52	minz 94
meyte 63	mīrās 48

mīre 114	muḳtezeb 84, 85, 130, 131
mirfaḵ 86	murabba 98
miṣāḵ 84	murād 36, 110
miṣāl 30, 90, 125	murğ 38
misbāḥ 50	muṣāḥib 96
misk 116	musammaṭ 40, 42, 55, 69, 99, 132
miskīn 103	Muṣṭafā 30, 39
miṣl 88	muṭābık 36
misvāk 99, 110	muvāfık 36
miṣkāṭ 50	muzāri‘ 52, 53, 78, 79, 130, 131
mīzān 78	mübālaga 113
mu‘allaḵ 115	mübāşere[t] 106
mu‘ammā 35	mübhem 64
mu‘azzez 35	mübtedī 126
mu‘ciz 32	mücc 122
muḍğa 71	müci‘ 105
muḡtāb 62	mücmel 37, 125
mufaşşal 132	mücmelā 37
muḥ 57	müctess 50, 51, 130, 131
muḥallaḵa 105	müdāvemet 62
Muḥammed 30	müddet 80
muḥiṭ 37	mü‘ellif 133
muḥkem 64, 105, 120	mühezzez 35
muḥşana 113	mühl 85
muḥtelif 104	mühlet 110
muḥteri‘ 78	mühmel 99
mu‘īn 106	mükkā’ 113
muḳābil 129	mülāḳāt 117
muḳtezā 35	mülk 69, 113

- mültecā 71
 mümtāz 66
 mümteni^ç 30
 münserih 40, 42, 86, 87, 130
 münşāt 75
 müntakış 91
 müntene 113
 mürādif 34
 müreffel 98
 mürekkeb 57
 mürr 50
 mürselīn 31
 mürşid 32
 mürūr 88
 müşādif 34
 müseddēs 59, 60, 61
 müşemmen 48, 54, 56, 63, 71, 73, 75,
 82, 91, 94, 96, 97, 101
 müşkaṭ 84
 müslimān 106
 müstaḳil 126
 müstenīd 36
 müsteṭil 126
 müstezād 36, 63
 müşūl 120
 müşābih 37
 müşākil 1130, 131
 müşārif 32
 müşkil 120
 müşkilāt 32
 müşterek 131
 mütedārik 126, 131
 mü ’tefikāt 120
 müteḥḥir 127
 müteḳārib 46, 69, 97, 126
 müyesser 37, 132
 müzcāt 64
 müzemmil 83
 müzn 43
 müzz 121
N
 nāb 44
 na^çce 47
 nādir 60
 nādiye 116
 nağme 63
 naḥb 80
 naḥīb 117
 naḥīf 33, 55
 nāḥiye 40
 naḥl 34, 37, 70
 naḥnū 106
 naḥr 73, 129, 132
 naḥs 85
 naḥt 80
 naḥz 101
 naḳ^ç 41
 naḳb 70, 76, 84

naḳd 37, 76	naḳıra 113
nāḳe 85	naẓīd 101
naḳī 86	naẓīf 86
naḳīb 96	nāzik 123, 125
naḳīr 117	naẓīr 32
naḳl 126	naẓīre 30
naḳş 65	naẓm 30, 32, 33, 35, 36, 39, 102, 131
naḳş 38, 131	naẓra 121
nāḳūr 55	nebā 40
naḳz 64	nebāt 46
nāl 88	nebī 40, 110
naʿl 49, 88, 99	nebīḥ 105
namūş 85	nebẓ 64, 68
nāmūs 104	nebz 108
nār 61, 120	necʿ 71
nās 92	necāt 51, 71
naşab 80	neccār 61
naşārā 103, 110	necm 43, 49
nāşır 31	necs 48
naşīb 85	necvā 107
naşīḥat 73	nedā 43
nāşiye 71	nedāmet 120
naʿş 103	nedb 42
naṭḥ 115	nedy 113
naṭḳ 86, 113	nefʿ 36, 101
naʿy 80	nefes 99, 112
naẓar 40	nefir 99
naẓc 58	neflḳ 51
naẓḥ 63	nefl 93

nefṣ 67	nezf 62
nefs 46, 79	nezḥ 62
nefṣ 86, 113	nezīr 54
nefy 111	nezr 94
nehār 41	nıḥle 99, 112
nehc 76	nısf 122
nehr 79	nıẓr 88
nehy 122	ni‘ am 51
nekf 85	nidā 54
nekre 75	nidd 88
nemīm 47	nifāk 106
neml 62	nihāk 85
nesf 67	niḳāb 43
nesl 57, 114	nikāl 112, 115
nesr 94	nikāḥ 52, 107
nesy 68	nikl 103
neṣā’ 114	ni‘ met 117
neṣāz 124	nisā 52
neşer 121	nişāb 33
neşr 55	nişāl 81
neşt 120	nişār 50
netḳ 86	nişāt 75, 76
nev‘ 117	nitāc 51
nevā 88	nivā 102
nevḥa 42	niyyet 91
nevm 92	noḳşān 126
ne’y 121	noḳta 32
neyl 86	nuḳāḥ 36
nez‘ 48, 56	nuḳū‘ 111

nu‘ m̄ān 65
 numruḵa 75
 nūn 41
 nūr 33, 52
 nūṣ 61
 nuṣḥa 133
 nuṣret 85
 nuṣub 99
 nuṣūb 94
 nuṣuḥ 73
 nuṣūḥ 119
 nuṭfe 109
 nuṭḵ 63
 nuzef 76
 nū‘ āme 112
 nū‘ ās 92
 nūcūm 36
 nūfāz 59
 nūfūr 55
 nūḥās 111
 nūḵāḥ 54
 nūkr 68
 nūkūl 91
 nūkūṣ 91
 nūsūk 46
 nūzūġ 95

Q

‘Oṣmān 31

Ö

‘Ömer 31
 ‘özr 36, 102

R

Rab 32, 33, 34, 37, 39, 40,
 Rabbānī 31
 Rabbū’l- ‘Ālemīn 123
 rābi‘ 125, 126, 127
 rabṭ 114
 ra‘ d 52, 114
 raḍ‘ 82
 rāġ 80, 81
 raġab 91, 109
 raġad 75
 rāġīb 31
 rāḥ 113
 rāḥat 75, 102
 raḥb 64
 raḥīḵ 84
 raḥm 57, 67, 114
 Raḥmān 30
 raḥmet 29, 45, 67, 69, 123
 rā‘ i 94
 raḵabe 118
 raḵam 110
 raḵb 56
 raḵd 121
 raḵīm 121, 122
 raḵḵ 118

rakş 104	rehn 103
ramaķ 40	reht 80
ramāzan 95	rehv 102, 106
ra ^ç nā 33	rehve 122
raşād 56	rekb 83
raşāş 71	rekd 102
rāsiye 54	rekm 79
ratb 49	reks 91
ravza 75	remād 58
rebāb 45	remām 91
rebī 109	remeke 51
rebīb 112	remel 50, 56, 58, 59, 60, 71, 72, 101, 126, 130, 131
rebve 103	remy 48
rec ^ç 43	remz 108
recā 54	renc 89
recc 104	re's 69, 97, 111
recez 54, 55, 73, 74, 75, 76, 98, 99, 130, 131	resā 106
recfe 79	resen 56
recm 117	ress 48, 75, 102
recül 57	resül 31, 40, 117
redm 101	reşād 44
ref ^ç 103, 128, 129, 132	retķ 59
refeş 82	rev ^ç 78, 80, 110
re'fet 114	revāc 51
refīķ 69, 70	revāh 53
reḡā 95	revaḡ 99
reḡāḡ 54	revd 110
rehec 50	revḡ 47

revhān 118

rey^ʿ 80re^ʾy 40

reyb 94

reyd 68

reyhān 49

rezāz 59

rezzāk 120

rihle 108

rıkķ 40

rıtl 78

rızā 31, 103

rızķ 101, 120

ri^ʿāyet 38

ribā 93

ribāb 43

ribāt 75, 76

ribḥ 58

ricl 76

rics 48

ricz 89

rid^ʾ 85

rīf 103

rifd 85, 106

rikāb 70

rikz 68

rimāḥ 52

rimḥ 52

rīḥ 40

rihāl 108

rīṣ 73, 115

rivād 57

ri^ʾy 106rū^ʿ 122rub^ʿ 122ru^ʿ b 78

rūḥ 57, 67, 104, 109, 123

rummān 80

rusül 82

ruṭeb 63

ruzl 88

rücū^ʿ 91

rūfāt 47

rūfuf 120

rūhb 78

rükbe 76

rükū^ʿ 46

rükūd 92

rükün 102

rüsġ 86

rüsūḥ 77

rüşd 44

rütbe 92

rü^ʾyā 92**S**şā^ʿ 78sa^ʿ afe 89şa^ʿ ar 80

- sā' at 67, 104
 sa' āt 111
 sābi' 126
 ṣabiḥ 40
 ṣābit 77
 ṣabr 40, 99, 112
 ṣad' 59, 61, 94, 95
 sa' d 44
 ṣadaḳa 92, 93
 ṣadd 79, 91
 ṣaded 76
 ṣadef 68, 102, 116
 ṣadf 91
 ṣadīd 61
 sādis 125, 126
 ṣadr 33, 56, 81, 119
 ṣaf 112
 ṣāf 49
 Ṣafā 106
 ṣafd 114
 ṣafḥ 91
 ṣafḥa 40
 ṣāfī 84, 109
 sāfin 94
 ṣafṣāf 83
 ṣafvā 97
 sāğ 80
 ṣāğīr 54
 ṣāgy 81
 sāḥ 53
 ṣāḥḥa 57
 ṣāḥib 33, 89, 96
 ṣaḥīfe 64
 sāḥil 112
 sāhire 57
 ṣaḥrā 56
 ṣaḥra 69
 saḥt 113
 saḥt 108
 sā'ib 92
 sā' id 86
 ṣa' īd 103
 ṣā' iḳa 43
 sā'ir 34, 35, 37
 sāḳ 106
 saḳar 82
 ṣaḳalān 95
 saḳf 43, 45
 ṣāḳib 52
 ṣaḳīl 126
 saḳīm 52
 sākin 111, 127, 128, 129
 ṣakk 48, 106
 ṣaḳy 46
 ṣalāḥ 52, 53, 79
 ṣalāt 31, 40, 46, 105
 ṣald 103
 sāle 53

şa' leb 119	şayd 97
salh 73	şayf 63
sālim 48, 49, 54, 80, 81, 82, 88, 97, 99	şayha 54
şāliš 125, 126, 127	şaytara 119
salk 69, 99	seb' 115
şalm 130	Sebā 95
şalşāl 89	seb' a 123
sām 48, 113	seb' a-i seyyāre 43
şamed 119	sebb 107
şāmin 129	sebeb 31, 107, 125, 127, 128, 129, 130
şandūk 107	sebḥ 102, 110
şānem 94	sebīl 39, 76
şānī 125, 126, 130	sebk 105
şar' 85	sebūḥ 71
sarāy 99	seb' ūn 123
şarf 37, 64, 95	secā 78
şarḥ 61, 99	secde 54
şarīḥ 118	secc 42
şarīm 73, 110	secr 112
şarre 54	sedād 44
şarşar 108	sedd 101
sath 45	sedīr 118
şaṭl 114	sef' 116
saṭr 107	sefāhet 101, 109
şavāb 44	sefer 51, 99, 116
şavm 46	sefh 53
şavmī' a 105	sefine 69
şavt 54, 114	sefir 117
savṭ 97	sefk 53

seḥā 52	semek 41
seḥāb 43	ṣemen 51
seḥb 56	semīn 94
seher 41, 57	ṣemer 54
seheyl 65	semm 75, 119
seḥīk 54	semn 80
ṣeḥīn 77	semt 31, 76
sehl 50	semy 122
sehm 85, 99	semūm 99
sehv 36, 68	ṣemūd 103, 116
sekb 108	ṣenā 30, 40
ṣekf 68	senā 101
sekr 76	sened 79
sekrāt 132	senem 54
selām 93, 102	senh 57
ṣelāṣūn 123	senn 89
ṣelc 43	ṣerā 33, 106
selef 55	serā 44
ṣeleṣe 122	serāb 43
selḥ 89	serāvīl 41
ṣelm 126, 132	serb 104
selsebīl 84	serc 70
selvā 56	serd 84, 105
sem ^ç 109	sereb 92
semā 43	ṣerem 132
semān 102	serḥ 71
ṣemānī 123	serī ^ç 43, 45, 130
semāḥ 52	serīr 33, 36, 92
semd 76	seriyy 107

şerm 126	şıhr 73
sermed 104	şıkl 78
şetr 132	şılâh 52
setr 49, 57	şımād 57
sevā' 95, 101	şımāh 54, 55
şevāb 44	şırāt 76
sevād 56	sırr 56, 107
sevāt 57	şinv 57
sevāt 75	şıyāş 72
şevb 67, 75	şıyşa 72
sevdā 35	sibā ^c 110
sevīk 83	sibāh 54
sevķ 55	sibāk 85
sevm 89	siccīl 121
şevm 49	sicill 106
şevr 98	sicl 98
seyāhat 99	sicn 107
seyf 50	sidr 118
seyl 113	sifāh 113
seyh 107, 112	sifr 113
seyr 84	sihr 67
şeyyibe 73	sikkīn 52
seyyid 40	silāh 52, 110
seyyie 52	silk 36, 75
şib ^c 85	silsile 103
şibġ 95	simā ^c 109
şibġa 48	simāc 51
sıbt 57	simāl 102
şıdk 101	simān 94

simār 111	suḥt 63
sīn 44	sūḵ 68
sīnā 110	ṣuḵb 70
sināt 76	ṣulb 54
sine 92	ṣulem 132
sinn 34, 70, 97	ṣulḥ 117
sirāc 30, 50	ṣulī 92
sīret 68	ṣulṣul 64
sirḳat 88	sultān 61, 64, 110
sirr 111	sūmet 71
sitte 122	ṣumt 40
sittūn 123	ṣunʿ 61
sivā 41	ṣūr 55
siyāc 51	surādık 43
siyāk 84	surāḥ 54
sūʾ 71, 79, 93	sūre 101
suʾāl 41, 88	ṣūret 68, 105
suʿāl 89	ṣuʿūd 59, 103
ṣuʿbān 120	sübāt 47
ṣubb 53	ṣübūr 89
ṣubḥ 33, 35, 41	ṣübūt 108
Subḥān 30, 34	südā 99
ṣubre 78	südüs 122
ṣubʾü 44	süfl 115
ṣudāʿ 89	sükker 45
ṣūf 67	sükün 102, 126, 127, 128, 130
ṣufr 55	sükūt 39, 10, 50, 119
ṣuḡrā 125, 129	sükūt 48
suḥḳ 76, 119	sülāle 94

- şülle 115
 süllem 92
 şülüş 122
 şümün 122
 sündüs 84
 sünen 76
 sür' at 89
 Şüreyyâ 43
 sürre 54
 sürür 75
 sütire 43
 süṭū' 103
 süvâ' 94
 süver 101
Ş
 şa' f 61
 şafak 105
 şâḥ 54
 şâhid 30, 79
 şahş 120
 şahs 116
 şahm 110
 şahn 105
 şahṭ 76
 şa' ır 56
 şak 105
 şakḳ 94
 şa' r 71
 şarâb 81, 84
 şaraṭ 71
 şârib 71
 şark 43
 şâş 50
 şât 47
 şat' 119
 şaṭan 56
 şaṭr 106
 şâyi' 73
 şâz 60
 şebâb 41
 şecer 54
 şecür 104
 şedd 104
 Şeddâd 104
 şedîde 93
 şef' 60
 şefâ 96
 şefâ' at 38, 102
 şefî' 39
 şefkat 109, 114
 şegâf 98
 şehd 74, 76, 96, 119
 şehîḳ 112
 şehir 56, 102, 115, 116, 117
 şehvet 60
 şekk 94
 şekl 68, 128, 132
 şeks 97

- şell 119
 şem^ç 34
 şema^ç 109
 şem^ç a 50
 şemāl 122
 şemāte 104
 şemḥ 57
 şemm 33, 59
 şems 43
 şemt 75
 şenān 102
 şer 109
 şer^ç 95
 şerāre 97
 şeref 40
 şereke 70
 şerḥ 53
 şerī^ç at 48
 şerīf 35, 57
 şetāt 48, 56, 65, 93
 şetm 107
 şetr 126
 şettā 115
 şevket 110
 şeyb 41
 şeytān 68, 104
 şıkş 99
 şıkvet 82
 şibh 88
 şicāc 50
 şīd 105
 şiddet 91, 106
 şī^ç a 79
 şifā 50
 şihāb 43, 95, 118
 şikāk 85
 şimāl 89
 şī^ç r 36, 39, 49, 56, 131
 şī^ç rā 43, 76
 şirā 51
 şirāk 99
 şirk 86
 şirket 68
 şirzime 76
 şitā 63
 şitāt 76
 şivvi 103
 şizāz 77
 şöret 33
 şu^ç ā 35
 şu^ç be 89
 şuḥḥ 117
 şukḫa 116
 şükr 70
 şümül 117
 şünān 102
 şürb 75
 şüvāz 77

şüzāz 59

T

ta^ʿaccüb 80

ta^ʿām 69

ta^ʿammüd 111

ta^ʿat 120

tab^ʿ 49

tab^ʿ 31, 32, 36, 38, 41, 97

tabḥ 58

tabī^ʿat 55

tabıl 54

tābūt 107

tāc 50

ta^ʿcıl 89

tafk 79

tāğıye 43

tağūt 68

tağy 77

tağyır 64

taḥā 99

taḥassür 95

taḥavvül 118

taḥayyü 112

taḥiyyet 110

taḥiyyet 113

taḥlī^ʿ 128, 132

taḥn 106

taḥrır 37, 57, 59

taḥşıl 31, 34, 111

taḥt 63

taḥvıl 111

ta^ʿife 91

taḥ 84, 107

taḥkat 91

taḥdīm 125

taḥdīs 101

taḥşim 115

taḥşır 108

taḥtır 69

taḥvım 114

taḥeb 57, 88

taḥel 44

taḥ 119

taḥlib 31

ta^ʿlīm 31, 67, 68

taḥ 121

taḥ 43

Tālūt 107

ta^ʿm 59

taḥa^ʿ 109

tamām 46, 117, 123, 125, 132,

taḥme 57

taḥs 48, 82

taḥbüre 63

taḥcere 111

ta^ʿn 84

taḥaf 40

taḥd 59

tāre 54	te ^ʿ āl 88
tareş 46	te ^ʿ ālā 33, 132
tarf 73	tebār 61
tarḥ 48	tebdīl 44, 64, 119
tārīḥ 123	tebelleş 113
tarīḫ 76	teberrüc 105
тары 121	tebessüm 109
ṭās 107	tebevü ^ʿ 108
ta ^ʿ s 95	tebevül 48
taşarruf 69	tebzīr 82
taşdiye 110	tecāvüz 88
taşlīb 106	tecribe 65
taṭavvu ^ʿ 93	tedmīr 89
taṭayyur 85	te ^ʿ essüf 95
taṭfīf 88	tefāḥür 88
ṭā ^ʿ ün 40	tefāz 73
ṭavāf 93, 110	tefcīr 53
ṭavd 114	tefeḥḥuş 64
ṭavīl 80, 81, 130, 131	teferru ^ʿ 70
ṭavl 93, 113, 114	te ^ʿ fīf 44
ṭavr 88, 118	tefriṭ 78
ṭayf 112	tefsīr 53
ṭayr 52	teftīş 64
ṭayrān 52	teğavvuṭ 48
ṭayy 45, 69, 74, 76, 5, 87, 127, 128, 129, 132	tehā 58
ṭayyāş 69	teḥallī 106
tażarrü ^ʿ 70	te ^ʿ ḥīr 113, 122, 125
ta ^ʿ ziz 67	tehzīb 116
	teḫārüb 47, 70, 97, 121

tekāsūr 65	terfīl 98, 128, 132
tekebbūr 104	terībe 115
te'kīd 121	terk 91
teklīb 115	teryīl 114
teklīf 107	tesbīg 129
tekmīl 46	tesbīh 101
tekvīr 79	teşbīt 114
tekye 75	teşhīr 35, 69
telakḳī 80, 87	teş'īs 132
tele'lü 52	teşrīb 109
telef 83	teslīm 30
telehhi 110	teslīt 113
telehhüf 95	tesmīt 100
te'līf 108	tesmiye 75
tell 95	tesrīh 71
temaṭṭī 67	teşvīb 44
temenni 54	tesvīd 133
temerruğ 39	tesvīl 63
temr 88	teşbīh 120
tenād 57, 58	teşbīt 109
tenā'üş 95, 117	teş'īs 129
tenḳīb 109	teşrīd 61
tennūr 113	tetmīm 46
tensīm 84	tetrā 115
tenzīh 101	tevbīh 109
terabbuş 103	teveccüh 91
teraddī 115	tevellī 91
tercīl 111	teverrū' 70
tereddüd 101	tevfīz 97

teyl 109
 teys 47
 tezāvür 106
 tezvīc 115
 ʔibāk 85
 ʔıfl 75
 ʔımm 110
 ʔırs 67
 tibn 98
 tibr 112
 tibyān 68
 ticāret 58
 tīh 108
 tilāvet 96
 tilḳā 95
 tilv 116
 tīn 88
 ʔīn 69
 tisˆa 123
 tūb 121
 ʔūfān 80
 ʔuḡyān 48
 tuḥfe 39, 123
 ʔūl 108, 113, 115
 ʔulūˆ 95
 ʔurrā 50
 ʔuvā 114
 ʔuyūr 110
 tūbūl 103

türāb 87
 türāş 48
 türbe 95
 Türki 37
U
 ˆubūr 84, 88
 ˆucāb 44
 ˆūd 45
 ˆudūl 91
 uḥdūd 116
 uḥt 112
 ˆukāk 104
 ˆuḳār 108
 ˆuḳr 96
 ūlā 55
 ˆulā 40
 ˆumḳ 122
 ˆumre 110
 ˆunḳ 111
 ˆuny 76
 ˆurāt 46
 ˆurcūn 69
 ˆurf 78, 111, 119
 ˆusr 50
 ˆusret 31
 uşūl 125, 130
 ˆusuvv 91
 ˆurūc 34, 59
 ˆurūz 37, 95

‘uryān 46

‘urza 85

‘uṣṣāk 33

‘uṭla 105

‘utuvv 88

‘uyūl 71

‘uzzā 94

Ü

ücāc 50, 51

ücret 44

ülā 105

üm 69

ümmeṭ 76, 91

ümmī 107

ümmü’l- kitāb 44

ümmü’l-kurā 109

ünf 62, 85

ünṣā 57

üslüb 68

üzñ 54

V

vābil 43

vācib 33

va‘d 84

vādī 63

vāfir 31, 94, 96, 126, 131

va‘īd 101

vāḥid 122

vaḥy 104

vaḳāḥ 53

vaḳār 94

vaḳb 84

vaḳd 101

vaḳf 110, 129, 132

vāḳı‘a 57

vaḳıyye 78

vaḳr 81

vaḳt 41, 53, 80

vaḳūd 61

vaḳy 57

vālideyn 31, 34

varaḳ 67, 80

vaṣab 113

vasaṭ 67

vāṣıl 32

vaṣīd 55, 94

vaṣīle 92

vaṣıyyet 97

vaṣl 30, 55, 86

vaṭan 82

vaṭar 91

vaṭy 52, 114

vav 123

va‘y 106

važ‘ 91, 124, 28, 129

va‘z 73

važy 120

vebā 40, 42

veber 121	verik̇ 111
vecem 115	vesāḥ 55
vecf 118	vesaḥ 95
vech 32, 43, 65, 107	veşel 95, 118
vecîf 53	veşen 94
vecîh 108	vesîle 109
vecl 78	vesk̇ 117
vecs 68	veşk̇ 114
ved ^ç 91	vesvās 68
vedd 61, 9465	veşā [’] 102
vedk̇ 43	veted 61, 70, 125
vefā 103	vetîn 132
vefd 104	veyk̇ 89
vefk̇ 35, 84	veyl 99
vefż 80	vez ^ç 67
vehec 50	vezîf 103
vehn 84, 116	vezîr 98
vehy 119	vezn 36, 39, 72, 78
vekîl 112	vezṙ 91
veks 110	vıkḣ 53
vekz 114	vicdān 68
velā 51, 122	vicż ^ç 89
veled 75	vifāk̇ 84
velî 131	vikā ^ç 82
velîkin 31, 33, 35	vikṙ 100
ve [’] r 101	virāṫ 115
verā 73, 91	vişāl 47
verd 33, 63, 65	viṫr 60
verîd 40, 105	vizṙ 52, 57, 109

vuḍū 46
 vukū^ʿ 60
 vūcūd 37, 39, 46
 vūfūr 117
 vülādet 75
 vülūc 84
 vūs^ʿ 64

Y

yābis 49
 yağūş 94
 yahūdī 62, 105
 yaḵīn 91
 yāḵūt 67
 ya^ʿni 30, 36, 39, 51, 54, 69, 99
 ya^ʿūḵ 94
 yed 86, 132
 yehūd 103
 yemen 95
 yemīn 80, 91
 yemm 69
 yenbū^ʿ 63
 ye^ʾs 120
 yeşrib 117
 yetīm 40
 yevm 41, 58, 76
 yūḥa 43
 yūs 50

Z

zā 7105

zaby 119
 zāc 50
 zac^ʿ 75
 za^ʿf 41, 67
 za^ʿīf 33, 132
 zafer 69
 zaḥf 110
 zāhib 60, 62
 zāhid 109
 zaḥmet 80, 102, 116, 120
 zahr 91, 124
 zaḥzaḥa 76
 zā^ʾid 36, 93
 zāke 105
 zaḵḵūm 118
 zamā^ʾ 95
 zamān 107
 zaman 80
 zamān 41, 119, 122
 zamḵ 107
 zamm 94, 126, 128
 zā^ʾn 47
 zank 41
 zann 112
 zar^ʿ 62
 zarar 126
 zari^ʿ 89
 zarre 54
 zāt 30, 33, 46

ẓayʿ 59	zelle 112
ẓayf 75	zelzele 95
ẓayr 56	zemherīr 100
zeʿ am 77	ẓemm 109
ẓebḥ 73	ẓenb 52
zebīne 116	zencebīl 52, 84
ẓebūl 79	zenīm 42
zebūn 95	zerʿ 49
zebūr 121	ẓerʾ 78
ẓebze 115	zery 119
zecre 94	zevāl 41
zecy 82	zevc 60
zeff 82, 89	ẓevd 62
zeḥf 103	zevl 48
zeḥīr 99	zeyğ 81
ẓehēb 71	ẓeyğ 122
zeher 54	zeyl 58
zehḳ 89	zeyn 63
ẓehl 103	zeyt 105
ẓekā 112	zeytūn 105
ẓeḳan 54	ẓidd 91
zekāt 46, 115	ẓiʿ f 44, 119
zeker 57	ẓihār 120
zekī 86	ẓıll 99
ẓeky 73	ẓımfed 113
zelel 127, 132	zırḥ 50
zelem 115	ẓıyā 52
ẓelīl 69	ẓıyāḥ 52
zelḳ 92	ẓī 108, 120

zî'ḅ 119	zû 89
zibḥ 115	zû'āk 111
zibr 45	zû'ār 111
zicz 94	zübāb 45
ziḥāf 93	zübde 75
ziḥbe 43	züber 50
zīkr 56, 108	zücāc 50
zillet 85	züfuf 84
zimām 92	zügül 105
zimmet 84	zühül 103
zinā 107, 113	zūkā 101
zīnet 113	züll 88
zirā' 86	zümmel 51
zufr 86	zümre 91
zuhr 41	zürbiye 75
zuḥruf 71	zürey 97
zuhūr 95	zürk 82
zulfül 64	zürriyyet 57
zulm 56, 109	züyüg 122
zulmet 52, 97	
zurāt 76	

6.2. Farsça Kelimeler İndeksi

A

āb 45

ābdest 46

āfitāb 43

āgūş 38

arzū 120

āsān 32, 37, 113, 132

āşikār 88, 103

āşinā 31, 33

āteş 34, 83

āvāz 45, 63, 65

āzād 59

B

bād 38

bāde 113

bāğ 35, 39, 65

bāğçe 38, 65

bahā 51, 88, 113

bahār 39

baḡşīş 73, 82

baḡt 44, 113

bālā 39

bārān 38

bāz 64

bāzīrgān 58

bāzū 86

bend 110

berg 38

beyder 98

biryān 75, 103

bīş 130

būḡalemūn 38

būs 73

būstān 118

būy 33, 35

C

cāh 98

cām 31, 52, 81, 84, 85

cān 31, 38, 57, 84, 88, 100, 114, 131

cāzū 109

ceng 89

Ç

çāh 98

çāre 103, 112

çemen 125

çerāğ 50

çüvāl 77

D

dāğ 42, 76, 81

dāniş 110

deh 34

dem 30, 33, 34, 125

derd 35, 113

dergāh 36

dergeh 31, 32

dervīş 42

deryā 69, 110, 111, 112, 117, 118

dīdār 38

dīl 34

dīl-efzūn 378

dīl-güşā 36

dīl-güşād 36

dīl-şād 34

dīvār 38, 51, 65, 131

dīv 122

düstūr 110

E

efser 38

ejde[r]ha 120

F

fāl 76, 113

ferište 104, 116

G

gāv 38

girān 38

ğonce 38

gūne 30, 34, 35, 38, 125, 128, 132

güher-efşā 33

gül 35, 38, 63, 65, 105

gülşen 33

gül-sitān 37

gül-zār 38

gümān 94, 102, 123

günāh 105, 113, 115

gürz 50

H

hāk 87

hām 101

hāne 30, 34, 105

har 39

hazān 38

heft 36

hemān 96, 123

hem-rāh 34

hem-dem 35, 87

heşt 125, 130

hezār 35

hirmen 98

hüb 32, 66

Hudā 30

hüy 78, 82, 97, 105

K

kāğız 67, 119, 120

kāh 98

kām 35

kār 78

kāse 85

kem 53, 79, 130

kemer 99

kenār 96, 122

kes 40, 41, 49, 67, 117

kīn 48, 89, 92

kühen 38

külāh 50

künc 38

L

lâle 65, 125

lâle-zâr 39

leb 66

M

mâh 36

mânend 35

meh 35

mest 76, 85

mey 108

meyve 37, 40, 110

mihr 36

mūsā 69

mühr 100

mül 66

müşk 116

N

nā-gāh 36

nāgihān 107

nām 35, 36

nāme 32, 35, 36, 45

namāz 46, 108

nāz 63

nerm 94

nerdübān 92

nev-reste 31

nihāl 63

nişān 33, 71

P

pāk 86, 87, 103, 110, 111, 116,

pāre 47, 111, 121, 132

pās 68

pāy-bend 38

pāye 92

pejmürde 31

penbe 67

perde 33, 43, 49, 113

perī 118

pervāne 34

pes 52

peşīmān 120

peydā 30

pīl 121

pīr 34, 55

piste 63

pulād 57

pür 31

R

rāh 32, 33, 34, 38

reh 30

reh-nümā 30

reng 84, 102

reşk 38

rişte 32, 34

rū 35

ruḥ 35, 97

rūy 35

S

saḥteyān 49

sāl 34

sāz 63

ser 30, 35, 38, 39

sipās 30

suḥan-gūy 33

sūzān 34

sūnbül 63

süst 116

Ş

şād 110

şāh 40, 98, 107

şāḥ 39

şāyed 38, 124

şeb 34

şīrīn 121

şīşe 57, 109

şükūfe 35

T

tāze 121

taḥt 84, 92

temāşā 35

ten 50, 57

tenhā 38

terāzü 68

tīg 34

tūvān 33

U

Uştarra 69

Ü

üsrüb 71

üstād 31

Y

yād 34, 56

yār 35, 61, 108

Z

zār 70, 88

zebūn 41, 84

zemīn 34, 39

zindān 107

ziyān 58

SONUÇ

Bu çalışma ile manzum sözlüklerin edebiyatımızdaki yerini belirtmeye ve bu alanda yapılmış çalışmalara küçük de olsa bir katkı da bulunmayı amaçladık. Vardığımız sonuçları şöyle sıralayabiliriz.

a- İncelediğimiz eser Kuran-ı Kerim’de geçen bazı kavim, yer, şahıs, isimlerine yer vermesi ve Kuran-ı Kerimde geçen teknik ve fikhî ibareleri açıklamasıyla bir nevi Kuran sözlüğü görünümündedir.

b- Sözlük, bu alanda yazılmış eserler arasında en hacimli olanlarından biridir.

c- Eser arkaik kelimeler bakımında da zengindir.

d- Arkaik kelimeler sözlüğünde açıklamalarını verdiğimiz bu ifadelerden bazıları (*çiskin, düşelge*) gayet dikkat çekicidir.

e- Ayrıca *Tuhfe-i Şahidi*’ye nazire olarak yazılan eserin bahsi geçen sözlükle benzerliklerini de tespit ettik. Bunun sonucunda her iki eserin de *Tanrı* maddesiyle başladığı ve eserlerin en uzun bölümlerinin asıl sözlük kısmındaki son bölüm olduğu gibi bazı benzerliklere yine çalışmamızın başında değinildi.

Bu tespitlerden hareketle, manzum sözlük ve manzum sözlük şerhleri üzerine yapılacak çalışmaların Türk edebiyatı ve sözlükçülüğüne ciddi katkıları olacağını ve bu türden çalışmaların dilimizin kelime hazinesini olumlu yönde etkileyeceğini söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- 1- Aksoy, Ö. A. (1960) *Dürrü'n-Nizâm ve Nazmü'l-Cevâhir*, Türk Tarih Kurumu: Ankara.
- 2- Aksoy, Ö. A. (1959) *Hasan Aynî ve Nazmü'l-Cevâhir*, Cihan Matbaası: Gaziantep.
- 3- Aksoy, Ö. A. (1960) *Şeyh Ahmed ve Nazmü'l-Leâl*, Türk Tarih Kurumu: Ankara.
- 4- Battal, A. (1997) *İbn-i Mühennâ Lugatı*, Türk Dil Kurumu: Ankara.
- 5- Caferoğlu, A. (1984) *Türk Dili Tarihi*, Enderun Kitabevi: İstanbul.
- 6- Canım, R. (2000) *Latîfî Tezkiretü's-Şuarâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ*, Atatürk Kültür Merkezi: Ankara.
- 7- Devellioğlu, F. (2000) *Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Aydın Kitabevi: Ankara.
- 8- Dilçin, C. (1991) *Süheyl ü Nev-Bahâr*, Atatürk Kültür Merkezi: Ankara.
- 9- Dilçin, C. (1983) *Yeni Tarama Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu, Ankara.
- 10- Eren, H. (1998) *Türklük Bilimi Sözlüğü*, Atatürk Kültür Merkezi: Ankara.
- 11- İnal, Mahmut K. (2000) *Son Asır Türk Şairleri*, Atatürk Kültür Merkezi: Ankara.
- 12- İslam Ansiklopedisi (1989) Türkiye Diyanet Vakfı: İstanbul.
- 13- Kanar, M. (2003) *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Derin Yayınları: İstanbul.
- 14- Kartal, A. (2003) *Tuhfe-i Remzi*, Akçağ Yayınları: Ankara.
- 15- Kudret, C. (2000) *Örnekli Türk Edebiyatı Tarihi*, Kültür Bakanlığı: Ankara.
- 16- Mengi, M. (2000) *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yayınları: Ankara.
- 17- Öztürk, M. (2000) *Burhan-ı Katı*, Türk Dil Kurumu: Ankara.
- 18- Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü (1995) Türk Dil Kurumu: Ankara.
- 19- Türk Dili Edebiyatı Ansiklopedisi (1986) Dergah Yayınları: İstanbul.
- 20- Yüce N. 1983 *Mukaddimetü'l-Edeb*, Türk Dil Kurumu: Ankara.

TEZLER

- 1- Alpak, M. N. (2006) *Arap Dilinde Sözlük Çalışmaları ve Nazım Efendinin Tercümanü'l-Lugat Adlı Eserinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Van.
- 2- Çubukçu, İ. (2004) *Menâzîmü'l-Cevâhir*, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Kocaeli.

- 3- İlhan, S. (1997) *Şemsî Cevâhirü'l- Kelimât*, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Elazığ.
- 4- İmamoğlu, A. H. (1993) *Farsça- Türkçe Manzum Sözlükler ve Şâhidî'nin Sözlüğü*, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Erzurum.
- 5- Öz, Y. (1996) *Tarih Boyunca Farsça-Türkçe Sözlükler*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara
- 6- Türkmen, D. A. (1995) *Mütercim Asım Efendi ve Tuhfe-i Asım*, Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Samsun
- 7- Yurtseven, N. (2003) *Türk Edebiyatında Arapça-Türkçe Manzum Lügatler ve Sünbülzâde Vehbî'nin Nuhbesi*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara

MAKALELER

- 1- Bingöl, Z. "Sözlük ve Sözlükçülük Üzerine Bir Araştırma", *Akademik Bakış*, 9. Sayı
- 2- Gümüş, Z. (2007) "Pîrî Paşa-zâde Mehmed Bin Abdü'l-Bâkî El-Cemâlî'nin Tuhfe-i Şâhidî Şerhi: Tuhfe-i Mîr", *Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları* Volume 2/3 Summer
- 3- Kılıç, A. (2007) "Denizlîli Mustafa Bin Osman Keskin ve Eseri Manzûme-i Keskin", *Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları*, Volume 2/3 Summer
- 4- Kılıç, A. (2006) Klasik Türk Edebiyatında Manzum Sözlük Yazma Geleneği ve Subha-i Sıbyan, *Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları*, sayı 20
- 5- Kılıç, A. (2007) Türkçe-Arapça Manzum Sözlüklerden Subha-i Sıbyan Metin *Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları*, Volume 2 /1 Winter
- 6- Kırbıyık, M. (2002) Miftâh-ı Lisân Adlı Manzum Fransızca-Türkçe Sözlük Üzerine, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı 11
- 7- Yakar, H.İ. (2007) Manzum Sözlüklerimizden Tuhfe-i Fedai, *Turkish Studies International Periodical For The Languages Literature And History Of Turkish Or Turkic*, Volume 2/4

کسایندی اوفدیک بوظف اول
 کدا اوله عالمه برصک زلف
 کبی اساق اولان کفوف
 کدا نازش هر یی بر نام خوب
 خضوعا شاه ری این ورشک
 دخی صاحب نظم لاله
 سر بر معوت صد زنه اولان
 معارف غنچه بلبل اس
 اولانچ در عشاق دوتدی
 صلابی شکر آتارک اولان
 یوز و تهجه طاب تره سر
 ولیکی بوضعف نازانک
 نه یوزدن دکل احوال فاسد

ایه طبعی نه اول جملی ازل
 اولان لاله کلا راه مشا رف
 حقیقت نظر من معنوی
 اولان دکر عرفان مرغوب
 بولان زلفات چکری رشتک
 بولونده علم معنی ده کمال
 شکی کوی کلا اولان اولان
 ایلمنیم بوی و زده رضا
 مقام بوسلکله بده برتری
 چغوب اکل لیکه کوم کورن
 یزی الله تعالی می برلهر
 خنیا ذات اولان اولان رشتانک
 یخ منصور لیدر حق آشتانک

اصحاب مکتبه اولدوقه واجب
 ایدیم دیمه کن خفیف قران
 عروج غلام ایتیم خیالی
 چیلان دی خالی کوهله هار
 اولوب پروانه اول شعهر شب
 بوخالکله ارب ده ناله سرم
 کلا و کفی خند مشکلمی
 ایدر ری ال اجوب شیر یاز
 دخی سانه موافقه و صاف
 کونه و صبه ایام حصیل
 اگرچه بوقایدی بوزل پناهی
 دیا عین اسدی معشهر
 اسپر و عشق ایدم دما دم

اولوریم اول حقیقت لاله دایم
 دورب دل شیشه کوهله حیران
 زنده دله کوه صالای نهالی
 اوقه علم ال علم سبحان
 یازدی آشتی سوزان عجب
 وارلیم پیرضعف والایم
 کوریم اندرک عترت یی
 اکی عالمه یاز ایلک دل شاد
 اولور دی قوت دوران زلف
 چری بوز و ویش اسباب تقیل
 کبی حلاله دی عوین اچی
 شمع معوت جانی ایلیم
 کلا حق اومر و ایلدی حمد

اگر ایسے ہی بچہ نہ ہو تو حمل دانی مگر

يُولِّكَ حُجَّكَ زَعْدَاخِي تَطَالَتْ صُوفُنَا

جَبْ اُولَدِي يَاں جَمِي جُوب قُولِ اُولِيَاں دِرْدِق رُوب

دُخِیْلُ سَمْعَدِ رَجُوبُ سَلَسُکُ دِیْلُ دِیْرُ زُفَاخُ

قَالَ اسْتَكْبَرُ وَصَدَّ بَيْنَ ابْنِ كَيْسَانَ وَجَدِّهِ

نوح و صفر جدید قوش یا ورید فرخ

سورۃ السورۃ

وَنُورُ نَدَاهِ صَوْرِهِ دَاخِلُ أَوْفُورِ مَكِّ اتِّفَاحِ

مَا وَابَىٰ سَلَفُكَ وَلَا طَلَبُكَ خَلْفُكَ

Handwritten notes:

A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z

وَمِنْهُمْ مَّنْ يَّهْدِي اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ حِصَّةٍ وَلَا يَتَذَكَّرُ أَلْفًا مَّرَّةً

عَسْفَت بِي رِدَاد

اولسه مسطر در جز فو من طبع است که واسطه

الجزء الأول من القصص

من سئلوا بذلك عن جملته أو لى جريد
وزيد أو لى جريد أو لى جريد

مرحمت اولیٰ علی ابن شعیب (ع)
قطعه خطی دانه دانه از اولیٰ بیدر

شهر دی مصی و مین و بلاد جمعی باور
قانون اولی قضایک برتری در رقار

شاهزاده افشاری صاحب داری
و خاتمه کردی در ندویم هر سواد

منه و من له
قطر

[illegible]

دردی است و اما این همه صبر و شکیلی

کونین و ربیبوب و یو دینک اوب
بی ارمو دیست اساندک اوندک

علاء بن ابی طالب و جعفر بن محمد و عبد
روح بن زیاد و شطیط بن قیس و عوف بن

فَقَدْ وَكَّرَ وَشَعَرَ بِكَ كَوْنَكَ رَبِّهِ وَطَمَسَ
الْأَيْنَ وَعَلِمَ بِدَائِغِ الْغَفَالِ وَالْأَيْنَ مَحْ

باز جوق الثمرك اولدی خدیو مملک

رحمہ اللہ فانہما اوتقوا ربی قاتی برحمتہ
عم یومئذ سنۃ بسط اولدی اوغل اوشتقدی

بهر شرح سید ابوبکر خدیو

نیرارض میا که کفتم هم غبار
زندای او بیست هم دهی دار
سیا طان و امیر بیک کی کو شک
قصه ز غنی صبح قوشی نه چار
سکونیکه دی و دهی هم دهی
هم شغف چید هم دهی نه یار
دوستان دی و دهی هم دهی
هم که کسک چو شکله دی اربار
کلایع و قود هم او دند
او دکلایع هم چکلایع دار
صار و صید بدنه یوق اوق
هم که ز کلاک زان اوق
چچی دی و دهی هم دهی
او کلاک قنا و صبح نه کلاک
متباد صید دی و دهی
فنا اولدی دی و دهی
غنا اولدی کلایع و دهی
مغتاب نه عید چید چید
نیرایشه ملامت نه اربار
دی صبح طول امیک چید
هم دهی صبح چید چید
چکلایع نه دی و دهی
هم دهی صبح چید چید

۶

نیر اولدی و دهی هم دهی
او جلا و دکلایع و دهی
خیر اولدی و دهی هم دهی
اعلم چکلایع لا نف
مغول و دهی هم دهی
دی و دهی هم دهی
هم دهی هم دهی
نه دهی هم دهی
لوپ دی و دهی هم دهی
نحت ایله دی و دهی هم دهی
قوتی اولدی و دهی هم دهی
فود و دهی هم دهی
نیر اولدی و دهی هم دهی
او جلا و دکلایع و دهی
خیر اولدی و دهی هم دهی
اعلم چکلایع لا نف
مغول و دهی هم دهی
دی و دهی هم دهی
هم دهی هم دهی
نه دهی هم دهی
لوپ دی و دهی هم دهی
نحت ایله دی و دهی هم دهی
قوتی اولدی و دهی هم دهی
فود و دهی هم دهی

کوز ولدی نه باد در چی جمع بده دی آواز
 پیغ و عید اولدی بیکاره دی شو بیکاره
 برقی چی کوز ولدی دی جمع آواز
 تیش و تخت کوز اولدی آقامق
 مهنه نه بکوز سیز جمع جسته دیز باز
 هم دای نیش دیز دیزلدی صحیفه
 سلطان دند دی جکه دی آوعد آواز
 بوزق نه دی نقض دی تبدیل و قید
 می جافه قیل دی جمع دند آواز
 کجک نه دی غل دی رجب دی بسط
 بوغ نه دی جق آقامق آواز
 آسکله نوز لیش نقض وه غرض
 دای دی شطوط دی السکله دیز طار

هم بیکره قیل
 نیش و تخت و جق
 طایله و جق
 لک اولدی قیل
 ای کیش بیکره
 لک نه دی بازق
 سونیه دیکه قیل
 هم بیکره دی جق
 نیش و جق
 و نیش اولدی دی
 آوعد بیکره قیل
 جق اولدی دی
 قیل و جق

جوق مال ایلدیکه دند تک اثر
 نیش اولدی بومور دی جمع بیکره قیل
 آسکله نیش اولدی سق بیکره قیل
 هم اولدی دی بیکره و آسکله راز
 جنت دی روضه دند ر با جکه حد بیکره
 هم لک بیکه نیش دی هم قو جی عقیان
 فی جنت عینک قیل لک دای
 بیکره سیک بیک لک بیکه آواز
 جوق دند بیکه قیل
 جوق دند بیکه قیل
 جوق دند بیکه قیل
 جوق دند بیکه قیل

کاهنه و زوق اولدی بیکره قیل
 طین توب و طین اولدی قیل
 کاهنه و زوق اولدی بیکره قیل
 طین توب و طین اولدی قیل

داجی پش او لایم اولدک سیمک اقلاض
 خروخ و دکی او غالیق اولدی یوزمه
 سکر و کتط اجم اولدی دیونک ازیطاض
 جهل و بی بده مک و عطا و نص اولدی او کورد
 فغا و عمل نده اشک داجی بیلقی انضاض
 فایض و کور کور اولدی ختی کلن عروس
 تیرجانی کور کور کور کور کور کور کور
 ضلع دنی پش ازیطاض و کور و اجم
 موز قالی دنی پش ازیطاض ازیطاض
 بیدنا کور کور کور کور کور کور کور
 موز فایض ازیطاض ازیطاض ازیطاض
 موز فایض ازیطاض ازیطاض ازیطاض
 موز فایض ازیطاض ازیطاض ازیطاض
 موز فایض ازیطاض ازیطاض ازیطاض

داجی پش او لایم اولدک سیمک اقلاض
 خروخ و دکی او غالیق اولدی یوزمه
 سکر و کتط اجم اولدی دیونک ازیطاض
 جهل و بی بده مک و عطا و نص اولدی او کورد
 فغا و عمل نده اشک داجی بیلقی انضاض
 فایض و کور کور اولدی ختی کلن عروس
 تیرجانی کور کور کور کور کور کور کور
 ضلع دنی پش ازیطاض و کور و اجم
 موز قالی دنی پش ازیطاض ازیطاض
 بیدنا کور کور کور کور کور کور کور
 موز فایض ازیطاض ازیطاض ازیطاض
 موز فایض ازیطاض ازیطاض ازیطاض
 موز فایض ازیطاض ازیطاض ازیطاض
 موز فایض ازیطاض ازیطاض ازیطاض

نَکَرُ بَلَوِ رَبِّ اَیْنِکْ هَدَهْدُ نَیْسَ اَیْچَکْ دَی
اَوَلِی بَی نَسَدَ نَی یَیْیَی نَدَرِ رَزِیْدَی وَ حَظِیاط

مَحَرِیْکْ اَوَلِی دَی صَوِیاطِی قَکْ دَی صَم

تَکْکَ اَیْچَکْ نَی مَیْشَا اَوَلِی شُودَی لِاط

مَکْکَ اَوَلِی اَوَلِی شَمِیْ اَدَ قَوِیْ هَدَهْدُ

قَیْیَی اَوَلِی صَیْیَی مَیْیَی طَیْیَی نَی سَیْیَیاط

نَی نَکْ خَوِیْیَی دَی مَیْیَی نَکْ نَکْ رَکْکَ رَیْیَی

وَنَی سَیْیَی اَوَلِی اَوَلِی کَکْ رَکْکَ رَیْیَی

نَی نَکْ خَوِیْیَی دَی اَوَلِی اَوَلِی دَی نَی نَکْ

فَیْیَی نَکْ خَوِیْیَی دَی اَوَلِی اَوَلِی دَی نَی نَکْ

دَی نَکْ خَوِیْیَی دَی اَوَلِی اَوَلِی دَی نَی نَکْ

نَی نَکْ خَوِیْیَی دَی اَوَلِی اَوَلِی دَی نَی نَکْ

نَی نَکْ خَوِیْیَی دَی اَوَلِی اَوَلِی دَی نَی نَکْ

نَی

نَکْکَ اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی
نَکْکَ اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی

نَکْکَ اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی

نَکْکَ اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی

نَکْکَ اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی

نَکْکَ اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی

نَکْکَ اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی

نَکْکَ اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی

نَکْکَ اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی

نَکْکَ اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی

نَکْکَ اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی

نَکْکَ اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی

نَکْکَ اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی اَوَلِی

[illegible]

عَدُوٌّ وَكَفَرْتُ بِهِ بِدَعْوَةِ مَسِيرَةٍ قُضِيَ
 بِعَوْنِ وَحْسٍ إِلَى قُبُورٍ كَبْكَبَتْهَا رُطْبُ
 فَالْأَمْرُ لِنُصْرَةِ الْعُودِ نَدَى الْوَسْطِ سَوْدُ
 رَجَحَ بِلَاسٍ وَكَمْ هُمُومٌ وَلَمْ وَرَسْتَابُ
 قُوْرٌ كَبِيرٌ فَضَرَحَ هَمُّ نَفْسٍ أَوْ أَوْدَةٍ
 دَاوِيًّا أَوْدَةً حَادِيًّا وَيَقِيْقُ وَتَقِيْمُهُ
 تَبَرُّكٌ لَهَا وَلِوَلَدِهَا لَيْزٌ هَمُّ
 دَاخِيٌّ صَلَاحٌ لِنُفُوسٍ لَائِيٍّ فَخَالِ رِيَاكُ
 كَيْفَ كُنَّا ذِيَابًا لِقِيِّ خِيَاكُ أَفَانَةٌ
 خَدَمْتُ بَعْضُكُمْ كَنْ جَرَسٍ كَرَسٌ كَبِيرٌ
 فَوَارِجٌ بِلَاحٍ سِيْرٌ حَسْبُهُ وَجِيْعٌ وَفِيْعٌ
 حَارِجٌ وَوِدْعٌ أَوْ لَوَارِيْكٌ لَدَقَتْ نَدْرُ
 وَنَدَى كَمْ نَدَى كَمْ أَوْلَادُ بَنِي أَوْلَادِ
 كَمْ خِيَاوَزٌ وَطُورٌ مَسِيْرٌ كَمْ كَلَامٌ
 يَدْفَعُ وَكَلْعَةٌ تَبْدُو نَعْلٌ نَعْلٌ نَالٌ
 كَمْ دِيَّ خِيَابٍ چَا لَشَفْهُ حُصُوفٌ لَدَى جِدَالِ
 كَمْ عَجَابٍ وَبَرْجٍ كَمْ دَاخِيٍّ بِنِيَابِ عِيَالِ
 لَبَانَةٌ بِيْ عَوْنِ طُفْلٍ أَوَّلُكَ سَوْدٌ وَطَعَالِ
 بُوْرٌ نَدِيْرٌ وَتُفُوْرٌ وَبُحُورٌ كَمْ خِيَالِ
 دَاخِيٍّ نَدَتْ وَتَحْتِ وَيَجِيْلُ وَجَدُّهُ لَاشْدَالِ
 سَبْأٌ بُوْرِيْقٌ وَبِرَالِيْقٌ جِيْمَاءُ وَخِيَالِ
 عَمْرٌ سَلَامٌ أَوَّلُكَ سَوْدٌ كَمْ آيٌ هَبْدَالِ
 كَرَالٌ خَرِبٌ وَمَا أَوْلَادُ خَرَابَتِ كَمَالِ
 شَعْبٌ وَبَعْضُكُمْ قَبِيْضٌ كَمْ مَسْنَدُ أَوَّلِ بَالِ
 دِيْلِيٍّ وَجَدُّكَ حَقٌّ وَبُخَارِيسُ عَدَالِ
 كَمْ سَكَنٌ مَدْرَاسِيَّةٍ كَلَامٌ ذِي الْكَلَامِ

چونکہ اولاد کی کم بوجھ و کم کھجور کی کھجور کی مثال

نه قناؤ خلف و وای دی اگسه شواو یولانی کیشید زمام

قسم و حلفیٰ اللہ دی اولک وری دخی دی املاص

دبا قومی نڈھ و تریک و فطر و غدر و روح و و دهم

نه یمنی دیر مکه دی جی یز مثنوی دی دخی هم مقام

فَذَايَبُ وَجْهِهِ وَانَارُ جَوْعٍ وَيَعْدُ وَلُؤْلُؤُ دَابِ

وَنُكُولُ وَرَيْسُ فُلُكُوْصٍ وَجِدُّ دُجُولٍ وَفُورَةُ رَاوَتْ رِيَامُ

نَعْسُوْا قُرْبَ وَ قُرْبَ لَكُمْ وَيُقِيْ يٰ اَقْلَامُ مَعْدِي

فَذِيُورُ مَكْنَهُ اَوَسِيُورُ مَكْنَهُ حِقُوقُ وَكِنْسُ وَاخْتِمَامُ

فِيهِ زُيُومٌ وَجُمُعَاتٌ وَامَّةٌ وَطَائِفَةٌ دَخَلَتْ

دینی دُزدی جُبله وُضدُ بُولکُ دی او کو کُشیدُ رُهمُ

دی از رنج و پی و بی و طاق و هلاک

دختر و شیده زور نه یو خدای منی که کجای دای احیاء

دَخِ عَشِيَّ وَصُغْ وَرَغِبْ وَصَدُ وَتَوَلَّى وَاعْرِضْ وَصِدْفُ

دی نہ یوز چور مکہ ارقہ ظہری منتقش لکھ ارسام

نَدْوَجُ وَاَقْبَا وِعَدْمُ وِجْ وِقْصِدُ وِحْرَدُ وِدْ وِعَبْ

دخی بیته دی یونکه دخی قبول اتکه دی التام

دَکْنِکَ عَصِي دَجِي مَنَسَاکَرِکَ اَوَّلَاجِقْ وَطِرْ وَحَاجَاجْ

دختر اب فریدی مبارک نندیر که دیند ایرتکلان

دې نه هستو يراغی اغا جلد دوستو ر مکه ضلی یاقدر

دخی از قیامت سببی دخی هم کی الغده دی انتقام

دی یاکلمتغه عنت و عیلا دخی دوشمنیغه دید یلر

نَدَاوَةُ دُخِي بَعْضُهُمْ وَخُصُومُهُ دُخِي دِي خِيَام

صُورَةُ اَحَدِيْ اَنْتِهَادِيْ خِيَالِهٖ دَخِيْ عَاوِلَ

دینی دیروازہ و قصوی و اقصی و غور و خمی و خضام

کَلَامُ عَوْرَتِكَ فَإِنْ حِضُّ دَخَلَ فَقَدْ دَخَلَ بَعْلُكَ

اَرِيْ عُوْرَتِكَ اَدَمَ اَوْ غُلَامِيْنَ هٰذَا ذِيْ نَارٍ وَهِيَ اَنَامُ

دینی زلف و حصّہ و عتبارِ دینی طیفہ دینی نہ پوچھو

عجل ولي لنا ايضاً من دُخَى سُبْحِي بِكَ اِقْتِام

دی بحیرہ قونی دینی دویہ سائیه صاحبی اق اولان

دخی هک کجک ویرلی صدق یولار جام و زمام

يَدِكِ اَلْكَرْبُورِ قِيُوْنِ دِي وَصِيْدِ الْاَمْرِ اَوْ سَبِّ

دی بخورم حقیق و احاطم اوله دوه اوله سر و حام

درجور بنه پایه تخت سرب و عرش و نردبان

دی نرسل امت یو جبر و یو پستی کچی اوخلند دی غلام

يُخَوِّبُهُ وَيُوَفِّيهِمْ بِمَتَاعِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ إِلَيْنَا رُجُوعٌ

دیشہ روپای دخی فاندیدہ پیک قورواوتہ کی

دخی حوم دخی طواف دی دوی یمنه اشغ نه فوق

2

دَلَمَلِكْ اَزْدَتْ وَاِنْشَاَقَاتِ صَوُسُوْزِغَدَهْ دِي نَذَرِهِيَامْ

صِدْقَةٌ وَرَبَّاءٌ وَسَطٌ وَفَضْلٌ وَزَيْدٌ وَفَيْلٌ

دخی قمری طول و طوع ارفه دی شکینه نذر لزام

اَللّٰهُ اَبْرَهٗهٗ اَلْمَشْدِيْدُ الرَّطَّاءُ اَوْ كُوْنُوْ سُوْرِيَّاهٖ

يَهْدِيكَ إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ لِيَأْخُذَ بِكَ الْكَلِمَاتُ

10

يَوْمَ تَجُزَّى السُّجُودَ وَتُجَاوِزُ السَّجْدَ وَتُكَلِّمُ الْمَلَائِكَةَ قُلْ لَا يَمْلِكُ لَكُمْ يَوْمَئِذٍ سُلْطَانٌ إِلَّا السَّالِمُونَ

كَلَامٌ وَقَوْلٌ وَفِعْلٌ سَمَوِيٌّ خَالِقٌ دَلِيلٌ لِّدَرْجَاتٍ وَلِللِّسَانِ

قَالَ وَعَشْرَةٌ أَمِغْدَى دَلَّجِي دَلَّجِي وَلَهَا

ندفلة وطر وشر وحر وصدع وبقا ونا و معدی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَمَّا الْفَتْوَى فَلَهُ فِي ذَلِكَ طَرِيقٌ صَافٍ وَأَوَّلُ أَتَى

○
○
○
○
○
○
○

نه قهقهه ویری دی دوزیره یی بوجه او نه اوینا ریشا
 قراخیزه قوروشده هم دی آجوی و قاراولو لعلی صهر
 دخل نه مکرل انک نه حجاز قانده چی بغلی رلی چو بان
 صیم و صیب و ریح و خدی نه دی پوت و سیک و لوکو
 کفایک نه لومده ریب و شاک و شیب و مکر و لای کال
 منات کلاک و سزی و سب و خور یو تی عوف و سولخ
 دخی کی بغوث و ستر و مود و مود و لوجک پوتی دمرقان
 ایلک صوفی و موزیک صوفی و نه قار و نهغه دی بترخ دغار
 بروم پایشید و نهگت و صیم دخی تو دانه ده دخیانی
 چو مود هم نه دیز و دخی دی دو قی که هم ساجی خیم هم
 دی انکلاز او یی برینه دی یکله هم نه مغل و غنیان
 تله هم نه تانه هم نه خیم هم نه ریکه دی
 دخی کی ریحانه و نهگت نه دی بیخ قهقهه دی سنان

ازمنه

او و نهغه هم نه و نهگت ایلک اولک متای نه صیغ قیق
 دونه دی دایک و سوب و افان اول دی نه ده خان
 کریمک اولدی عضل و صوف و وح و وضع و صوف و نشان
 دی بیخ و موزیک شیمی رندانه و نه لایله و نه دی مکر و لای
 یوزی او زری دی دونهگت کت و کت و مصل هم نه و شل
 دی خر و تنان و اولی ایلکه نه قی و نه قی و نه دیرنه ده خان
 او دخی دی قرض هم قور و نهغه حیدر کت و نه بجزیر
 نه لایله قهقهه دی دایک و نه بجزیر و نه قی و نه دیرنه ده خان
 تان و تنان ایلکه نه دونه دی نه قی و نه لایک نه او دخی
 نه لایک و نه لایک نه دونه دی نه قی و نه لایک نه او دخی
 صوب و نهغه دی نه لایک و نه قی و نه لایک نه او دخی
 نه لایک و نه لایک و نه لایک و نه لایک و نه لایک و نه لایک
 نه لایک و نه لایک و نه لایک و نه لایک و نه لایک و نه لایک

مَجْلِدُ الْوَالِدِ فِي خَلْدِ رَوْضٍ
مَنْ عَيْدِكَ يَكْبُرُ عِزِّ طَلْعِهِ
مُسْتَعْدِدٌ مَعَهُ مَسْعُودٌ
خَوْشِ حُجْرَتِكَ زُقَيْلُ الْبَلْكَاهِ

البحر المستعد السامع

أُولَى سَيَاحَةِ مَسْرُوتٍ تَلْعَلُ حُرُوفُهَا
تَرْتِيبًا أُولَى كَدِّ رَمْلٍ عَالِيٍّ يَدْرُسُ
دَوْنُ صُوطِ طَلْعٍ كَسُوفِ قَامٍ طُوفُونِ
مَعْلُوكٌ دَرْطَاوِيٌّ وَفَتْحٌ لَدَى قَلَسٍ وَرَقِ
الْبَيْتِ تَعْنِي رُفُضُ صُوقٍ نَفْسٌ مَعْدُورٌ
مَهْلِكٌ أُولَى يَدِي رُكْنِي وَتَوْبَتِي طَلْعِي
يَجْعَلُ أُولَى بَحْرٍ أَوْ يَوْعِدُ عِزٍّ يَوْعِدُ
يُورِثُ لِحْزَانِكَ نَعْمَةً فَالْبَيْتِ رُشْبُ الْكَلْبِ
يَفْعَلُ نَدْرًا خَارِجًا يَكْبُرُ دِي إِصْبَاحِ
صَوَائِقِي إِفْرَاقٍ أُولَى سَيَاحَةِ مَالِي

قَالَ

فَاتِي صُوفٍ زَهْرٍ مَعْرُوفٍ قَائِي
دَائِي كَرَامَتِكَ فَالْبَيْتِ قَلْبٌ خَائِي
مَنْ عَيْدِكَ يَكْبُرُ عِزِّ طَلْعِهِ
مُسْتَعْدِدٌ مَعَهُ مَسْعُودٌ

البحر المستعد السامع

بِالْبَيْتِ قَلْبٌ خَائِي كَرَامَتِكَ فَالْبَيْتِ قَلْبٌ خَائِي
دَائِي كَرَامَتِكَ فَالْبَيْتِ قَلْبٌ خَائِي
مَنْ عَيْدِكَ يَكْبُرُ عِزِّ طَلْعِهِ
مُسْتَعْدِدٌ مَعَهُ مَسْعُودٌ
فَاتِي صُوفٍ زَهْرٍ مَعْرُوفٍ قَائِي
دَائِي كَرَامَتِكَ فَالْبَيْتِ قَلْبٌ خَائِي
مَنْ عَيْدِكَ يَكْبُرُ عِزِّ طَلْعِهِ
مُسْتَعْدِدٌ مَعَهُ مَسْعُودٌ

[illegible]

[illegible]

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Erol ÇELİK
Doğum Yeri ve Tarihi : Ankara / 05-12-1979

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Orta Öğretim Alan Öğretmenliği Türk Dili ve Edebiyatı Tezsiz Yüksek Lisans Programı

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Stajlar : Aydın 80. Yıl Lisesi - AYDIN
Projeler :
Çalıştığı Kurumlar :

İletişim

e-posta Adresi : erolcelik79@hotmail.com

Tarih : 25.03.2008